อนุสรณ์

คุณแม่สุบิน ยอดแย้ม

ณ เมรุวัดพระพิเรนทร์

๑ กันยายน ๒๕๑๖

อนุสรณ์

งานฌาปนกิจศพ

คุณแม่สุบิน ยอดแย้ม

ณ เมรุวัดพระพิเรนทร์ สี่แยกวรจักร

๑ กันยายน ๒๕๑๖

คุณแม่สุบิน ยอดแย้ม

ชาตะ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๕๓

มรณะ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖

รวมอายุ ๖๓ ปี

ประวัติ
คุณแม่สุบิน ยอดแย้ม

คุณแม่สุบิน ยอดแย้ม เกิดเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๕๓ ที่บ้านบึงกระจับ ต. หนองแหน อ. พนมสารคาม จ. ฉะเชิงเทรา เป็นธิดาของคุณพ่อบุญ คุณแม่เปลื้อง ยอด-แย้ม มีพี่น้องรวม ๗ คน คือ:—

๑. นายเอื้อ — (ถึงแก่กรรมแล้ว)
๒. นางชู แซ่เฮียบ
๓. นางสุบิน ยอดแย้ม
๔. นางชื้น จันทร์มาลา
๕. นายชั้น พันฤทธิ์
๖. นางชื้น พลอยเกราะทอง
๗. นางช้อย จีนเจือ

คุณแม่สุบินได้สมรสกับคุณป๋าหวิง แซ่หว่อง เมื่อปี ๒๔๗๓ มีบุตรธิดารวม ๔ คน และมีหลาน ๑๐ คน —

๑. นายรุ่งโรจน์ บุญญัติสินี สมรสกับสุมนต์ โมระกานต์ มีบุตรธิดารวม ๕ คน —

๑) น.ส. อุไรวรรณ บุญญัติสินี
๒) นายชัชวาล ,,
๓) น.ส. เปรมใจ ,,
๔) ด.ช. จงกล ,,
๕) ด.ญ. ภาณี ,,

๒. นายน้อยเตี้ย บุญญัติสิน สมรสกับเตือนใจ พันละเดช มีธิดา ๑ คน–

๑) ด.ญ. กาญจนา บุญญัติสิน

๓. นายหรุ่น บุญญัติสิน สมรสกับยูคาโกะ มีบุตรธิดา ๒ คน –

๑) ด.ญ. อภิรดี บุญญัติสิน

๒) ด.ช. ศุภฤกษ์ ,,

๔. นางธิดารัตน์ นพเกตุ สมรสกับนายยงยุทธ นพเกตุ มีบุตรธิดา ๒ คน–

๑) ด.ช. เอกราช นพเกตุ

๒) ด.ญ. อรอรุณ ,,

คุณแม่สุบินเป็นผู้มีใจโอบอ้อมอารี ศรัทธายึดมั่น เคารพในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เบื้องต้นของชีวิตนับได้ว่าคุณแม่สุบินมีชีวิตที่น่าศึกษามาก ท่านได้อุทิศชีวิตเพื่อชีวิตจริง ๆ โดยได้บุกบั่นมุมานะสร้างตัวเองตั้งแต่ยังไม่มีอะไร จนอยู่ในฐานะพอมีอันจะกิน ท่านได้ประกอบอาชีพเริ่มแรกอยู่ที่บึงกระจับ แปดริ้ว อันเป็นบ้านเกิด ด้วยการทำนาบ้าง ค้าขายบ้าง จนเมื่อปี ๒๔๘๕ จึงได้อพยพครอบครัวมาอยู่กรุงเทพ ฯ ที่เชิงสะพานวันชาติ ท่านร่วมกับสามีคู่ชีวิตและลูก ๆ ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะเอาชนะโชคชะตา แม้จะเป็นงานอะไรไม่เคยเลือก หาบน้ำขาย กระเทาะบัว ตอกขัน ท่านทำทุกอย่าง ขอให้งานนั้นเป็นเงิน และสุจริต ทุกชีวิตในครอบครัวมีความตั้งใจอย่างเดียวกันคือ "หนีความจน" จึงต้องพยายามหนี หนีจนสุดความสามารถ จนเมื่อ ๑๐ ปีให้หลัง ความไม่คาดฝันของชีวิตก็เริ่มขึ้น จะเป็นด้วยบุพเพกตปุญญตา หรือเทวะบันดาลก็ไม่มีใครทราบได้ ประมาณปี ๒๔๙๕ พ่อพระผู้สามีได้กลายมาเป็น "ร่างทรงเสด็จแม่ทับทิม" โชคชะตาที่บังเอิญบวกกับความมั่นใจ แน่ใจ ทำอะไรทำจริง ยึดมั่น ถือมั่นจริง ๆ ก็สามารถที่จะพาชีวิตไปรอดได้ คุณแม่สุบินท่านได้ยึดมั่นในอุดมคติ และหลักธรรมอันนี้ จากผลที่ได้มา เก็บเล็กผสมน้อย น้อยผสมมาก ซื่อสัตย์มัธยัสถ์ ไม่ช้าความสำเร็จก็เป็นของท่าน และท่านก็ไม่ประมาท ไม่เคยลืมตน เพราะชีวิตที่

รุ่งโรจน์ – หรุ่น

คณะลูก ๆ ที่คุณแม่อุปการะ

ทอดกฐินที่วัดบึงกระจับ แปดริ้ว บ้านเกิด

ไม่ว่าจะไปที่ไหนจะต้องมีของไปแจกเด็กเป็นประจำ

ผ่านมาเสมือนเป็นตำราที่ท่องจำให้ขึ้นใจท่านอยู่เสมอ เมื่อครอบครัวผ่านอุปสรรคไปอย่างราบรื่น ลืมตาอ้าปากได้แล้ว ท่านก็ส่งบุตรชายคนเล็กไปเรียนต่อที่ญี่ปุ่น จนสำเร็จดังความตั้งใจ แม้แต่ลูกสาวคนเล็ก ขณะนี้ก็กำลังอยู่ในอเมริกา

ไม่เฉพาะเท่านั้น ท่านยังพยายามทุกอย่างเพื่อให้ชีวิตของทุกคนที่รู้จักกับท่าน ไปพึ่งพาอาศัยท่าน หนีความจนนี้เช่นกัน โดยได้ส่งเสียบ้าง ให้ที่พักอาศัยจนเรียนจบบ้าง แม้แต่คนมาจากที่ไหน ๆ ท่านก็รับไว้ให้อยู่เหมือนลูกหลาน จนที่บ้านนี้ใคร ๆ ก็ทราบดี ท่านได้อุปการะหลายชีวิตให้มีงานทำ มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง จนกระทั่งจัดให้มีครอบครัวไปแล้วก็มาก นับว่าท่านเสมือนต้นไม้ใหญ่ที่ใคร ๆ หนีร้อนมาพึ่งเย็นได้ ญาติพี่น้องทุกคนทราบได้ดี ท่านไม่เคยทอดทิ้ง ความลำบากเมื่ออดีตได้ทำให้ท่านทำทุกอย่างเพื่อทุกคน ทุกชีวิตเท่าที่ท่านจะช่วยเขาได้

ด้านการพระศาสนา คุณแม่สุบินไม่เคยประมาท ทราบและเข้าใจดีตลอดเวลาว่าไม่มีอะไรจะช่วยตัวเราได้ นอกจากพระธรรมคำสอนของพระองค์ ท่านร่วมกับสามีและลูก ๆ ได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์เพื่อพระศาสนา ยากที่บางท่านจะทำได้ หลังจากได้บวชลูกชายคนโตที่วัดปรินายก เมื่อปี ๒๔๙๗ คนรองเมื่อปี ๒๔๙๙ แล้ว ท่านก็ได้บวชพระเป็นประจำทุกปีเสมอมา โดยเป็นเจ้าภาพเองตลอด มีบางครั้งที่ร่วมกับคนอื่น จนแม้เดือนก่อนที่ท่านจะจากไปนี้ก็ได้เตรียมจะบวชหลานชายไว้แล้วเช่นกัน วัดปรินายก วัดปากบ่อ อันเป็นวัดที่ท่านคุ้นเคยได้ไปมาเป็นประจำ จะมีบวชพระแทบทุกปี

โดยเฉพาะที่บ้านก็มีการทำบุญทุก ๓ เดือน เป็นประจำมาหลายปีแล้ว ได้อุปถัมภ์บำรุงวัดปรินายกมากเป็นพิเศษ เพราะเป็นวัดใกล้บ้าน และได้บวชลูกพระไว้หลายรูป มีพระไปรับบาตรที่บ้านเป็นประจำทุกวัน นับเป็นเวลา ๒๐ กว่าปีแล้ว บ้านนี้เปรียบเสมือนบ้านบุญ ทุกวันเสาร์เข้าพรรษาท่านพร้อมกับคุณยาย ร่างทรงก็จะใส่บาตรเป็นประจำวันละ ๓๐ กว่ารูป

เมื่อปี ๒๕๑๒ ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต นำผ้ากฐินพระราชทานไปทอดที่วัดปรินายก กรุงเทพมหานคร ได้ถวายเครื่องพิมพ์ดีดแคร่ยาว และเงินไว้บำรุงพระอารามอีกด้วย

เรื่องกฐินผ้าป่า คุณแม่สุบินร่วมกับคุณยาย ได้เป็นเจ้าภาพนำไปทอดในที่ต่าง ๆ ทุกปีไม่เคยขาด ที่วัดบึงกระจับอันเป็นบ้านเกิดก็หลายครั้ง จนกุฏิ ถังเก็บน้ำ ศาลาการเปรียญ และโรงเรียนได้เกิดขึ้นเป็นหลัง ๆ ไม่ว่าใกล้ไกลถ้าว่างจากกฐินหรือผ้าป่าที่ท่านเองเป็นเจ้าภาพแล้วเป็นไปทั้งนั้น ที่วัดบ้านหนองไหล อ. หัวตะพาน อุบล ฯ ก็ไป ที่วัดปากกอง อ. สารภี เชียงใหม่ก็ไปบ่อย ๆ จนได้มีญาติพี่น้องชาวเชียงใหม่เพิ่มขึ้นหลายบ้าน เกือบจะเป็นชาวเชียงใหม่ไปด้วยซ้ำ ท่านทำบุญสร้างกุศลวัน ๆ ไม่เคยขาด ร่วมกันร่างทรงเสด็จแม่ทับทิม ได้ถวายกัณฑ์เทศน์เป็นนิตยภัตต์ที่วัดปรินายกทุกวันพระ ท่านได้เกิดมาเพื่อร่วมกันสร้างกุศลโดยแท้ ที่จิตตภาวัน อ. บางลมุง ก็ได้ไปร่วมเป็นเจ้าภาพถวายผ้าไตรแก่พระหน่วยพัฒนาการทางจิต เมื่อปีพระลูกชาย (พระมหาสุนทร) ไปเข้าอบรม และก็ได้ไปเลี้ยงอาหารถวายอุปถัมภ์เป็นบางครั้งอยู่เสมอ

เรื่องการกุศลท่านถือเป็นหน้าที่ที่ทุกคน โดยเฉพาะชาวพุทธจะต้องทำ ทำเพื่อความสุขกายสบายใจ และเพื่อหนีความจนดังที่ท่านเคยประสบมาแล้ว วัดสามพระยาก็มีความคุ้นเคยกับหลวงพ่อท่านเจ้าคุณใหญ่มาก ร่วมกับป้าเล็กก็ได้นำภัตตาหารไปถวายเป็นประจำทุกปีที่มีพระมาอบรม

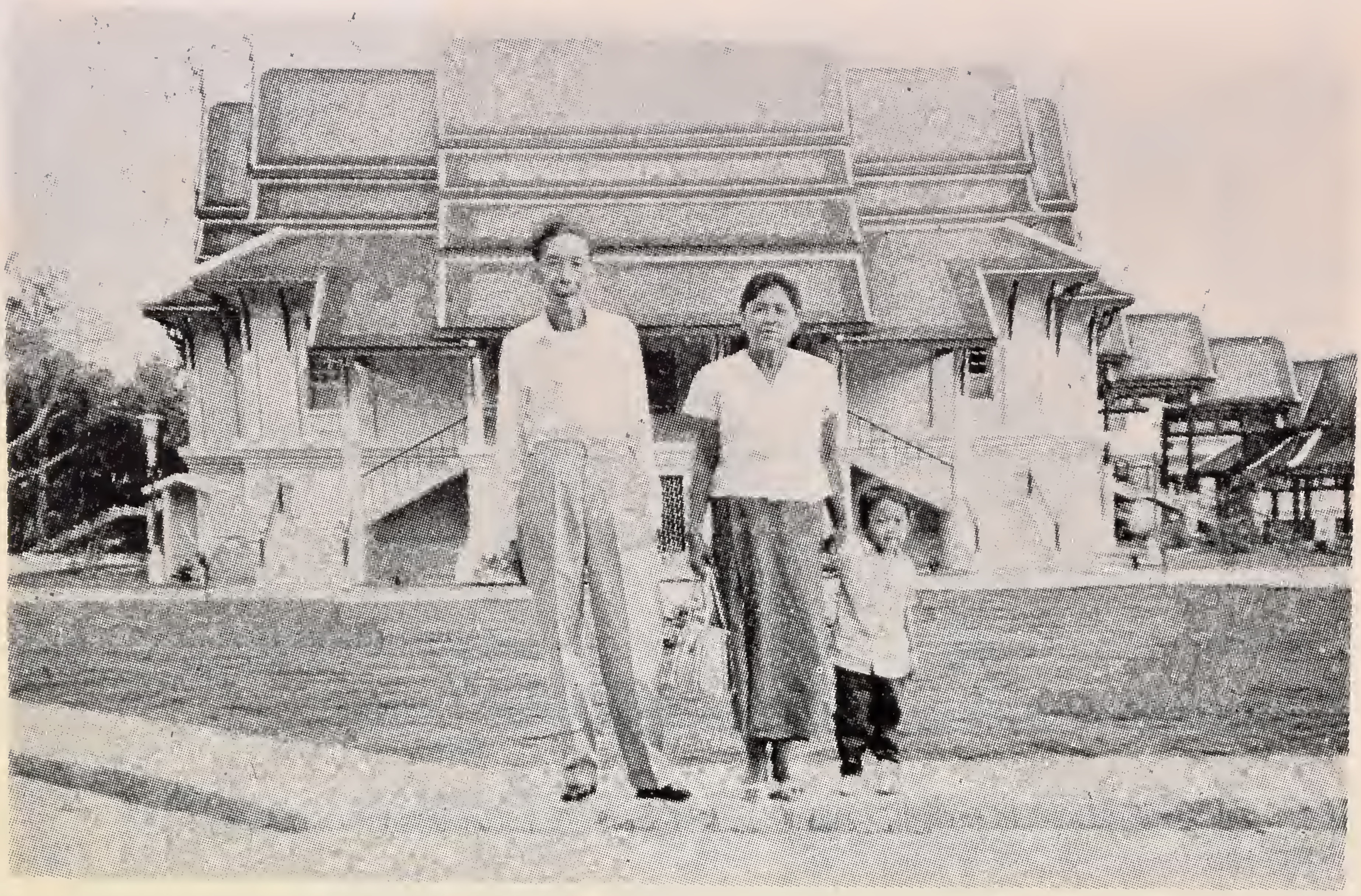
วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖ นับได้ว่าเป็นวันที่ทุกคนเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อได้ทราบข่าวการจากไปของท่าน แทบไม่เชื่อในหูของตัวเองจากโทรศัพท์ที่บอกว่า คุณแม่ได้ถึงแก่กรรมด้วยอุบัติเหตุรถยนต์คว่ำกลับจากบ้านโป่ง นับเป็นวันที่โศรกเศร้าอย่างบอกไม่ถูก ยากที่จะเขียนบอกลงไปได้ ตอนเช้าเป็นวันพระท่านยังลงมาใส่บาตร ยังพูดคุยกับท่านมหาสุนทรที่มารับบาตรเป็นประจำอยู่ และยังได้บอกกำชับกับคุณรุ่งโรจน์ ลูกชายคนโตก่อนจะไปทำงานว่า "เย็นเอ็งต้องมาหาแม่ให้ได้นะ ๆ" ซึ่งเป็นการย้ำแล้วย้ำอีกผิดสังเกตจนน่ารำคาญ พอสายหน่อยไปบ้านโป่ง ร่วมเที่ยงก็ได้ทราบว่าคุณแม่ได้จากพวกเราไปเสียแล้วที่ ร.พ. นครปฐม อย่างน่าสังเวชสลดใจเป็นที่ยิ่ง ถึงแม้จะเป็นการจากไปด้วยกฎธรรมดาของสังขารที่เกิดมาแล้วต้องตายก็ตาม แต่บุตรหลาน ญาติพี่น้อง ก็อดที่จะตัดใจอาลัยระลึกถึงท่านไม่ได้ เพราะเมื่อ

ประเคนผ้าไตรแก่พระสงฆ์ที่อบรมหน่วยพัฒนาการทางจิต
ที่จิตตภาวันบางละมุง เมื่อปี ๒๕๑๑

ประจำวันของคุณแม่

ที่ภูพิงค์ราชนิเวศน์ เชียงใหม่

บำเพ็ญกุศลที่วัดปากกอง จ. เชียงใหม่

ช่วยบำบัดทุกข์

ครั้งสุดท้าย

ส่ง ธิดารัตน์ (บุตรสาว) ไปเรียนต่อ

อเมริกา เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๑๖

ท่านมีชีวิตอยู่ ท่านเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร เป็นที่พึ่งหลักของญาติพี่น้อง เป็นคุณแม่ที่ดีพร้อมของลูก ๆ และคุณย่าของหลาน ๆ

ขอเดชะบุญกุศลที่คุณแม่ได้บำเพ็ญมา รวมทั้งที่ร่างทรงเสด็จแม่ทับทิม พร้อมด้วยบุตรธิดาและญาติมิตร ได้บำเพ็ญอุทิศส่วนกุศลไปให้ จงมารวมเป็นพลวปัจจัย ดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณแม่ ได้เสวยสุขเกษมสานต์ ตามควรแก่สุคติภพด้วยเทอญ

อาลัยคุณย่า

อาลัยย่าที่น้องนาเคารพรัก
เคยหนุนตักโอบอุ้มจุมพิศหลาน
ย่าจากไปใจน้องนาแทบจาบัลย์
ไม่เว้นวันโศรกเศร้าเหงาระทม

โอ้ย่าจ๋าขอวิญญาณ์อย่าเป็นห่วง
โปรดจงล่วงพ้นทุกข์สพสุขสันต์
ลูก หลาน ป้า แม่ น้องนา อาหรุ่นนั้น
จะป้องกัน "ก๋ง" ให้สุขพ้นทุกข์เอย

หลานคุณย่าทุกคน

อนุสรณ์กถา

ของ

พระธรรมบัญญาบดี วัดสามพระยา

คุณรุ่งโรจน์ บุญญัติสินี ได้แจ้งแก่ข้าพเจ้าว่าในการฌาปนกิจศพ คุณแม่สุบิน ยอดแย้ม ใคร่ขอคำไว้อาลัยในคุณแม่ เพื่อนำไปร่วมตีพิมพ์เป็นหนังสือที่ระลึกในงานฌาปนกิจศพคุณแม่

ในฐานะที่ข้าพเจ้ากับโยมสุบิน ยอดแย้ม ได้รู้จักกันมาเป็นเวลานานพอสมควร การที่คุณรุ่งโรจน์ เปิดโอกาสให้ข้าพเจ้ามีส่วนในหนังสือที่ระลึกในงานฌาปนกิจโยมสุบิน ข้าพ-เจ้าจึงมีความยินดีที่จะสนองศรัทธาของคุณรุ่งโรจน์

ใครคนหนึ่งเคยกล่าวไว้ว่า "คนดีตาย เหมือนไทรร่ม มาล้มหัก" ถ้อยคำดังกล่าวนั้นช่างแม้นละม้ายกับความเป็นไปของโยมสุบิน เพราะโยมสุบินเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ ต้องยอมรับนับถือว่าเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีสำหรับพระศาสนา เป็นภรรยาที่ดีของสามี เป็นแม่ที่ดีของลูก เป็นแม่บ้านที่ดีของบ้านเรือน เป็นเพื่อนบ้านที่ดีของชาวบ้าน เป็นมิตรที่ดีของคนทั้งหลาย ความมีชีวิตอยู่ของโยมสุบิน จึงมีแต่การให้ความร่มเย็นเป็นสุข ให้ความชุ่มชื่นแก่คนทั้งปวงที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโยมสุบิน ดังนั้น เมื่อโยมสุบินต้องมาสิ้นชีวิตในคราวที่ใคร ๆ มิได้คาดหมาย จึงเป็นที่น่าเสียดายอาลัยถึงกันทั่วหน้า ความร่มเย็นเป็นสุข ความชุ่มชื่นต่าง ๆ ที่เคยมีเคยได้รับ ต้องมาสูญสิ้นลงโดยฉับพลัน ช่างตรงกันกับที่เขาเคยกล่าวไว้ว่า "คนดีตาย เหมือนไทรร่ม มาล้มหัก"

ถ้อยคำที่คนโบราณท่านเคยพร่ำสอนลูกหลานกันมาแต่บุร่ำบุราณว่า "เกิดมาเป็นคน ต้องสร้างตนให้มีดี" และให้ถือเป็นคติสำหรับตนที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์ คติในเรื่องสร้างตนให้มีดีนั้น โยมสุบินได้ปฏิบัติให้สมบูรณ์บริบูรณ์แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องห่วงใยในสัมปรายภพภายหน้า เป็นอันหวังได้ว่าคติของคนสร้างตนให้มีดี จะต้องเป็นสุคติ ไม่ต้องมีความสงสัยแต่ประการใดทั้งสิ้น และดูเหมือนจะไม่ต้องอาศัยแรงอธิษฐานใด ๆ ของใคร ๆ ทั้งสิ้นด้วย นอกจากจะทำบุญกุศลใดแล้วอุทิศส่งไปให้ เพื่อเป็นการเพิ่มเติมเสริมส่งบุญกุศลที่มีอยู่แล้วให้ยิ่งขึ้นเท่านั้น

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้ารู้จักคุณสุบิน ยอดแย้ม ในฐานะที่เป็นอุบาสิกาผู้มีใจเป็นบุญเป็นกุศลคนหนึ่ง เพราะเมื่อข้าพเจ้าได้ไปกิจนิมนต์ที่บ้านคุณยายทุกครั้ง ได้มีโอกาสทักทายปราศรัยกับคุณสุบิน ยอดแย้ม อย่างเป็นกันเอง และได้สังเกตเห็นคุณสุบินขวนขวายช่วยเหลือในงานทำบุญด้วยใจศรัทธา เป็นที่น่าอนุโมทนาชื่นชม เรียกได้ว่าคุณสุบิน ยอดแย้ม เป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต ได้สร้าบุญกุศลเพื่อตนเอง และบำเพ็ญประโยชน์เพื่อผู้อื่นเป็นประจำ

แต่สังขารของมนุษย์ไม่แน่นอน ย่อมเป็นไปตามกรรมที่ได้สร้างสมไว้ ความแก่ความเจ็บ ความตาย เป็นธรรมดาของสังขาร ไม่มีใครจะหลีกพ้น คุณสุบิน ยอดแย้ม ได้บำเพ็ญตนในฐานะอุบาสิกาที่ดี เมื่อมีชีวิตอยู่ก็มีแต่คนรัก จากไปก็ทำให้คนอาลัยและเสียดายถึงกับเศร้าสลดใจเป็นธรรมดา แต่อย่างไรก็ตามบุญกุศลที่คุณสุบิน ยอดแย้ม ได้สร้างสมไว้ในขณะที่ยังมีชีวิต ย่อมจะเป็นปัจจัยให้คุณสุบิน ยอดแย้ม ได้ประสบหิตานุหิตสุขในสัมปรายิกภพ สมตามพระพุทธพจน์ที่ว่า "ปุญฺญํ สุขํ ชีตวิสงฺขยมฺหิ บุญนำความสุขมาให้ในเวลาสิ้นชีวิต"

พระธรรมเสนานี
วัดพระเชตุพน ฯ

คุณโยมสุบินอยู่กับ "คุณยาย" ด้วยการประพฤติปฏิบัติถูกต้องตามหน้าที่ นับว่าเป็นผู้ที่ควรยกย่อง

คุณโยมสุบิน ตายเสียแล้ว

พระเทพโสภณ
วัดพระเชตุพน ฯ
๙ ส.ค. ๑๖

ระลึกถึงคุณนายสุบิน ยอดแย้ม

อาตมภาพรู้จักกับคุณนายสุบิน ยอดแย้ม มานานหลายสิบปี เพราะคุณนายสุบิน แม้จะย้ายบ้านที่อยู่อาศัยบ้าง ก็ย้ายอยู่ในหมู่บ้านพานถมไม่ห่างจากวัดปรินายก นอกจากบ้านอยู่ไม่ห่างวัดแล้ว คุณนายและสามีเป็นผู้มีศรัทธาเคารพนับถือพระพุทธศาสนา เป็นผู้มีความนอบน้อมทางกาย และทางวาจาก็สุภาพอ่อนโยน ปรากฏเป็นที่เห็นที่ทราบกันอยู่ทั่วไป ทั้งสองคนนี้จะอยู่ในฐานะอย่างไรก็เป็นคนอ่อนน้อมตลอดมา ทำบุญกุศลเสมอ ๆ จึงเพิ่มพูนความสนิทคุ้นเคยมากขึ้นตามลำดับ จนเป็นที่นับถือเสมือนเป็นญาติที่สนิท

สิ่งที่ประทับตรึงใจอาตมภาพอย่างหนึ่ง คือ ชีวิตของคุณนายสุบิน มีความเป็นไปสมกับชื่อ "สุบิน" อันแปรว่า "ความฝัน" ธรรมดาความฝันนั้น ฝันเวลาหลับก็มี แม้เวลาตื่นนึกคิดเลื่อนลอยไปต่าง ๆ ก็เรียกว่าฝันเหมือนกัน บางครั้งก็ฝันดี บางทีก็ฝันร้าย ฝันบางอย่างปรากฏผลเป็นอย่างที่ฝัน บางอย่างก็เหลวไหลไม่เป็นจริง ฉันใด ชีวิตของคุณนายสุบินก็คล้ายความฝันนั้น ตอนเบื้องต้นชีวิตของคุณนายสุบินมีความอัตคัดขัดสนมาก ต้องเลี้ยงชีวิตมาด้วยหยาดเหงื่อแรงงานก็ว่าได้ ตอนนี้เป็นความฝันร้ายและเป็นจริงเสียด้วย ครั้นต่อมาตอนกลาง ๆ ชีวิต ค่อยตั้งหลักฐานขึ้นได้พอมีความสุขขึ้นตามลำดับ ตอนนี้เป็นความฝันดีและเป็นจริง เพราะคนเราทุกคนต่างก็ฝันอยากมี อยากดี อยากสุข ด้วยกันทั้งนั้น แต่บางคนได้สมกับความฝัน บางคนก็ไม่ได้ ที่ไม่ได้เสียนั่นแหละเป็นส่วนมาก เมื่อมีหลักฐานสบายขึ้นบ้างแล้ว คุณนายกับสามีเป็นคนไม่ลืมตัว มีมโนคติว่า "บุญกุศลหล่อเลี้ยงชีวิตของตน" ฉะนั้น ทั้งสองคนร่วมใจกัน มิได้มีการเกี่ยงหรือไม่ตกลงปลงใจร่วมกันเลย ถวายโอกาสทำบุญทำกุศลเพิ่มเติมบุญไว้ตลอดมา สำหรับวัดปรินายก ซึ่งมีงานกุศล เช่น.–

– มาฆบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา

– ถวายผ้าอาบน้ำฝนประจำปี

- งานตักบาตรข้าวสารประจำปี
- งานเทศน์มหาชาติ, งานวัดประจำปี
- งานสร้างหรือซ่อมถาวรวัตถุในวัด
- งานบำเพ็ญกุศลอุทิศผู้สร้างและผู้อุปถัมภ์วัด
- งานกฐิน, งานบวช และงานกุศลอย่างอื่นๆ

คุณนายและสามีพร้อมด้วยบุตรธิดาได้ร่วมกุศลด้วยทุกครั้ง กับทั้งชักจูงมิตรสหายมาทำบุญอีกด้วย

ในตอนท้ายชีวิตของคุณนาย เป็นเวลาหลายปีมาแล้ว คุณนายกับสามีพร้อมด้วยบุตรธิดาได้จัดงานทำบุญที่บ้านปีละ ๔ ครั้ง คือ ๓ เดือนครั้งเป็นประจำ โดยอาราธนาพระสงฆ์ที่รู้จักและเป็นที่เคารพนับถือจากหลายวัด เช่น วัดพระเชตุพน วัดสามพระยา วัดพระพิเรนทร์ วัดพลับพลาชัย วัดเทพธิดา วัดราชนัดดาราม วัดปากบ่อ วัดปรินายก เป็นต้น วัดละมากรูปบ้าง น้อยรูปบ้าง แต่เมื่อรวมกันแล้วเป็น ๑๐ ถึง ๓๐ รูปขึ้นไป มาเจริญพระพุทธมนต์ ถวายภัตตาหาร ถวายเครื่องไทยธรรม

นอกจากที่กล่าวแล้ว คุณนายกับสามีได้จัดการบวชลูกชายคนโต คือ นายรุ่งโรจน์ บุญญัติสินี บวชและจำพรรษาที่วัดปรินายก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๗ และเป็นเจ้าภาพจัดผ้าป่าสามัคคี กฐินสามัคคี ไปทอด ณ วัดต่างๆ ในต่างจังหวัด แม้ที่ไกลเช่น จังหวัดเชียงใหม่เป็นต้น ตามที่มีผู้ติดตามขอมา แต่ละครั้งได้บริจาคเงินทำบุญซ่อมสร้างถาวรวัตถุเป็นเรือนหมื่นขึ้นไปเป็นส่วนมาก จนถึงมีศรัทธาขอรับพระราชทานผ้าพระกฐิน ทอด ณ วัดปรินายกก็ครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ บริจาคโดยเสด็จพระราชกุศล คือ ปัจจัยบำรุงพระอาราม ๑๐,๐๐๐ บาท เครื่องพิมพ์ดีดโอลิมเปียอักษรไทย แคร่ยาว ๑ เครื่อง ราคา ๗,๐๐๐ บาทเศษ อาหารคาวหวานถวายพระภิกษุ สามเณร อุบาสิกา และผู้มาในงาน กับเครื่องไทยธรรมอย่างอื่นถวายพระสงฆ์อีก รวมบริจาคครั้งนี้ไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ บาทเศษ เป็นอันว่าครอบครัวตระกูลนี้ได้ทำบุญแก่วัดปรินายก แก่พระสงฆ์สามเณรเป็นจำนวนมากมาย เพราะทำทุกปี และเมื่อคุณนายถึงแก่กรรมแล้ว สามีกับบุตรธิดาได้บริจาคอุทิศแด่คุณนายอีก ๑,๑๐๐ บาท ร่วมซ่อมศาลาการเปรียญซึ่งกำลังซ่อมอยู่

การทำบุญกุศลของคุณนายดูเหมือนเป็นความฝัน คุณนายคงจะฝันอยากทำบุญมาตั้งแต่ตอนต้น ๆ แต่ก็คงไม่ได้ฝันว่าจะทำบุญถึงขนาดนี้ แต่ก็เป็นความฝันที่เป็นจริง คือคุณนายได้ทำบุญเป็นอันมากแล้ว

สุดท้ายของชีวิตชาตินี้ คุณนายประสบอุบัติเหตุรถยนต์ถึงแก่ความตาย ทุกคนที่รู้จักไม่มีใครเคยนึกฝันมาก่อนเลย เห็น ๆ กันอยู่แล้วก็มาหายวับไปกับตา เป็นที่เศร้าสลดอาลัยเสียดายเป็นอันมาก.........

จากความยากจน – สู่ความพอมีพอใช้ – ฉวยโอกาสทำบุญเป็น กิจประจำ กายใจ – ประจำบ้าน – ประจำเทศกาล – แล้วคุณนายก็จากไปอย่าง ปัจจุบัน ทันด่วน – มิได้มีเค้า เจ็บป่วยอะไรเลย – คิดดูแล้วชีวิตของ คุณนายเป็น เสมือนความฝัน – สมกับชื่อ "สุบิน" ทุกประการนั่นเอง

แม้คุณนายจะจากไปแล้ว ด้วยผลกรรมชาติปางก่อนตามมาให้ผลอย่างแรง ถ้าผลกรรมนั้นจะหมดกำลังให้ผลอีกกลายเป็นอโหสิกรรมได้แล้ว คุณนายจะไม่ต้องได้รับผลกรรมอันนี้อีก ตลอดชีวิตคุณนายได้รับตักตวงบุญกุศลเต็มกำลังเต็มเปี่ยม เป็นที่หวังได้ว่าคุณนายจะสู่สุคติโลกสวรรค์เพราะกรรมดีของตน การจากไปของคุณนายยังความอาลัยอาวรณ์แก่ผู้รู้จักเป็นอันมาก ชื่อและคุณความดีดังกล่าวมา กับความดีด้านอื่น ๆ อีก จะยังคงอยู่เป็นสิ่งประทับใจตลอดไป

อาตมภาพและพระสงฆ์สามเณรวัดปรินายกระลึกถึงคุณนาย ได้พร้อมใจกันบำเพ็ญกุศลอุทิศคุณนาย และขอตั้งจิตอธิษฐานแผ่ส่วนบุญกุศลที่ได้ทำแล้ว และจะทำต่อไปข้างหน้ากับบุญที่เจ้าภาพมิตรสหายร่วมกันบำเพ็ญอุทิศ จงเป็นกุศลกิจอันแรงกล้าส่งเสริมให้คุณนายได้รับอนุโมทนา สำเร็จผลเป็นที่สมปรารถนาของคุณนายจงทุกประการ ขอให้คุณนายได้ฝันดีสมความประสงค์ ในสุคติสัมปรายภพตลอดนิรันดรกาล เทอญ

พระวิสุทธินายก

เจ้าอาวาสวัดปรินายก

คำไว้อาลัย

เนื่องในงานประชุมเพลิงศพคุณนายสุบิน ยอดแย้ม ซึ่งถึงแก่มรณกรรมด้วยอุบัติเหตุรถยนต์ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖ เจ้าภาพมีความประสงค์ใคร่จะได้คำไว้อาลัยแก่ผู้ล่วงลับไปแล้วนั้น บรรดาบุตรธิดาและสามีของคุณนายสุบิน ย่อมทราบดีว่าข้าพเจ้ากับครอบครัวนี้มีความคุ้นเคย เคารพนับถือกันมาเป็นเวลานานปี จึงพร้อมที่จะเขียนได้ด้วยความยินดียิ่ง คุณนายสุบิน ยอดแย้ม เป็นอุบาสิกาผู้ยึดมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด การบุญกุศลเมื่อมาถึงย่อมไม่บอกปัด เป็นคนใจบุญสุนทร์ทาน นอกจากจะถือศีลฟังธรรมแล้ว ยังได้บริจาคทรัพย์บำรุงวัดวาอาราม ถาวรวัตถุตามกำลังศรัทธาเป็นจำนวนไม่น้อย เมื่อฤดูบวชพระก็เสาะแสวงหาสามเณรที่มีอายุครบอุปสมบท ก็จัดการสละทรัพย์ใช้จ่ายในเรื่องอุปสมบท เกือบจะทำทุก ๆ ปี เมื่อถึงคราวทอดกฐิน ก็จัดการทอดกฐินตามอารามที่ยังไม่มีผู้ใดจอง นำไปทอด ณ วัดนั้น ๆ เสมอมาทุกปี ถึงแม้ว่าที่บ้านก็เหมือนกัน ได้อาราธนาพระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์เย็น และฉันเช้า เป็นประจำทุก ๆ ๓ เดือน หรือปีละ ๔ ครั้งเป็นกิจประจำ คุณนายสุบิน เป็นอุบาสิกาที่มีจิตใจโอบอ้อมอารีย์ต่อเพื่อนบ้านเป็นอย่างดี ใครมีทุกข์เดือดร้อน เมื่อมาถึงคุณนายสุบินแล้วจะไม่ผิดหวังเลย ย่อมสงเคราะห์ อนุเคราะห์ไปตามสมควร

เมื่อได้ทราบข่าวการมรณกรรมของคุณนายสุบิน ซึ่งท่านพระมหาสุนทร วัดปรินายกได้โทร ฯ ไปบอกตอนบ่ายประมาณ เวลา ๑๕.๐๐ น. เศษ ครั้งแรกนึกไม่เชื่อ เพราะว่าคุณนายสุบินไม่ได้เจ็บป่วยอะไร ร่างกายก็สมบูรณ์ดี เมื่อเช้าวันจันทร์ที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖ ยังทำบุญและนิมนต์ไปเจริญพุทธมนต์ฉันเช้าที่บ้าน เว้นระยะไม่กี่วันก็มาถึงแก่มรณกรรม ดูเถอะความตายนั้นเป็นของไม่เที่ยง แต่การตายนั้นจะตายด้วยวิธีใด เราก็กำหนดเอาไม่ได้ แล้วแต่ผลของกรรมเท่านั้น

ฉะนั้น ในการมรณกรรมของคุณนายสุบิน ยอดแย้ม ย่อมนำความเศร้าสลดใจเป็นอย่างมากมาสู่ผู้ใกล้ชิด บุญกุศลที่คุณนายสุบิน ยอดแย้ม ได้บำเพ็ญมาแต่ต้นจนอวสานของชีวิต ขอกุศลผลบุญนั้น จงเป็นพลวะปัจจัยส่งเสริมสุขสมบัติ อิฐวิบูลย์มนุญญผล และขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณนายสุบินไปสู่สุคติสมบัติ ณ ภพนั้น ๆ เถิด

ชีวิตํ อธุวํ ชีวิตเป็นสิ่งไม่แน่นอน

มรณํ ธุวํ ความตายเป็นสิ่งที่แน่นอน

พระสุนทรกิจโกศล

วัดเทพธิดาราม กรุงเทพมหานคร

๒๘ ก.ค. ๑๖

คำไว้อาลัย

อาตมภาพรู้สึกเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้รับข่าวการถึงแก่กรรมของคุณนายสุบิน ยอดแย้ม โดยอุบัติเหตุจากรถยนต์ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖ นี้ ด้วยอาตมภาพได้รู้จักและได้รับความอุปการะจากคุณนายสุบิน ยอดแย้ม มาเป็นเวลานาน และเมื่อทางวัดเทพธิดารามได้จัดให้มีงานการกุศลอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น คุณนายสุบิน ยอดแย้ม ก็ได้ให้ความอุปถัมภ์บำรุงทุกครั้งเสมอมา เพราะคุณนายเป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ได้บำเพ็ญกุศลทำบุญเลี้ยงพระที่บ้านปีละหลายครั้งเป็นประจำ กับทั้งได้ทอดกฐินทุกปีมิได้ขาด และได้บำเพ็ญกุศลอย่างอื่นอีกเป็นอันมาก เมื่อคุณนายได้รับการบอกบุญจากท่านผู้ใดแล้วไม่เคยปฏิเสธเลย และเคยปรารภกับอาตมาว่าจะจัดหาทุนทรัพย์ไปสร้างพระอุโบสถที่วัดในอำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นบ้านเกิดของคุณนายสุบินเอง ยังไม่ทันที่จะสำเร็จเรียบร้อยดี ก็ได้มาประสบอุบัติเหตุ จนถึงแก่กรรมเสียก่อน อาตมภาพจึงมีความรู้สึกอาลัยอาวรณ์เป็นอย่างยิ่ง

อนึ่ง การเกิด แก่ เจ็บ ตาย นั้นเป็นของธรรมดา เพราะสังขารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีการเกิดขึ้นในเบื้องต้นและแตกดับสลายไปในที่สุด สมกับภาษิตที่ว่า มรณนฺตํ หิ ชีวิตํ ชีวิตมีความตายเป็นที่สุด แม้เราจะปรารถนาว่า เมื่อนั้นเกิด เมื่อนี้เกิด จึงค่อยตายดังนี้ ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะคนเราทุกคนย่อมเป็นไปตามกรรม มีกรรมเป็นของของตน

อาตมภาพหวังใจเป็นอย่างยิ่งว่า ด้วยกุศลผลบุญที่คุณนายสุบิน ยอดแย้ม ได้กระทำมานั้น ย่อมสำเร็จเป็นวิปากปัจจัย ดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณนายสุบิน ยอดแย้ม ประสบสันติสุขโดยควรแก่คตินิยม ในสัมปรายภพยิ่ง ๆ ขึ้นไปกระทั่งบรรลุวิสุทธิจิตในห้วงมหานฤพานเทอญ ฯ

พระสุธรรมมุนี

วัดเทพธิดาราม กรุงเทพมหานคร

คำไว้อาลัย

คุณโยมสุบิน ยอดแย้ม ได้รู้จักคุ้นเคยกับข้าพเจ้ามาเป็นเวลานาน เนื่องจากที่บ้านคุณโยมสุบิน ยอดแย้ม ได้ทำบุญเสมอ ปีหนึ่งมีหลายครั้ง บุตรชายคนโตคือคุณรุ่งโรจน์ บุญญัติสิน คนรองคือคุณน้อยเตีย บุญญัติสิน ได้บวชที่วัดปรินายก ความสนิทคุ้นเคยยิ่งมากขึ้น หลาน ๆ อีกหลายคนก็ได้เข้าเรียนที่โรงเรียนอนุบาลวัดปรินายก โดยความอนุเคราะห์ของหลวงพ่อเจ้าอาวาสฝากเข้า พระภิกษุและสามเณรวัดปรินายกหลายรูป ได้รับอุปการะจากคุณโยมสุบิน ยอดแย้ม จึงเป็นเหตุให้ทางวัดปรินายก กับครอบครัวคุณโยมสุบิน ยอดแย้ม สนิทคุ้นเคยกันมาก ก่อนจะถึงมรณกรรมเพียง ๒ วันเท่านั้น คุณโยมสุบิน ยอดแย้ม ก็ได้ทำบุญเลี้ยงพระที่บ้าน เกือบจะไม่น่าเชื่อ เมื่อข้าพเจ้าได้รับโทรศัพท์จากพระมหาสุนทร ติกขปัญโญ เลขา ฯ เจ้าอาวาสวัดปรินายก อาจารย์ครับ โยมสุบินตายแล้ว รถคว่ำ เดี๋ยวนี้กำลังแต่งศพอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ กราบเรียนหลวงพ่อเจ้าคุณด้วย ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าสลดจิตใจห่อเหี่ยว แทบทำอะไรไม่ถูกคิดอะไรไม่ออก ทั้ง ๆ ที่รู้ดีว่าเกิดแล้วต้องตายทุกรูปทุกนาม ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นเศรษฐี เป็นคนยากจน เป็นคนมีอำนาจหรือขอทานกิน เป็นคนหนุ่มสาวหรือคนเฒ่าชรา แม้แต่เด็กกำลังน่าเอ็นดู ก็ต้องตายทั้งนั้น ก็อดเศร้าเสียใจไม่ได้ เมื่อ ๒ วันที่แล้วคุณโยมสุบิน ยอดแย้ม คุยกันอยู่ดี ๆ เพลิดเพลินอยู่ด้วยการทำบุญ คล้อยหลังไปไม่ถึงครึ่งอาทิตย์ก็ได้ทราบข่าวการมรณกรรมโดยไม่เจ็บไข้ได้ป่วย

คุณโยมสุบิน ยอดแย้ม เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ได้เพลิดเพลินอยู่ด้วยการทำบุญและเอื้อเฟื้อเกื้อกูลแก่หมู่มิตรและบริวารชนตลอดคนตกทุกข์ได้ยากทั่วไป ด้วยอำนาจบุญกุศลความ

โอบเอื้ออารีย์และความดีความงามอื่น ๆ ที่คุณโยมสุบิน ยอดแย้ม ได้บำเพ็ญไว้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณโยมสุบิน ยอดแย้ม ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ เสวยสุขในสัมปรายภพตามสมควรแก่คติวิสัยด้วย เทอญ

พระครูนายกจริยานุวัตร

วัด~~พลับพลาชัย~~ กรุงเทพมหานคร

ปรินายก

๒๙ กรกฎาคม ๒๕๑๖

ความเสียดาย

อาตมภาพได้ทราบการมรณกรรมของคุณโยมสุบิน ยอดแย้ม เมื่อปลายเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๖ ด้วยอุบัติเหตุรถยนต์ บังเกิดความเศร้าสลดใจและเสียดายเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากอาตมภาพได้คุ้นเคยกับคุณโยมสุบิน ยอดแย้ม มาเป็นเวลาช้านาน ๒๐ กว่าปี คุณโยมสุบิน มีทั้งอุปการคุณแก่ตัวอาตมภาพและแก่วัดที่อาตมภาพมีส่วนเกี่ยวข้องเป็นอย่างมาก เพราะคุณโยมสุบิน เป็นผู้มั่นอยู่ในศีลธรรม และการบุญการกุศลมิได้ขาด จนมีพระเถรานุเถระวัดต่าง ๆ คุ้นเคยและรู้จักเป็นจำนวนมาก คุณโยมสุบิน ได้ทำบุญบ้านเป็นประจำทุกปีเป็นเวลาติดต่อกันมานาน และทำครั้งละมาก ๆ ได้ทำบุญบวชพระทุกปี ๆ ละหลายองค์ ทอดกฐินทุกปีมิได้ขาด และร่วมบุญกุศลพิเศษอื่น ๆ ทุกครั้งเมื่อทราบข่าว โดยเฉพาะสมัยที่วัดสามพระยาเปิดอบรมครูประจำปี คุณโยมสุบินต้องรับเป็นเจ้าภาพถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์จำนวนมากประมาณ ๑๐๐๐ รูป หนึ่งวันของการอบรมทุกปี

เมื่อคุณโยมสุบิน ยอดแย้ม ถึงแก่มรณกรรมลงในครั้งนี้ จึงเป็นที่เสียดายและสังเวชจิตแก่ทุกคนเป็นธรรมดา ตามหลักธรรมแล้ว ต้องถือว่าคุณโยมสุบินได้สร้างบุญมาเพียงเท่านี้ แต่ถึงแม้ว่าร่างกายจะแตกดับไป กุศลคุณความดีที่คุณโยมสุบินได้ประกอบไว้ ย่อมยังไม่ดับสูญไปไหน จะจารึกอยู่ในความนึกคิดของบรรดาผู้ที่คุ้นเคยอยู่เสมอ ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลเมื่อมรณกรรมใหม่ ๆ มีผู้ไปแสดงความอาลัยและร่วมในการ บำเพ็ญกุศลอย่างมากมาย ทั้งพระเถระผู้ใหญ่และพระสงฆ์หลายวัด ตลอดจนบรรดาท่านที่เคารพนับถือต่างก็ได้ไปร่วมบำเพ็ญกุศล เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้คุณโยมสุบิน ยอดแย้ม เป็นจำนวนมาก

ด้วยอำนาจบุญกุศลที่คุณโยมสุบิน ยอดแย้ม ได้บำเพ็ญมา และบุญกุศลที่คณะญาติมิตร พระเถรานุเถระที่ได้ร่วมกุศลมาตั้งแต่ต้นจนถึงในวันฌาปนกิจศพครั้งนี้ จงเป็นพลังส่งผลบุญที่ร่วมกันเป็นกำลังอันมหาศาลนี้ ดลบรรดาลให้คุณโยมสุบิน ยอดแย้ม จงไปสู่ความสันติสุข ในสัมปรายภพ เทอญ

พระครูสิริทัตสุนทร

วัดพลับพลาชัย กรุงเทพมหานคร

๒๘ กรกฎาคม ๒๕๑๖

รำลึกถึงคุณโยมสุบิน ยอดแย้ม

เนื่องด้วยคุณโยมสุบิน ยอดแย้ม ได้ถึงแก่กรรมด้วยอุบัติเหตุรถคว่ำ ข้าพเจ้าและพี่น้องบ้านปากกอง นครเชียงใหม่ มีความเศร้าสลดรันทดใจและอาลัย คุณโยมสุบิน ยอดแย้ม ซึ่งเป็นผู้ร่วมพัฒนาถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาเป็นอันมาก โดยเฉพาะที่วัดปากกอง จังหวัดเชียงใหม่ เคยนำกฐินไปทอด ๒ ครั้ง ผ้าป่า ๕ ครั้ง ครั้งหลังสุดได้รับเป็นเจ้าภาพซ่อมพระประธานและแท่นแก้วในวิหารวัดปากกอง เป็นราคา ๓๕,๐๐๐ บาท คุณโยมเป็นผู้ไม่เบื่อหน่ายในการบำเพ็ญบุญตลอดชีวิต เมื่อท่านมาล้มหายตายจากไปเช่นนี้ ทำให้เกิดความวิปโยคโศรกเศร้า เพราะได้พลัดพรากจากของที่รักที่ชอบใจ แต่เมื่อมาพิจารณาตามพุทธพจน์แล้ว สังขารทั้งหลายย่อมตกอยู่ ชาติ ความเกิด ชราความแก่ มรณะ ความตาย เช่นนี้แล้ว จึงควรเจริญมรณสติกัมมัฏฐาน ว่าเกิดมาก็มีความตายเป็นที่สุด ไม่มีใครจะหลุดพ้นธรรมดานี้ไปได้ เพราะฉะนั้นพุทธบัณฑิตจึงสั่งสอนให้มนุษย์เวไนยนิกรหมั่นรำพึงเสมอว่า "มรณธมฺโมมฺหิ มรณํอนตีโต" เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้ มีอานิสงส์ให้คนพิจารณามองเห็นความจริง จะได้หายจากความกลัวต่อความตาย เพราะเห็นว่าถึงอย่างไรก็หนีไม่พ้น และป้องกันความมัวเมาประมาท จะได้รีบเร่งสร้างสมบุญกุศลหลีกหนีจากความชั่ว เกรงกลัวต่อความทุกข์ เมื่อบุคคลตั้งอยู่ในความประมาท ย่อมจะกระทำความชั่ว มัวเมา แต่แสวงหาความสุขสนุกสบาย เมาในวัยก็ทำให้เกิดความประมาทว่า ตนยังเป็นหนุ่มเป็นสาว ยังไม่จำเป็นต้องสร้างความดี รอให้แก่ให้เถ้าเสียก่อนก็ได้ เมาในความไม่มีโรคทำให้เกิดความประมาทว่า เรายังมีร่างกายแข็งแรง ทำการงานได้คล่อง เมาในชีวิตทำให้

เกิดความประมาทว่า เรายังไม่แก่จะอยู่ในโลกไปได้อีกนาน ต่อจากนั้นก็เมาในลาภ ยศ สรรเสริญ มีแต่ก่อกรรมกระทำเวร บางคนตายไปเสียก่อนแก่เฒ่า บางคนถึงเป็นเฒ่าแก่ก็ปล่อยเลยตามเลย เพราะไม่เคยสร้างสมคุณงามความดีไว้แต่ก่อน จะเข้าวัดจำศีลภาวนาก็กระดากอาย จะกราบจะไหว้ก็เคอะคะ เพราะไม่เคยกระทำมา มรณสติจึงเป็นคุณธรรมอันดีที่จะทำให้เข้าใจต่อความจริง ของสังขารร่างกาย ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท แม้เราจะมีฤทธิ์เดชสามารถบันดาลให้มีอายุยืนนานได้ ก็เป็นการฝืนธรรมดามนุษย์จะไม่มีที่อยู่เพียงพอ เพียงแต่ทุกวันนี้รัฐบาลก็รั้งการเกิดคุมกำเนิดขึ้นแล้ว หาที่อยู่อาศัยและทำมาหากินยาก ถึงกับแย่งแผ่นดินกัน ตัวจะอยู่คนเดียวโดยปราศจากเพื่อน ก็ไม่เป็นสุข ดุจนิทานนอกชาดกนิบาตที่เล่ากันมาว่า มีเศรษฐีคนหนึ่งหมั่นกราบไหว้บูชาเทพเจ้าเสมอ แล้วก็ตั้งความปรารถนาอย่างเดียว คือขอให้อายุยืนพันปี แม้เทพเจ้าจะทรงสั่งสอนว่าเป็นการฝืนธรรมดา แม้อายุจะยืนนานปานนั้นก็ไม่มีความผาสุข แต่มหาเศรษฐีคนนั้นหาเชื่อฟังไม่ มีแต่อ้อนวอนอยู่ร่ำไป เทพเจ้าอดไม่ได้ก็อนุญาติ บัญชาว่าเจ้าจงมีอายุยืนถึงพันปีมหาเศรษฐีดีใจมาก พออายุได้ ๖๐ ปี ภรรยาที่รักก็ตายจากไป มหาเศรษฐีแต่งงานใหม่ แต่พออายุได้ถึง ๙๐ ปี ภรรยาคนที่ ๒ ก็ตายจากไปอีกรวมทั้งลูกและเพื่อนเกือบหมด พออายุ ๑๒๐ ปี ภรรยาคนที่ ๔ ก็ตายจาก ลูกและเพื่อนตายหมด หลานโดยมากก็ตายจากไป จะหาเพื่อนฝูงอายุไร่เรี่ยกัน พอจะคุยกันให้สนุกไม่ได้ท่านมหาเศรษฐีก็เกิดเบื่อหน่าย เห็นโทษของการอายุยืนผิดธรรมดา เลยเลิกแสวงหาภรรยาต่อไป แล้วไปร้องขอเทพเจ้าให้บันดาลตนให้ตายไปเสียเบื่อเต็มทนแล้ว แต่เทพเจ้าก็เพิกเฉยเสียท่านมหาเศรษฐีจึงทำหีบโลงศพแล้ว เข้าไปนอนโดยไม่ยอมลุกขึ้นจนอายุครบพันปีจึงถึงแก่กาลกิริยา นี่เป็นนิทานคติสอนให้คนรู้จักความจริงของธรรมดาสังขาร การที่คนเรากลัวตาย ก็เพราะอำนาจแห่งภวตัณหา มีความอาลัยตายอยาก ไม่อยากจะจากโลกนี้ไป อาลัยลูกเมียญาติมิตรทรัพย์สินเงินทองเป็นต้น และมีความหวาดเสียวไม่แน่แก่ใจว่า ตนตายไปแล้วจะเกิด

ในสุคติหรือทุคติ ถ้าคนเราเชื่อแน่ว่า ตนตายไปแล้วจะไปสู่สุคติมีสวรรค์เป็นต้น คนจำพวกนั้นย่อมไม่กลัวตาย เช่นพระอริยะบุคคล แม้แต่กัลยาณปุถุชนปัจจุบัน ผู้ยึดมั่นในกองกุศล แม้อวสานแห่งชีวิตจะมาถึงตนก็ไม่หวาดกลัวดังนี้

ขอกุศลขันธ์ที่ข้าพเจ้าได้บำเพ็ญมา ตั้งแต่แรกบรรพชาจนบัดนี้ได้ ๕๓ พรรษา และบุญกุศลใดที่คุณโยมสุบิน ยอดแย้มได้บำเพ็ญมา จงบังเกิดเป็นพลวปัจจัย ไปดลบันดาลอุ้มหานเอาดวงวิญญาณของคุณโยมได้รับทราบแล้วอนุโมทนา สำเร็จเป็นปัตตานุโมทนามัย ไปบังเกิดในสุคติภพ ยิ่ง ๆ ขึ้นไปเทอญ ฯ.

พระครูสิริธรรมโมชิต
วัดปากกอง เชียงใหม่

คำไว้อาลัย

สังขาร หรือร่างกาย ของมนุษย์เรานั้นย่อมตกอยู่ในปกติวิสัย มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นของธรรมดา คนเราเมื่อสิ้นชีพแล้ว ก็คงเหลือแต่ชื่อเสียงเกียรติคุณแห่งความดี เป็นตราประทับไว้กับโลกนี้ คุณงามความดีหาได้ผุพังหรือเน่าเปื่อยไปกับสังขารหรือร่างกายไม่

คุณโยมแม่สุบิน ยอดแย้ม เป็นผู้มีจิตเปี่ยมด้วยเมตตา มากด้วยไมตรี มีค่าแห่งน้ำใจ เอื้ออารี เกื้อกูล ฝังอยู่ในส่วนลึกแห่งกุศลจิต จึงได้อุปถัมภ์ค้ำจุน อุปการะเลี้ยงบรรดาลูก ๆ หลาน ๆ และคนที่อยู่อาศัย ก็ให้ความเมตตาอย่างกับลูก ทั้งมีจิตใจมั่นคงในศาสนา ได้รับเป็นผู้อุปการะและเป็นเจ้าภาพในการประกอบพิธีอุปสมบท ทั้งภิกษุและสามเณรมิได้ขาดเป็นประจำทุกปี

อาตมา......โยมแม่สุบิน ฯ ก็รับไว้เป็นลูก สู้อุตส่าห์หอบหิ้วสังขาร จากกรุงเทพ ฯ ถึงเชียงใหม่ เข้าไปในป่าอีก ซึ่งห่างจากตัวเมืองร่วมร้อยกิโล โยมแม่ก็ไปถึง ไปด้วยความเมตตาของโยมแม่ อาตมาจำได้ อาตมาเสียดายเวลาที่เราอยู่ด้วยกัน ช่วงระยะเวลาอันสั้นแต่เหตุการณ์ก็เต็มไปด้วยความสุข ในวันนั้นยังฝังอยู่ในความทรงจำของอาตมาอย่างไม่ลืมเลือน

ขออำนาจแห่งกุศลและผลบุญ ที่อาตมาได้บำเพ็ญมาแล้วก็ดี และจะได้บำเพ็ญต่อไปในวันข้างหน้า จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของโยมแม่สุบิน ยอดแย้ม สู่สุคติด้วยเทอญ

พระครูนิคมธรรมประศาสน์
วัดพระศรีรัตนาวาฎคีรี
อ. สะเมิง จ. เชียงใหม่

ด้วยความอาลัยคิดถึง

คว้าง คว้าง ....เลื่อนลอย อยู่ในห้วงแห่งความคิดถึง

เอื่อย เอื่อย เรื่อย เรื่อย แม้ว่าเวลาจะล่วงไปนานแล้วก็ตาม คุณงามความดี ความคิดถึง ยังฝังแน่นอยู่ในดวงใจของอาตมาอย่างไม่มีวันลืม

ไกล ไกล ไกล เหลือเกินที่อาตมากับคุณโยมสุบิน จะได้พบกันอีก คงสุดห้วงมหรรณพ์ แต่ความคิดถึง ลอยลิ่วติดตามคุณโยมสุบินไปด้วย ยังคิดอยู่เสมอว่าคุณโยมสุบินยังคงอยู่ใกล้ ๆ อาตมา เกิดชาติหน้าขอให้ได้พบกันอีกเถอะ

พระครูนันทธรรมวุฒิ
วัดปากบ่อ พระโขนง กรุงเทพ ฯ

อาลัยโยมพี่

การจากไปด้วยอุบัติเหตุรถยนต์ของโยมพี่ ไม่เฉพาะนำความเศร้าโศรกเสียใจอย่างสุดซึ้งมาสู่วงศาคณาญาติเท่านั้น หากแต่วงการพระศาสนายังต้องเสียอุบาสิกาผู้ใจบุญไปอีกคนด้วย อาตมาเองเมื่อได้รับโทรศัพท์จากมหาสุนทรครั้งแรกยังไม่เชื่อ เพราะไม่เคยนึกหรือแม้แต่คิดก็ไม่เชื่อว่าจะเป็นไปเช่นนั้น เพราะโยมพี่กับอาตมารู้จักกันมาตั้งแต่ครั้งแรกของการเริ่มต้นของชีวิตเลยก็ว่าได้ ไปไหนไปด้วยกัน ทำอะไรทำด้วยกัน ไม่เคยเห็นโยมพี่ทำกรรมไม่ดีอะไรไว้เลย ตรงข้ามมีแต่สร้างบุญสร้างกุศล สร้างสาธารณะประโยชน์ตลอดมา ตั้งแต่รู้จักกันมาโยมพี่มีแต่ทำตนเพื่อคนอื่นเสียมาก ไม่นึกเลยว่าจะมามีเรื่องเช่นนี้เกิดขึ้นกับชีวิตของโยมพี่ อาตมานึกอะไรไม่ออก บอกอะไรไม่ถูก นี่หรืออนิจจา........

แต่ถึงอย่างไรโยมพี่ก็จากไปแต่ร่าง คุณงามความดีของโยมพี่ยังฝังแน่นอยู่ในส่วนลึกของหัวใจอาตมาอยู่เสมอ เราจะหาอะไรจากท่านผู้นี้ด้วยความดีทุก ๆ อย่างได้ เพราะท่านมีน้ำใจโอบอ้อมอารีต่อบุคคลทุกชั้น ใครออกปากขออะไรต่อท่าน เรื่องที่จะปฏิเสธเป็นอันไม่มีนอกจากมากหรือน้อยเท่านั้น ไม่ว่าเฉพาะในหมู่ฆราวาสผู้ครองเรือนด้วยกัน แม้แต่ในหมู่สงฆ์ที่ท่านรู้จักหรือไม่ก็ตาม ท่านจะไม่ปฏิเสธเลย ท่านเป็นผู้ที่มีใจบุญสุนทานอย่างยิ่งเพราะอาตมาเคยร่วมเดินทางไปกับท่านมาหลายต่อหลายแห่ง ท่านเห็นภิกษุสามเณรฉันภัตตาหารจะที่ไหนก็ตาม ท่านจะต้องเข้าไปเอาใจใส่ ดูแล ถวายค่าภัตตาหารนั้นทันที ท่านเป็นบุคคลที่พูดจริง ทำจริง เกลียดการโกหก เป็นนักผจญ ต่อสู้กับเหตุการณ์ทุกชนิด สำหรับอาตมาเสียดายโยมพี่มากที่สุด ที่ท่านมาด่วนจากไปเช่นนี้

แม้ดวงวิญญาณของโยมพี่จะท่องเที่ยวอยู่ ณ พิภพใดก็ตาม ขอความดีที่ท่านได้สร้างไว้ในชาตินี้จงเป็นเสบียงนำดวงวิญญาณของท่าน ประสพสันติสุข สถิตย์เกษมสานต์ในสัมปรายิกภพโน้นเทอญ

เขมทตฺโต ภิกฺขุ (ส. พวงภู่)
วัดปากบ่อ พระโขนง

๑๖ ปีแห่งความทรงจำ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๖ อาตมาได้รับความอุปการะจากคุณโยม สุบินมาเป็นอย่างดี พอทราบข่าวการจากไปของคุณโยมครั้งนี้ อาตมาเศร้าสลดใจอย่างยิ่ง แต่มานึกได้ว่าพระพุทธองค์ยังปรินิพพานได้ ทำไมคุณโยมจะจากไปไม่ได้ ยุณโยมจากไปแต่ร่างกาย ส่วนคุณงามความดีของคุณโยมทิ้งไว้ คุณโยมห่วงและให้สติอาตมาเปรียบเสมือนแม่กับลูก อาตมาอยู่เย็นเป็นสุขได้ก็เพราะความอุปการะของคุณโยม

อาตมาขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณโยม จงประสบความสุขความเจริญในสุคติภพทุกประการ เทอญ

ธมฺมธโร ภิกฺขุ (น. ขนขจี)
วัดปากบ่อ พระโขนง กรุงเทพมหานคร

โยมแม่

แม้จะเป็นที่รู้กันอยู่ว่าเกิดแล้วต้องตาย ต้องตายแน่ ๆ แต่ใครเล่าจะหักห้ามใจไม่ให้คิดได้ คิด คิด และก็คิดจนกว่าจะค่อย ๆ เลือนลางไปจากความทรงจำ ยิ่งเป็นคนที่มีความรัก เคารพ นับถือกันมาก ยิ่งยากและนานแก่การลืม แต่ถึงอย่างไรกาลเวลาก็จะช่วยให้ท่านคลายความเศร้า เบิกบานไปได้บ้าง โยมแม่ไม่น่าจะด่วนจากไปทั้งที่ยังแข็งแรงทั้งกำลังกายและใจเลย ยิ่งคิดก็ยิ่งเห็นอนิจจังมากขึ้น เช้าใส่บาตรกันอยู่หยก ๆ "ให้เด็กมันทอดไข่ใส่ให้ เห็นว่าแกงส้มไม่ชอบ เปลี่ยนให้ใหม่" จากนี้ไปใครเล่าจะรู้ใจเท่ากับโยมแม่ แม่รู้ แม่ทำทุกอย่างเพื่อลูก เกือบ ๒๐ ปีที่ความสนิท คุ้นเคยจนได้กลืนไปจากความเป็นคนอื่นเสียแล้ว ทำให้มีความเป็นกันเอง มีพี่น้องและหลาน ๆ เพิ่มมากขึ้น ในความรู้สึกก็เสมือนพ่อแม่คนเดียวกัน และบัดนี้เราก็ได้สูญเสียคุณแม่ หรือโยมแม่ไปร่วมกันแล้ว มัจจุราชผู้ขวางกั้นช่างใจร้ายไม่ยอมให้โยมแม่ทันบวชหลานที่เตรียมการไว้เสียบ้างเลย หรือไม่ก็ผ่อนผันไปอีกหน่อย ให้น้องชายคนเล็กได้ทันเห็นคุณแม่อุ้มไตร มอบไตร ปีติอยู่กับชายผ้าเหลืองเสียบ้าง

เมื่อคิดก็ยิ่งมองไม่เห็นทางออก ไม่มีอะไรที่จะมาบันเทาความเศร้าโศรกเสียใจได้นอกจากทำบุญ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ จะได้ไม่ต้องไปนั่งมองดูบุญที่ลูกคนอื่นเขาส่งไปให้แม่เขา แม้วิญญาณของโยมแม่จะจากร่างไปแล้ว ท่ามกลางน้ำตาของลูกหลานและผู้ใกล้ชิด ทิ้งร่างกายอันพองหนอ ยุบหนอ ที่ชาวโลกเรียกว่า "ผี" ไว้ให้เป็นอนุสสติ ระลึกถึงอดีตอยู่ตลอดเวลาเช่นนี้ก็ตาม ถ้าดวงวิญญาณของโยมจะทราบโดยวิถีใด ๆ ได้ ทุกคนยังบ่นถึงอาลัยถึงความดีที่แม่มอบให้อยู่เสมอ ๆ แม่ดุ แม่ด่า แม่ว่า แต่แล้วก็แม่นะแหละน้ำตาออก

ก่อนเขา นั่นหมายถึงความรักที่ล้นอก เจตนาดีที่ฝังแน่นอยู่ในห้วงหัวใจที่มีต่อลูก ๆ บางครั้งถึงกับแอบร้องไห้อยู่คนเดียว ที่บางครั้งทำให้แม่ไม่สบายใจ ความเป็นแม่มีครั้งเดียว และคนเดียว ขอวิญญาณแม่ได้ทราบด้วยว่า ลูก ๆ ทุกคนขออโหสิต่อวิญญาณแม่ และจะทำทุกอย่างเพื่อให้วิญญาณแม่ได้เสวยสุขเกษมสันต์ในสวงสวรรรค์จนชั่วนิรันดร์

ขอให้บุญกุศลที่ได้ร่วมบำเพ็ญมาด้วยกัน พร้อมทั้งบุญกุศลที่บำเพ็ญอุทิศไปให้ทุก ๆ คราว โปรดได้ดลบันดาลให้ดวงวิญญาณโยมแม่ประสพแต่บรมสุขในสัมปรายภพด้วยเถิด

ลูกพระ

คำอาลัยถึงคุณนายสุบิน ยอดแย้ม

ตอนค่ำวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖ ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวมรณกรรมของคุณนายสุบิน จากพระเดชท่านคุณท่านเจ้าอาวาสวัดปรินายก ทันใดนั้นเสมือนหนึ่งข้าพเจ้าได้เห็นคุณนายสุบินมายืนอยู่ต่อหน้าแล้วหายวับไปกับตา ซึ่งเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ แต่ก็เป็นไปแล้ว คือคุณนายสุบินถึงแก่กรรมไปแล้วจริง ๆ นึกขึ้นได้ว่า เราหมดโอกาสที่จะไปเยี่ยมตอบขอบคุณที่คุณนายได้เคยไปเยี่ยมข้าพเจ้าแขนซ้ายหักเพราะอุบัติเหตุรถยนต์ แต่กลับได้ไปรดน้ำศพคุณนาย อนิจจาชีวิตคนเรานี้ไม่แน่นอนเลย กับเกิดความรู้สึกอีกอย่างหนึ่งในตอนนั้นว่า วัดปรินายกขาดผู้ศรัทธาทำบุญประจำไปอีกคนหนึ่ง หลังจากคุณอบ วัชโรทัย และคุณนายเพื่อน วัฒนมหาตม์ ได้ถึงแก่กรรมไปก่อนในปีเดียวกันนี้

ข้าพเจ้ารู้จักคุณนายสุบิน มาประมาณ ๒๐ ปี ตอนที่ข้าพเจ้ามาช่วยเหลืองานของวัดปรินายกตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นต้นมา คุณนายไปร่วมงานกุศลของวัดทุกงาน จึงได้รู้จักและค่อยคุ้นเคยขึ้นตามลำดับ กาลเวลาที่ล่วงมามานานปี จนเป็นที่นับถืออย่างญาติสนิทนับถือกันทั้งครอบครัวทีเดียว

คุณนายนอกจากจะประกอบอาชีพทำมาหากินแล้ว ข้าพเจ้าว่า คุณนายยังทำมาหาไป อีกด้วย เพราะบ้านคุณนายเป็นบ้านบุญ ทำบุญประจำปีทุกปี ตอนหลัง ๆ นี้ทำบุญประจำปีละ ๔ ครั้ง คือ ๓ เดือนครั้งหนึ่ง โดยรวมญาติมิตรบุตรหลานมาทำบุญร่วมกัน นิมนต์พระมาก ๆ ทำบุญเป็นล่ำเป็นสัน ตั้งใจทำจริง ๆ ด้วยศรัทธาปสาทะ ยิ้มแย้มแจ่มใสหรรษาร่าเริง ไม่เหน็ดเหนื่อยไม่ท้อถอย ถือว่าบุญกุศลหล่อเลี้ยงชีวิตของตน จึงทำบุญกุศลเพิ่มเติมไว้เสมอ

เท่ากับ ทำมาหาไป คือ เมื่อได้ทรัพย์สินเงินทองมาแล้วก็นำออกทำบุญทำกุศล เป็นการสะสมเสบียงบุญสืบต่อไป ไม่ใช่ทำหากินแต่ในชาตินี้อย่างเดียว คุณนายได้ทำมาหาไปใช้ชาติหน้าอีกด้วย

ถ้าจะเปรียบโลกเรานี้เป็นโรงแรมขนาดใหญ่ เพราะจุมนุษย์จำนวนมาก ผู้ใดเกิดมามีเงินมาก คือมีเสบียงบุญมามาก ก็มาอยู่พักอยู่ในโรงแรมชั้นดีใหญ่ ๆ และพักอยู่นานจนกว่าจะเสร็จธุระจึงจากไป ผู้มีเงินน้อย คือมีเสบียงบุญน้อย มาพักอยู่ได้ไม่นาน หมดเสบียงแล้วก็จากไป หรือบางคนหนีเขามาเกิด มาได้ประเดี๋ยวเดียวเขาก็มาตามตัวเอากลับไปดังนี้เป็นต้น มนุษย์เราจะต้องท่องเที่ยวเวียนว่ายตายเกิดอยู่อย่างนี้ มาพักโรงแรมนี้บ้าง ไปพักโรงแรมโน้นบ้าง อยู่อย่างนี้จนกว่าจะถึงพระนิพพาน อันเป็นที่สุดหยุดท่องเที่ยวกันที

เชื่อเถิดว่า คนเราตายแล้วจะต้องเกิดอีกแน่ เว้นแต่พระอรหันต์ แม้แต่พระอริย-บุคคลต่ำกว่าพระอรหันต์ลงมา ยังต้องเกิดอีก ฉะนั้นมนุษย์อย่างเรา ๆ นี้ อย่าได้สงสัยเลยว่าตายแล้วจะไม่เกิดอีก คนที่ทำความดีไว้ เมื่อจะตายนึกถึงว่า เราได้ทำความดีไว้แล้ว จิตใจไม่เดือดร้อน ย่อมไปเกิดไปพักโรงแรมที่ดี ๆ ข้อสังเกตว่าคนเราตายแล้วจะต้องเกิดอีกนั้นมีมากมาย ในที่นี้จะนำที่เห็น ๆ มากล่าว คือ

๑. นาย ก. กับนาย ข. เป็นเพื่อนรักใคร่กันมาก นาย ก. ตายก่อน ไปเกิดใหม่ครั้นโตขึ้นไปพบนาย ข. ครั้งแรก หรือนาย ข. ไปพบเด็กชาย ก. เป็นครั้งแรก ก็มักจะถูกชะตามีความพออกพอใจ หรือมีความเมตตาปราณี เพราะเคยเป็นเพื่อนรักใคร่กันมาในชาติก่อน

๒. นาย ค. กับนาย ง. เป็นศัตรูกัน คิดจองล้างจองผลาญกัน อยู่มานาย ค. ตาย จะตายโดยนาย ง. ทำร้ายหรือตายเองก็ตาม ไปเกิดใหม่โตขึ้นไปพบนาย ง. หรือนาย ง. ไปพบเด็ก ค. เข้าครั้งแรก ก็เกิดความรังเกียจเกลียดชังกัน ทั้ง ๆ ที่ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่ยังมิได้ทำอะไรกันเลย เพราะเคยเป็นศัตรูกันมาแต่ชาติปางก่อน

๓. นาย จ. กับ นาย ฉ. เป็นศัตรูกัน นาย จ. ตายลงไปเกิดเป็นสุนัข สุนัขตัวนี้ครั้นพบเห็นนาย ฉ. เข้าที่ใด เป็นต้องเห่าหรือหาทางจะกัดทีนั้น ส่วนเห็นคนอื่น ๆ สุนัขตัวนั้นเป็นธรรมดาไม่ดุเหมือนเห็นนาย ฉ. ทั้งนี้เพราะเคยเป็นศัตรูกันมา

๔. สุนัขบางตัวเห็นคนบางคน มักแสดงอาการดีอกดีใจ ประจบประแจงต่าง ๆ นับแต่เห็นเพียงครั้งแรกเท่านั้น นั่นก็เป็นเพราะมันอาจจะเป็นคนใดคนหนึ่งที่เคยรักกับเรามาแต่ชาติก่อน

๕. บางคนเดินทางไปต่างประเทศ ซึ่งยังไม่เคยไปเลย ไปพบคนบางคนเรารู้สึกพอใจใคร่จะคบหาสมาคมด้วย หรือคนในประเทศนั้นบางคน เมื่อเห็นเราแล้วก็อยากจะคบหาสมาคมกับเราก็มี นั่นเป็นเพราะคงจะได้เคยรักใคร่นับถือกันมาแต่ชาติปางก่อน ชาติใดชาติหนึ่งเป็นแน่

ดังกล่าวมานี้ไม่ใช่หมายความว่า ผู้ชายตายไปแล้วต้องไปเกิดผู้ชาย หรือคนตายไปแล้วต้องไปแล้ว ต้องไปเกิดเป็นคนเสมอไป คนตายไปแล้วอาจเกิดเป็นสัตว์ หรือสัตว์ตายมาเกิดเป็นคนก็ได้ คนเพศเดียวกันจะเป็นชายหรือหญิง ต่างก็เคยประสบอย่างที่กล่าวมานี้ด้วยกันทุกคน ไม่มากก็น้อย แสดงว่าเราเคยเกิดมาแล้ว และเคยรักหรือเคยเกลียดกันมาอย่างชนิดที่เรียกว่า "เข้ากระดูกดำ" นั่นเอง

เมื่อระลึกอย่างนี้ คุณนายสุบินซึ่งมีสุขภาพดี แข็งแรง น่าจะมีอายุยืนต่อไปอีกเป็นสิบ ๆ ปี แต่คุณนายสุบินมาหมดเสบียงบุญลงเร็วจากเราไปก่อน พวกเราก็ได้แต่อาลัยถึงต่างเศร้าโศกเสียดาย ผู้ที่สูญเสียมากก็คือสามีและบุตรธิดา ที่ต้องขาดภรรยาคู่บุญคู่ใจ และขาดมารดาผู้ให้ทุกสิ่งทุกอย่าง บ้านก็เงียบเหงาวังเวงไปนานกว่าผู้อยู่จะชินเป็นปรกติ ผู้ที่รู้จักคุณนายมีความระลึกถึงคุณนายทุกคน และต่างอธิษฐานขอให้คุณนายไปเกิดที่ดี ช่วยกันทำบุญอุทิศ จัดทำสิ่งที่จะทำได้ตามวิสัยของคนที่รักนับถือกัน และร่วมกันจัดงานกุศลฌาปนกิจศพของคุณนาย ด้วยความอาลัยถึงแท้จริง เชื่อว่าคงจะได้พบคุณนายอีก และได้รู้จักนับถือกันเหมือนในชาตินี้

ด้วยบุญกุศลที่คุณนายได้สะสมไว้จำนวนมาก และมีผู้อยู่ข้างหลังที่จัดทำบำเพ็ญอุทิศให้ ขอคุณนายจงได้รับทราบอนุโมทนา สำเร็จเป็นทิพยปัจจัยส่งเสริมให้คุณนายได้มีความสุขสมบูรณ์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ตลอดกาลนานด้วยเทอญ

น.อ. หยด ขจรยศ ร.น.

กรมการศึกษาวิจัย

ซอยกล้วยน้ำไท เขตพระโขนง

คิดถึงคุณน้าสุบิน ยอดแย้ม

คุณน้าสุบิน ยอดแย้ม รู้จักกับผมมาประมาณยี่สิบห้าปีเศษ ตั้งแต่คุณน้าเช่าบ้านอยู่ในตรอกข้างสะพานเฉลิมวันชาติ จนกระทั่งย้ายมาซื้อบ้านอยู่ในตรอกบ้านพานถมเป็นที่อยู่อาศัยในปัจจุบันนี้ บ้านเดิมของคุณน้าสุบินอยู่ที่ตำบลบึงกระจับ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้อพยพครอบครัวมาอยู่ในกรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ คุณน้าสุบินเป็นคนขยันขันแข็ง อดทนต่อการงานเป็นอย่างยิ่ง หนักเอาเบาสู้ทุกอย่าง ก่อร่างสร้างตัวมาด้วยความอดทน เก็บหอมลอมริบเงินทองที่หามาได้ จนสามารถซื้อบ้านและที่ดินเป็นที่อยู่อาศัยได้เป็นปึกแผ่นในกรุงเทพฯ และที่อื่นอีกหลายแปลง นับว่าในปัจจุบันนี้เป็นคนมีหลักฐานมั่นคงผู้หนึ่ง อุปนิสัยใจคอของคุณน้าสุบิน เป็นคนซื่อตรง ใจกว้าง มีความเมตตาปราณีต่อบุคคลทั่วไป แม้จะไม่ใช่ญาติพี่น้องของคุณน้า คุณน้าก็ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูให้ความสุขให้การศึกษาเล่าเรียนกับบุคคลที่มาขอพึ่งใบบุญอยู่เสมอ ถึงแม้คุณน้าจะสิ้นบุญไปแล้ว สามีของคุณน้าก็ยังให้ความเมตตาแก่บุคคลเหล่านั้นอยู่ตลอดมา อุปนิสัยของคุณน้าสุบินอีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นคนใจร้อน พูดจาเปิดเผย ชอบพูดโผงผางตรงไปตรงมาไม่เกรงใจใคร เพราะถือว่าพูดจากใจจริง ผู้ที่ได้ยินได้ฟังก็มิได้โกรธเคืองกับให้อภัยในความพูดตรงไปตรงมาของคุณน้า และเป็นคนไม่ยอมคน ถ้าเห็นว่าอะไรเป็นสิ่งที่ถูกที่ควร หรือถูกใครกลั่นแกล้งแล้ว คุณน้าจะสู้ชนิดเอาหัวชนฝาทีเดียว จึงเป็นที่รักใคร่และนับถือของบุคคลทั่วไป

การปฏิบัติต่อครอบครัว คุณน้าเป็นหลักชัยของครอบครัว เป็นที่อบอุ่นของบุคคลในครอบครัวทุกคน ปรนนิบัติเอาอกเอาใจต่อสามีเป็นอย่างดียิ่ง ดูแลทุกข์สุขของบุตรหลานในคำแนะนำสั่งสอนชี้แจงเหตุอันควรและไม่ควร ส่งเสริมชักนำให้รู้จักการทำมาหากิน เพราะเป็นห่วงกลัวบุตรหลานจะลำบาก นับว่าเป็นตัวอย่างที่ดี คุณน้าสุบิน ไม่ชอบอยู่นิ่ง ๆ ภายใน

บ้าน ชอบออกไปซื้อหาข้าวของจากต่างจังหวัดมาเก็บไว้ใช้สอยในครอบครัว เพราะเห็นว่าได้ของดีราคาถูก ซึ่งนับว่าเป็นบุคคลที่รู้จักประหยัด ควรที่บุตรหลานทุกคนจะยึดถือเอาไว้เป็นแบบอย่าง

พูดถึงในด้านการกุศลแล้ว คุณน้าสุบินเป็นคนชอบทำบุญสร้างกุศลอยู่เป็นนิจ ผมเคยแนะนำให้ไปช่วยสร้างโรงเรียนที่ตำบลคลองบางปิ้ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ คุณน้าและสามีให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อย นอกจากนั้นเมื่อถึงวันเด็กคุณน้าและสามีจะไปร่วมเลี้ยงเด็กกับผมทุกปีไม่มีขาด และยังช่วยเหลือสร้างโบสถ์ สร้างวิหาร สร้างศาลาสร้างถังน้ำตามวัดต่าง ๆ อีกมาก ก่อนจะสิ้นบุญคุณน้ายังรับปิดทองประธานในวิหารของวัดปากทอง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่อีกซึ่งสามีของคุณน้าคงจะทำต่อให้สำเร็จสมตามเจตนาของคุณน้าด้วยดี นับว่าคุณน้าสุบินได้ทำบุญสร้างกุศลไว้มากมาย นอกจากจะทำบุญสร้างกุศลด้วยตนเองแล้วยังแนะนำบุตรหลานให้ประพฤติและปฏิบัติตามอีกด้วย บุญกุศลนี้คงจะส่งผลให้ดวงวิญญาณของคุณน้ามีความสุขตลอดไป

สำหรับความสัมพันธ์ ระหว่างคุณน้าสุบินกับผมตลอดจนครอบครัวของคุณน้านั้นมีมากมายหลายประการ จนผมกลายเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวของคุณน้าไปแล้ว งานการต่าง ๆ ที่ครอบครัวนี้จัดให้มีขึ้นจะต้องให้ผมเป็นผู้ช่วยเหลือดูแลจัดทำให้งานนั้น ๆ สำเร็จเรียบร้อยทุกครั้งไป ซึ่งผมก็ยินดีทำให้ด้วยความเต็มใจ มิได้รังเกียจอย่างใดเลย บางคราวคุณน้ากับผมก็ขัดใจกันบ้าง เพราะความไม่เข้าใจในเหตุผลของกันและกัน แต่เมื่อได้ชี้แจงเหตุผลต่าง ๆ ให้ฟังแล้วก็เข้าใจ การที่ขัดใจกันนั้นผมถือว่าเมื่อคนเรารักชอบและนับถือกันแล้ว ก็รักชอบนับถือกันด้วยความบริสุทธิใจ ฉะนั้น ผมจึงไม่ตามใจคุณน้าทุกอย่างไป การกระทำบางอย่างซึ่งผมเห็นว่าไม่สมควรก็ไม่คล้อยตามด้วย ผมรักและนับถือคุณน้าอย่างไร ผมก็ให้ความคุ้มครองและรักบุตรหลานของคุณน้าทุกคน มิได้ถือว่าเขาเป็นบุคคลอื่น ถือเสมือนน้อง และบุตรหลานของผมด้วย ผมจึงกล้าขัดใจและว่ากล่าวตักเตือนเด็ก ๆ เหล่านั้นด้วยความรักและความเมตตา อยากจะเห็นบุตรหลานของคุณน้าทุกคนมีความสุขความเจริญและก้าวหน้าไปด้วยดี ซึ่งคุณน้าก็เห็น

ชอบด้วยกับการกระทำของผมทุกประการ ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าคุณน้ากับผมเคยร่วมทำบุญช่วยเหลือกันมาแต่ชาติปางก่อน จึงมาร่วมทำบุญช่วยเหลือกันในชาตินี้

การที่คุณน้าจากไปโดยไม่มีวันกลับครั้งนี้ ผมมีความเสียใจและคิดถึงอย่างสุดซึ้ง เพราะเป็นการจากไปอย่างกระทันหัน ซึ่งผมและใคร ๆ ก็ไม่สามารถจะหยุดยั้งไว้ได้ ชีวิตจึงปลงใจได้ว่าชีวิตของคุณน้าถึงวาระสิ้นสุดเพียงแค่นี้ ผมขอตั้งจิตอธิฐานด้วยความบริสุทธิ์ใจและจริงใจว่า บุญกุศลใดที่คุณน้าและผมได้ร่วมสร้างและช่วยเหลือกันมา ขอบุญกุศลนั้นจงส่งผลดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณน้าสุบิน ยอดแย้ม ซึ่งบริสุทธิ์แล้วไปสู่สุขคติในสัมปรายภพโน้นด้วย.

ละออง มาอุ่น

กองโรงพยาบาล กรมการแพทย์และอนามัย

คุณแม่ที่เคารพรักของลูก

วันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๑๖ เวลาประมาณ ๑๓.๐๐ น. นับเป็นวันและเวลาที่ลูกหลานพร้อมทั้งญาติพี่น้องที่รู้จักมักคุ้น ตลอดจนพระสงฆ์องค์เจ้า พากันตกอกตกใจ และเสียใจในข่าวอันเป็นความจริงในการมรณะกรรมของคุณแม่ ด้วยอุบัติเหตุรถยนต์อย่างสุดซึ้ง เพราะเป็นการจากไปโดยที่ไม่มีใครคาดคิด และไม่มีวี่แววมาก่อนเลย การจากไปของคุณแม่นับเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตของลูก ๆ ทั้งที่รู้ก็รู้ว่าทุกคนเกิดมาย่อมอยู่ในลักษณะเดียวกันหมด คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย อันเป็นกฎธรรมดาของโลก แต่การจากไปอย่างกระทันหัน ยังไม่ทันให้ลูกได้ตั้งตัว จึงเป็นเรื่องสุดวิสัยอดที่จะโศรกเศร้าเสียใจอย่างที่เปรียบมิได้

คุณแม่เป็นคนมีน้ำใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อทุก ๆ คน มีศรัทธาตั้งมั่นในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงจนตลอดชีวิต ไม่เฉพาะเท่านั้น ท่านยังเป็นพรหมของลูกหลานอีกด้วย คุณแม่ได้อบรมพร่ำสอน ตักเตือนให้ลูกอยู่ในศีลธรรม มีขันติความอดทน มีสัจจะความซื่อสัตย์ สอนให้รู้จักอ่อนน้อม ถ่อมตน กตัญญูกตเวทิตารู้คุณต่อผู้มีพระคุณ ให้รู้จักประหยัด มัธยัสถ์ รวมทั้งห้ามในสิ่งที่เป็นอบายมุข ทางแห่งความเสื่อมอีกด้วย

คุณแม่เป็นคนที่รัก เป็นห่วงลูกอย่างชีวิตจิตใจ ถึงแม้ตนเองจะลำบากสักปานใดก็ตาม แม่ไม่เคยปริปากพูดให้ลูกฟังเลย แม่ทนลำบากเพื่อความสุข และความสมานสามัคคีของครอบครัว ชอบทำอะไรด้วยตนเองเสมอ การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของท่าน จึงเป็นความโศรกเศร้ารันทดใจอย่างบอกไม่ถูก ยากที่จะระบายออกมาได้ จากนี้ไปจะไม่มีเสียงสวรรค์ของท่านมาพร่ำสอนอบรมลูกหลานอีกแล้ว พฤกษาใหญ่ที่ใคร ๆ ได้พึ่งพาอาศัยต่อไปนี้ก็

ไม่มีอีกแล้ว แต่ลูกหลานทุกคนก็พร้อมที่จะสำนึกในพระคุณอันยิ่งใหญ่ อันเป็นมรดกชิ้นสุดท้ายที่มอบให้ไว้ด้วยหัวใจอันยึดมั่นอยู่ในกตัญญูกตเวทิตาอยู่เสมอ หากชาติหน้ามีจริง ลูกขออธิษฐานให้เกิดมาเป็นลูกของคุณแม่ในทุกชาติที่เกิดเถิด

ขอให้บุญกุศลที่แม่ได้กระทำไว้แล้วในชาตินี้ ตลอดจนบุญกุศลต่าง ๆ ที่ลูกหลานและคณาญาติพี่น้องทุกคนได้บำเพ็ญอุทิศไปให้ หากวิญญาณของคุณแม่จะพึงทราบโดยมรรควิถีใด ๆ ขอได้โปรดรับ และอนุโมทนา ให้ประสพแต่สันติสุขในสุคติภพนั้น ๆ ด้วย เทอญ

ลูกของคุณแม่ทุกคน

แม่ได้ยินไหม...

เราต่างโทรศัพท์ถึงกันให้วุ่น......วันนั้นวันที่ ๒๔ พฤษภาคม หลังจากคนหนึ่งได้ข่าว แล้วโทรศัพท์ไปบอกอีกคนหนึ่ง เสียยที่ดังถลันออกมานั้นเหมือนกันทั้งสิ้น ... **"เฮ้ย!"**

แน่ละ!...วันนั้นพวกเราจะไม่มีวันลืม...วันนั้นคนที่ถึงจะไม่ใช่แม่ผู้ให้กำเนิด แต่พวกเราก็เรียก "แม่" ได้อย่างสนิทปากและสนิทใจได้จากพวกเราไปอย่างไม่มีวันจะได้ยินคำนี้อีก...*"มีลูกมีเมีย เอ็งก็ไม่พ้นแม่อยู่ดี"*

พวกเราอยู่กับแม่จนนับนิ้วมือกันไม่ถูก บางคนอยู่มาตั้งแต่นุ่งกางเกงขาสั้นจนกระทั่งนุ่งกางเกงขายาวเรียนจบรับราชการก็ยังอยู่กับแม่ เรานอนอยู่ในมุ้งเดียวกัน มุ้งนั้นใหญ่มากจุพวกเราถึง ๑๐ คน เราจะเถียงกันเสมอตอนกางมุ้งและเก็บมุ้ง

"เอาละมึง นอนให้ยุงหามกันเป็นแถว"

ทั้ง ๆ ที่บางคนยังไม่หลับแต่ก็ทนให้ยุงกัดเพราะกลัวเสียเชิงกัน แม่ไม่มีเชิงจะเสียก็เลยกางมุ้งให้พวกเรา ถึงตอนเก็บมุ้งก็เถอะ ใครตื่นไวคนนั้นก็เผ่นออกไปก่อน ถ้าเผ่นออกพร้อมกัน แม่นั่นแหละจะเป็นผู้ตัดสินคือเก็บเสียเอง เราอยู่กันเหมือนเด็กเลี้ยงไม่โต ไม่ว่าจะนอนจะกินแม่ก็เอาใจแม่ไปใส่เสียทุกอย่าง ได้ลูกได้เมียกันแล้ว เรายังทำตัวให้แม่ได้ด่า นิดเดียวพวกเราไม่เคยถือ

พวกเรา...ต่างได้ดิบได้ดีคนละอาชีพ เป็นข้าราชการก็มี เป็นทหารก็มี เป็นพนักงานในองค์การของรัฐและบริษัทใหญ่ ๆ ก็มี ตลอดถึงเป็นนักหนังสือพิมพ์ก็มี สิ่งที่พวกเรา "เป็น" และหาเลี้ยงครอบครัวได้อย่างไม่อายใครทุกวันนี้ มิใช่เพราะคนที่พวกเรียกว่า "แม่" คนนี้หรือ

ถ้อยคำแต่ละตัวในคำไว้อาลัยนี้ พวกเราช่วยกันแกะออกมาอย่างยากเย็นที่สุด เราคิดกันแล้วคิดกันอีก เราจะหาถ้อยคำและวลีประโยคไหนมากล่าวให้สมกับความดีของแม่ที่มีต่อพวกเรา และแล้วเราก็คิดออกมาได้พร้อมกัน แม่ได้ยินไหม...พวกผมซึ่งแม่เคยอุปการะมากำลังจะบอกแม่ว่า

"แม่ยังอยู่และยังไม่จากพวกเราไป"

จากลูก ๆ ที่แม่เคยอุปการะ

คำไว้อาลัย

..........๒๔ พฤษภา	เหมือนฟ้าฟาด
ป้ามาขาดใจลา	น้ำตาไหล
เปรียบเหมือนโพธิแก้วโค่น	เมื่อโดนภัย
แสนอาลัยร่ำหา	สุดจาบัลย์
คงเหลือแต่ความดี	ที่ประจักษ์
ด้วยความรักจากใจ	ให้กับหลาน
ป้าพร่ำสอนให้ทำดี	หลีกหนีพาล
ทั้งลูกหลานอย่าได้แยก	แตกเผ่าพงษ์
อีกบุญทานการศรัทธา	ป้าไม่ขาด
หมั่นตักบาตรเป็นนิจ	กิจประสงค์
เอื้ออารีย์มีศีลธรรม	ค้ำจุนวงศ์
ผลบุญคงช่วยดล	นำหนทาง
จงไปสู่สุคติ	ในภพหน้า
ขอวิญญาณ์ของป้า	อย่าห่วงหลัง
ทางสงบทางนี้	แหละจีรัง
แต่หลานยังห่วงหา	ด้วย...อาลัย...

จากหลาน

อาหารใจ

ชีวิตทุกชีวิตย่อมต้องการอาหารทั้งกาย และใจ แต่ถ้าใครได้เพียงทางกายหรือใจอย่างใดอย่างหนึ่ง แน่หรือว่าท่านจะมีชีวิตอยู่โดยสมบูรณ์.

เราจะหาความสุขให้แก่ร่างกายของเรานั้นได้ไม่สู้จะยากนัก แต่การหาความสุขให้แก่ใจนี่สิยากเหลือเกิน ความสุขทางกายเห็นได้ง่าย รู้จักง่าย ตรงกันข้ามกับความสุขทางใจ แต่มีคนเชื่อเช่นนี้ไม่กี่คนนัก เพราะเขาเชื่อว่าไม่มีความสุขอย่างอื่นใดที่ไหนอีก นอกจากความสุขกายเท่านั้น เมื่อกายสุขแล้ว ใจก็สุขไปเอง คนพวกนี้ไม่เคยฟังธรรมหรือศึกษาธรรม และไม่ไหว้พระสงฆ์ ซึ่งเป็นนิมิตรอันหนึ่งของธรรม

ความสุขทางกายหรือฝ่ายโลกนั้นต้อง "ดื่ม" หรือต้อง "กิน" อยู่เสมอจึงจะสุขสำราญ แต่ที่แท้มันเป็นเพียงการระงับ หรือกลบเกลื่อนความหิวไว้ทุกคราวที่หิวเท่านั้นเอง ส่วนความสุขทางใจหรือฝ่ายธรรมนั้น ไม่ต้องดื่ม ไม่ต้องกิน ก็สุขสำราญเอง เพราะมันไม่มีความหิว ไม่ต้องดื่มกินเพื่อแก้หิว ที่กล่าวนี้ผู้ที่นิยมความสุขทางกายอย่างเดียว อาจจะฟังไม่เข้าใจก็ได้ แต่อย่าเพ่อเบื่อหน่าย ขอให้ทนอ่านไปอีกหน่อย แล้วท่านจะถึง "บางอ้อ" หรือ "อ๋อ" เอง

พวกที่นิยมความสุขทางกาย ในทางโลกกล่าวว่า "ใจอยู่ในกาย" แต่พวกนิยมความสุขทางใจ ในทางธรรมกล่าวว่า "กายอยู่ในใจ" พวกแรกรู้จักโลกเพียงซีกเดียว พวกหลังอยู่ในโลกนานพอ จนรู้เรื่องของโลกดีทั้งสองซีกแล้ว ขณะเมื่อพวกที่ชอบสุขทางกายกำลังปรนเปรอหาเหยื่อให้ความหิวของเขาอย่างเต็มที่อยู่นั้น พวกชอบความสุขทางใจกำลังเอาชนะความหิวของเขาได้ด้วยการบังคับจิตใจ (อินทรีย์) จนมันดับสงบสนิท

อยู่ใต้อำนาจของเขาเอง พวกแรกเข้าใจเอาคุณภาพของการให้ "สิ่งสนองความอยาก" แก่ความหิวของเขาว่าเป็นความสุขสำราญ พวกหลังเอาคุณภาพของการที่ยิ่งไม่ต้องให้สิ่งสนองความอยากเท่าไรยิ่งดี ว่าเป็นความสุขสำราญ พวกหนึ่งยิ่งแพ้ตัณหา (ความอยาก) มากเท่าไรยิ่งดี อีกพวกหนึ่งชนะมากเท่าไรยิ่งดี

พวกที่ชอบความสุขกาย ย่อมจะยอมแพ้ตัณหาอยู่เองแล้วโดยไม่รู้สึกตัวทำเองและชักชวนลูกหลานให้หาความสุขกายอย่างเดียวกัน เพราะไม่รู้จักสิ่งอื่นที่นอกจากนั้น ครั้นได้เครื่องสุขสำราญทางกายมา ใจก็ไม่สงบสุข เพราะมันยังไม่พอ ยังอยากของแปลกของใหม่อยู่เสมอไป (ได้เพียงความสำราญกายชั่วเล่น เหมือนกินข้าวมื้อหนึ่งก็สงบหิวไปได้ชั่วมื้อหนึ่ง) เมื่อความหม่นหมองใจเกิดขึ้นก็โทษโน่นโทษนี่ว่า ตนเป็นคนมีกรรมหรือโชคร้าย ไม่เหมือนคนอื่นเขา เมื่อต้องเจ็บป่วยตามธรรมดาของสังขาร ก็น้อยใจโชคชตาของตัวเองอย่างหาที่เปรียบมิได้ ยิ่งเมื่อแสวงโชคโดยตรงใดก็ไม่ได้เสียเลยแล้ว ก็เลยเห็นไปว่า ในโลกนี้ไม่มีความยุติธรรม มีแต่ความโหดร้าย คนชนิดนี้ ในที่สุดก็มอบตัวให้แก่ธรรมชาติฝ่ายต่ำ ประกอบกรรมชนิดที่โลกไม่พึงปรารถนา ต่อสู้สิ่งที่ตนเรียกว่าโชคชตาต่อไป แม้อย่างที่สุดคนพวกนี้จะทำได้ก็เพียงแต่เป็นผู้ทนระทมทุกข์อยู่ด้วยการแช่งด่าโชคชตาของตัวเองเท่านั้น ในสโมสรหรือสมาคมของพวกที่แสวงหาความสุขสำราญทางกาย ซึ่งกำลังร่าเริงกันอยู่นั้น พวกเทพยดาย่อมรู้ดีว่าเป็นการเล่นละคร ย้อมสีหน้ากึ่มหลงทำไปทั้งที่ตัวเองหลอกตัวเอง ให้เห็นว่าเก๋ ว่าสุขก็มาก บางคนต้องร้องไห้ และหัวเราะสลับกันทุกวัน ๆ ละหลายครั้ง จิตใจฟูขึ้นแล้วห่อเหี่ยวลง ขึ้น ๆ ลง ๆ ตามที่กระเป๋าพองขึ้นหรือยุบลง หรือตามแต่จะได้เหยื่อที่ถูกปากและไม่ถูกปาก ใจของพวกนี้ยังเหลืออยู่นิดเดียวเสมอเท่าที่เขารู้สึก จึงทำให้เขาเข้าใจว่า "ใจอยู่ในกาย" คือแล้วแต่กาย หรือสำคัญอยู่ที่กาย เพราะต้องต่อเมื่อเขาได้ความสุขสำราญกายเต็มที่แล้วต่างหาก ใจของเขาจึงจะเป็นอย่างที่เขาเรียกว่า "สุข" แม้คนพวกนี้จะพูดว่า "สบายใจ สบายใจ" อยู่บ้าง ก็เป็นเพียงการหลงตู่เอาความสุขสบายฝ่ายกายขึ้นมาแทนเท่านั้น จะมีความสุขใจได้อย่างไรในเมื่อใจถูกให้พองขึ้น ยุบลงเช่นนี้ความพองขึ้นหรือยุบลงก็ตาม ย่อมเป็นสิ่งทรมานใจ

ให้เหน็ดเหนื่อยเท่ากัน เพียงแต่เป็นรูปร่างที่ต่างกันเท่านั้น ลาภ ยศ สรรเสริญ และความเพลิดเพลิน ทำให้พองเบ่ง เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ถูกสบประมาท และหาความเพลินมิได้ ทำให้ยุบเหี่ยว แต่ทั้งสองอย่างทำความหวั่นไหวโยกโคลงให้เท่ากันอย่างแน่นอน เมื่อเขาได้สมใจอยาก เขาก็ได้ความหวั่นไหว และเมื่อไม่ได้ ก็ได้ความหวั่นไหวเช่นกัน เมื่อมืดมนท์หนักเข้าก็แน่ใจลงเสียว่า ความอร่อยนั่นแหละเป็น "พระนิพพาน" ของชีวิต แต่เมื่อคิดดูเราพอจะเห็นได้ว่า นั่นยังไม่ได้ถอยห่างออกมาจากกองทุกข์แม้แต่นิดเดียว มันเป็นเพียงสำคัญผิดเท่านั้น และเป็นความสำคัญที่มัดตรึงตัวเอง ให้ติดจมอยู่กับบ่อโคลนนั้นตลอดเวลา

เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะเห็นได้สืบไปว่า การสุขสำราญทางฝ่ายโลกหรือจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ฝ่ายกาย หรือ วัตถุ นั้นคืออะไร และเมื่อได้หมกมุ่นมัวแต่แสวงอาหารให้กายท่าเดียวแล้วจะเป็นอย่างไร หรืออีกอย่างหนึ่งว่า ถ้ารู้จักความสุขเฉพาะในด้านนี้ด้านเดียวแล้ว ก็จะรู้จักโลกเพียงซีกเดียวอย่างไร และยิ่งกว่านั้น คนที่รู้จักโลกเพียงซีกหนึ่งเช่นนี้ หาอาจทำอารมณ์เหล่านี้ให้เป็นเครื่องอำนวยความสะดวก หรือความแก่เขาได้ เช่นเดียวกับผู้ที่เข้าใจโลกดีทั้งสองซีกไม่ เพราะต้องตกเป็นทาสของความมัวเมารื้อไม่ส่าง บูชามันให้เป็นสิ่งสูงสุดกว่าสิ่งใดอยู่เสมอ

ส่วนผู้ที่รู้จักโลกดีแล้วนั้น ย่อมบูชาความสำราญทางธรรม หรือ ฝ่ายใจอันแท้จริง เป็นส่วนสำคัญ และถือเอาส่วนกายหรือ วัตถุเป็นเพียงเครื่องอำนวยความสะดวกในฐานะเป็นคนใช้ สำหรับใช้ในการแสวงหาความสุขสำราญทางฝ่ายจิตเท่านั้น พวกนี้จึงมีอุดมคติว่า "กายอยู่ในใจ" คือแล้วแต่ใจ กายเป็นของนิดเดียว และอาศัยใจซึ่งมีอำนาจเด็ดขาด และคุณภาพสูงสุดอยู่ทุก ๆ ประการ และทุก ๆ เวลา "แสวงหาอาหารให้ดวงใจดีกว่า"

ความเจริญงอกงามของดวงใจนั้น ยังไปได้ไกลอีกมากมายนัก คือกว่าจะถึงพระนิพพานเมื่อไร นั่นแหละคือจะหมดขีดของทางไปแล้ว มีอุดมสันติสุขอยู่ตลอดอนันตกาล ส่วนความเจริญทางกายนั้น ไม่มีทางไปอีกต่อไป สูงสุดอยู่ได้เพียงแค่ รูป

เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ทางใจบางอย่าง เช่น ยศ ศักดิ์ เท่านั้น แต่ไม่มีใครเคยทำให้เกิดความอิ่มความพอใจในเรื่องนี้เลย แม้ในอดีต ในปัจจุบัน และอนาคต เพราะว่าการแสวงหาทางฝ่ายนี้ต้องการ "ความไม่รู้จักพอ" นั่นเอง เป็นเชื้อเพลิงอันสำคัญแห่งความสำราญ ถ้าพอเสียเมื่อไรก็หมดสนุก ใครจะขวนขวายอย่างไร ก็ไม่อาจได้ผลสูงไปกว่า "การสยบซบซึมอยู่ท่ามกลางกองเพลิง แห่งความถูกปลุกเร้าของตัณหา" ซึ่งเมื่อไรม่อยหรี่ลง ก็จะต้องหาเชื้อเพลิงมาให้ใหม่อีกไม่มีเวลาพอ เช่นเดียวกับไฟธรรมดากับเชื้อเพลิงธรรมดาเหมือนกัน เพราะฉะนั้น การแสวงหาอาหารทางฝ่ายใจ เพื่อดวงใจจึงเป็นสิ่งที่มีค่าน่าทำกว่า เป็นศิลปะกว่า เป็นอุดมคติที่สูงกว่า ทำยาก หรือน่าสรรเสริญกว่า หอมหวลกว่า เยือกเย็นกว่า ฯลฯ กว่าโดยทุกปริยาย

การแสวงหาความสำราญทางฝ่ายกาย เป็นต้นเหตุแห่งสงคราม การแสวงหาความสำราญทางใจ หรือฝ่ายจิต เป็นต้นเหตุแห่งสันติภาพ ถ้าโลกยังบูชาลัทธิวัตถุนิยม มัวแสวงหาแต่ความสุขสำราญทางกายอย่างเดียวเพียงใด ก็ไม่มีหวังในสันติภาพ แม้จะเปิดสภาสันนิบาตชาติขึ้นอีกสัก ๑๐ สันนิบาตก็ตาม นักวัตถุนิยม เห็นกายเป็นใหญ่ ย่อมเสียสละได้ทุกอย่างเพื่อให้กายหรือโลกของตนอิ่มหมีพีมัน ส่วนนักจิตนิยมเห็นแก่จิตเป็นใหญ่ ย่อมเสียสละได้ทุกอย่างเหมือนกัน เพื่อแลกเอาความสงบเยือกเย็นของจิต ผู้แสวงหาความสำราญทางกายนั้น การแสวงหาของเขาจำเป็นอยู่เองที่จะต้องกระทบกับผู้อื่น เพราะความสุขสำราญทางกายนี้เป็นของเนื่องด้วยผู้อื่น หรือสิ่งอื่นที่แวดล้อมอยู่โดยรอบ เมื่อความเห็นแก่ตัวมีอยู่ ก็ต้องมีการกระทบกันเป็นธรรมดา การสงครามก็คือการปะทะของคนหลายคน ที่ต่างฝ่ายต่างมีความเห็นแก่ตัว เพื่อความสุขสำราญทางกายนั้นเอง สงครามโลกซึ่งเป็นเพียงความเห็นแก่ตัวของคนหลายชาติรวมกัน ก็ไม่ต่างอะไรกันอีก ส่วนการแสวงหาความสุขทางฝ่ายจิตนั้น จะไม่กระทบกระทั่งใครเลยแม้แต่น้อย เพราะเหตุว่ามีอะไร ๆ ให้แสวงหาอยู่ในตนผู้เดียวเสร็จไม่ต้องเนื่องด้วยผู้อื่น การสงครามไม่สามารถเกิดจากผู้แสวงหาสุขทางจิต เช่นเดียวกับไฟที่ไม่สามารถจะเกิดจากความเย็นได้

การแสวงหาอาหารทางฝ่ายกาย ง่ายและตื้น และเป็นต้นเหตุแห่งสงคราม การแสวงหาอาหารของดวงใจยากและลึก และเป็นต้นเหตุของสันติภาพดังกล่าวมาแล้ว แต่มนุษย์ในโลกนี้ส่วนมากปล่อยตนไปตามสัญชาตญาณ หรือธรรมดากับฝ่ายต่ำมากเกินไป จึงเท่าที่เราเห็นกันจึงมีแต่ผู้ถือลัทธิวัตถุนิยม ยิ่งนานเข้าเท่าใด วิธีการแสวงหาอาหารของดวงใจ ก็ยิ่งลบเลือนหายไปจากความทรงจำ และความเอาใจใส่ของมนุษย์มากเพียงนั้น ในที่สุดก็ไม่มีอะไรเหลืออยู่ในมันสมองของมนุษย์ นอกจากความเห็นแก่ตัว และนั่นแหละคือสมัยที่ไฟประลัยกัลป์จะล้างโลกล่ะ

อยากจะกล่าวว่า ผู้แสวงหาสุขทางใจจะมีอยู่เพียงกี่คนก็ตาม ก็เป็นเสมือน "ลูกตุ้ม" ที่ถ่วงโลกไว้มิให้หมุนไปถึงยุคไฟประลัยกัลป์เร็วเกินไปเพียงนั้น

"เรายอมรับว่าเป็นลูกตุ้มจริง แต่ว่าเป็นลูกตุ้มที่ถ่วงมิให้พวกท่านวิ่งเข้าไปสู่กองไฟเร็วเกินไป ถ้าพวกข้าพเจ้าจะพลอยเป็นอย่างท่านไปด้วย เชื่อแน่ว่าโลกคงจะแตกดับเร็วกว่าที่เราจะเป็นอยู่เช่นนี้" นี่เป็นคำซึ่งพวกแสวงสุขทางใจ ควรจะพูดได้โดยชอบธรรม

พระพุทธองค์ทรงเป็นนายกแห่งผู้แสวงหาสุขทางใจ เพียงพระองค์เดียว และสมัยเดียวก็ชื่อว่าเป็นโลกนาถ ที่พึ่งของชาวโลกได้หลายสมัย เพราะว่าอิทธิพลแห่งธรรมที่พระองค์ทรงเปิดเผยขึ้นนั้น ได้ถ่วงให้โลกที่กำลังหมุนไปหาความแตกดับ หมุนไปช้าเข้ามากกว่ามากนัก เมื่อหมุนไปช้าเช่นนี้คนทั้งโลกแม้ที่สุดคนที่ไม่เคยได้ยินชื่อของพระองค์ก็พลอยมีส่วนได้รับความสุขไปด้วย แต่เมื่อโลกละทิ้งการแสวงหาอาหารทางใจ มารับเอาอาหารทางกายมากเช่นนี้ พระพุทธองค์ก็ช่วยไม่ได้ เพราะโลกเป็นฝ่ายที่ทิ้งพระองค์ไป

พุทธบริษัททุกคน ยังภักดีต่อการแสวงหาความสุขทางใจกันอยู่ นับว่าตระกูลของพระองค์ยังไม่ขาดทายาทเสียทีเดียว และยังจะเป็นเหมือนลูกตุ้มน้อย ๆ ที่เหลืออยู่เพียงเพื่อตัวมันเอง และเพื่อโลกด้วย ทั้งขณะที่พวกอื่นเขาอาจกำลังเกลียดพวกนี้อยู่ก็เป็นได้

พุทธบริษัทคงต้องถือว่า กายอยู่ในใจ อาหารทางใจสำคัญกว่าอาหารทางกาย และยังคงต้องภักดีต่อสัทธิแสวงหาสุขทางใจอยู่เสมอ **การเป็นพุทธบริษัทแต่ปากนั้น ไม่ทำให้เป็นพุทธบริษัทได้เลย** พุทธบริษัทที่แท้จะเป็นนักนิยมวัตถุ หรือถือลัทธิหลงชาติไปไม่ได้ พุทธบริษัทที่ขวาง ๆ รี ๆ นั่นแหละยิ่งร้ายไปกว่าผู้ที่มิได้เป็นพุทธบริษัท เมื่อเกิด "มิคสัญญี" พุทธบริษัทที่แท้จริงเท่านั้น ที่จะเป็นผู้เหลืออยู่ แม้นี้ก็เป็นอานิสงส์แห่งการนิยมอาหารของดวงใจ

เมื่อได้พูดถึงความดีของอาหารทางใจมามากแล้ว กระทั่งในแง่การเมืองเป็นที่สุด จึงต่อไปนี้จะได้กล่าวถึงลักษณะของอาหารทางใจโดยตรงบ้างให้ควรกัน

คำสองคำซึ่งใคร ๆ ก็ได้ยินเสมอว่า โลก กะ ธรรมหรือ โลกกับธรรม จะเป็นอันเดียวกันไม่ได้ โดยที่โลกเป็นฝ่ายวัตถุนิยม "ความเป็นอิสสระเหนือวัตถุ" และ ความเป็นอิสสระเหนือวัตถุ นี่เอง คืออาหารของดวงใจ กายต้องการอาหารทางฝ่ายโลก ใจต้องการอาหารทางฝ่ายธรรม ผู้ที่เห็นว่าใจเป็นใหญ่ ย่อมแสวงหาอาหารให้กายเพียงเพื่อสักว่าให้มันเป็นอยู่ได้ (ยาปนมตฺตํ) เท่านั้น นอกนั้นใช้แสวงเพื่อใจอย่างเดียว

อันความเป็นอิสสระเหนือวัตถุนั้น เห็นได้ยากตรงที่ตามธรรมดาก็ไม่มีใครนึกว่า ตนได้ตกเป็นทาสของวัตถุแต่อย่างใด ใคร ๆ ก็กำลังหาวัตถุมากิน มาใช้ มาประดับเกียรติของตน และบำเรอคนที่ตนรัก ทำให้เห็นไปว่านั่นเป็นนาย มีอิสสระเหนือวัตถุพอแล้ว เช่น มีเงินจะใช้มันเมื่อไรก็ได้ ส่วนความหม่นหมองใจที่เกิดขึ้นมากมายหลายประการ หามีใครคิดไม่ว่านั่นเป็นอิทธิพลของวัตถุ ที่มันครอบงำย่ำยีเล่นตามพอใจของมัน ดวงใจได้เสียความสงบเยือกเย็นที่ควรจะได้ไปจนหมด ก็เพราะความโง่เง่าของมันเอง ที่ไม่อาจฟักตัวเจริญงอกงามขึ้นมาได้ เพราะขาดการบำรุงด้วยอาหาร โดยที่เจ้าของไม่เคยคิดว่ามันต้องการอาหารเป็นพิเศษยิ่งกว่ากาย สัญชาตญาณทั้งหลายชวนกันขึ้นนั่งบัลลังก์บัญชาการเต็มที่ ออกคำสั่งทับถมดวงใจที่แท้จริง หรือธรรมชาติฝ่ายสูงที่เป็นขั้นปรมัตถธรรมจนไม่ปรากฏ สาละวนอยู่แต่แสวงหาอาหารตามอำนาจฝ่ายต่ำ หรือที่เรียกในที่นี้ว่ากาย (โวหารธรรม) เมื่อใจขาดอาหารแต่ที่เป็นเบื้องต้นเสียเช่นนี้แล้ว ก็

ไม่งอกงามพอที่จะแจ่มใสส่องแสงให้ผู้นั้นมองเห็น และถืออุดมคติแห่งความสุขทางใจได้ ชีวิตก็เป็นของมืดมนท์ ต้องร้องไห้ทั้งที่ไม่รู้เห็นว่ามีอะไรมาทำเอา

เมื่อเด็ก ๆ ที่เกิดมาในโลก ไม่อาจสำนึกในปริยายนี้ได้ด้วยตนเองเช่นนี้แล้ว การศึกษาธรรมเท่านั้น ที่จะช่วยได้ในเบื้องต้น การศึกษาธรรมทางฝ่ายหลักวิชาจึงเป็นอาหารของดวงใจในขั้นแรก และขั้นตลาง ก็คือการย่อยหลักวิชานั้น ๆ ออกด้วยมันสมองของตนเองได้ความรู้ความแจ่มแจ้ง ความโปร่งใจเยือกเย็นอะไรมา นั่นเป็นอาหารชั้นปลาย ส่งเสริมกันสืบไปให้เจริญ จนสามารถกระทำพระนิพพานให้ปรากฏ จึงจะนับถือว่าถึงที่สุด

ปริยัติธรรม หรือธรรมในส่วนหลักวิชานั้น ช่วยได้โดยเป็นเครื่องสกิดใจให้รู้สึกในเบื้องต้นว่า เรามีกายสองซีก คือซีกรูปกาย และธรรมกาย รูปกายเจริญได้เองด้วยการมีบิดามารดาเป็นแดนเกิด เติบโตขึ้นด้วยข้าวปลาอาหาร ส่วนธรรมกายนั้น มีกายวาจาใจที่สุจริตผ่องใสเป็นที่ตั้ง ที่ปรากฏ มีผลของความสุจริตเป็นอาหารที่จะบำรุงให้เติบโตต่อไป และทำให้เรารู้สึกสืบไปเป็นลำดับว่า ถ้าบำรุงแต่รูปกายอย่างเดียว มันก็จะอ้วนดีแต่ซีกเดียว อีกซีกหนึ่งซึ่งเป็นซีกในจะเหี่ยวแห้งอยู่ ผลที่ได้ก็คือร่างกายสมบูรณ์แต่เต็มไปด้วยใจที่หม่นหมอง เมื่อยังเด็กความหม่นหมองไม่ปรากฏนัก ก็เพราะยังเป็นผู้ที่ผู้อื่นเลี้ยงดูให้ และกายก็ยังมิได้ขยายตัวเต็มที่ จนสามารถทำความรู้สึกได้สุดขีดทุก ๆ อินทรีย์ (คือ เต็มที่ทั้ง ตา หู คอ จมูก ลิ้น กาย ใจ) ครั้นเมื่อกายเจริญเต็มที่เข้า ความหม่นหมองก็เกิดมากขึ้น เพราะยิ่งขาดดุลยภาพ (ของความที่รูปกาย และธรรมกายจะต้องมีความเจริญคู่เคียงสม่ำเสมอกันไป จึงความหม่นหมองจะไม่อาจเกิดนั่นเอง สรุปความว่า ปริยัติธรรมช่วยให้เราทราบว่า เราจะต้องประพฤติธรรมเช่นนั้นเช่นนี้เพื่อธรรมกายของเรา มิฉะนั้น เราจะตายด้านไปซีกหนึ่ง เมื่อเรารู้ปริยัติธรรมพอควรแล้ว เราก็ได้อาหารของดวงใจในส่วนหลักวิชา และเป็นภาคพื้นของการปฏิบัติ สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) หรือรุ่งอรุณได้ปรากฏแก่เราแล้วเป็นแรกเริ่ม

ปฏิบัติธรรม หรือธรรมคือตัวการปฏิบัตินั้น เป็นการทรมานตัวเอง เพื่อเอาชนะตัวเอง ชนะได้เท่าใด ความเยือกเย็นพร้อมทั้งความรู้แจ้งก็เกิดขึ้นมากเท่านั้น

ความเยือกเย็นเกิดจากความที่อินทรีย์สงบระงับลง ความเห็นแจ้ง ความจริงในตัวเองปรากฏ เพราะไม่ถูกม่านแห่งความกลัดกลุ้มของอินทรีย์ปิดบังไว้เช่นแต่ก่อน วิธีเอาชนะตัวเองตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา ได้แก่การบังคับตัวเองให้งดเว้นจากสิ่งชั่ว บังคับตัวเองให้ทำแต่สิ่งที่ดีเข้าแทน และต่อจากนั้นก็พยายามหาวิธีชำระจิต ให้เป็นอิสสระจากความหม่นหมองทั้งที่เปิดเผยเห็นได้ง่าย ๆ และที่นอนนิ่งเงียบ ๆ อยู่ในสันดานอันเป็นเหมือนเชื้อที่ก่อให้เกิดของอย่างแรก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ได้แก่การบังคับกายและวาจาให้อยู่ในอำนาจ เรียกว่าศีลบังคับจิตให้อยู่ในอำนาจ เรียกว่าสมาธิ และใช้จิตที่อยู่ในอำนาจแล้ว คิดค้นหาความจริงที่ยากที่ลึก จนปรากฏแจ่มแจ้ง เรียกว่าปัญญา การบังคับหรือการควบคุมอินทรีย์เช่นนี้ ทำให้ดวงใจได้รับความสบักสบอมน้อยลง วัตถุหรืออารมณ์ทั้งหลายมีพิษสงน้อยเข้าหรือหมดไป เพราะค่าที่เราสามารถบังคับตัวเองไว้ในภาระที่จะไม่หลงใหลไปตามทั้งในทางชอบและทางชัง เมื่อใจเราได้รับความพักผ่อนอย่างผาสุก เนื่องจากการบังคับอินทรีย์ของเราเช่นนี้แล้ว เราก็ได้อาหารของดวงใจในส่วนการปฏิบัติ อันจะเป็นอุปกรณ์ให้ได้รับอาหารชั้นสูงสุดสืบไป

ปฏิเวทธรรม หรือธรรมในส่วนกลางรู้แจ้งแทงตลอด ในสิ่งที่เคยหลงใหลไม่รู้เท่าทันมาก่อน เป็นความรู้ชนิดที่จะตัดราคาความหม่นหมองของดวงใจเสียโดยประการทั้งปวง เช่น ความสงสัย ความเข้าใจผิด หลงรัก หลงชัง ฟุ้งซ่าน ฯ ล ฯ เสียแล้วทำความแจ่มแจ้งใจ โปร่งใจ เยือกเย็นใจ ให้เกิดขึ้นแทน นี้เป็นผลที่ปรากฏแก่ใจสมจริงตามที่เรียนรู้ทางหลักวิชาโดยปริยัติ ซึ่งเป็นเพียง "การรู้อย่างคาดคะเนด้วยเหตุผลล่วงหน้าไปก่อน" การแทงตลอดนี้ หมายถึงการแทงตลอดม่านอวิชชา คือ ความโง่หลงซึ่งเป็นของเฉพาะตัวอย่างยิ่ง น่าอัศจรรย์มากที่คนบ้าคลั่งอาจรักษาโรคของตนเองด้วยการฟังวิธีรักษามาจากผู้อื่น แล้วรักษาตัวเองพิจารณาตัวเองไปเรื่อย ๆ อย่างค่อยไปค่อยมา จนหายได้ในที่สุด ช่างไม้หรือนักยันตรกรรมที่ติดขัดปัญหา ขัดข้องบางอย่างในหน้าที่การงานของตน อาจผ่านปัญหานั้น ๆ ไปได้ โดยการพยายามคิดค้นเอาเอง หรือถามท่านผู้รู้แล้วมาแก้ไขไปเองเมื่อพบเงื่อนถูกผ่านไปได้ ก็ได้รับความสุขใจ ผู้ที่รู้ว่าตนกำลัง

ติดขัดในปัญหาชีวิต (คือความที่ชีวิตถูกกดถ่วงด้วยความหม่นหมองอยู่เสมอ ตั้งแต่ชนิดที่หยาบที่สุด จนถึงที่ละเอียดที่สุด) ก็ฉันนั้น คือเมื่อได้คิดค้นไปเองบ้าง ได้ถามท่านผู้รู้มาคิดค้นไปบ้าง จนได้รับความแจ่มแจ้ง เบา โปร่ง ปรากฏกับใจตัวเองแล้วก็เป็นสุข นักศิลปินที่แท้จริงเขาหาความสุขจากความพอใจของตัวเอง ในการที่ทำสิ่งที่ยาก ๆ ได้สำเร็จ มิใช่เพราะพอใจในเงินหรือรางวัลที่จะได้รับ ซึ่งเป็นวิสัยของนักการค้า ในที่นี้จะเห็นได้ว่าความสุขที่เกิดจากความพอใจ หรือความรู้แจ้งนั้น เป็นอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งนักการค้าหรือผู้นิยมวัตถุ จะเห็นเป็นความสุขไปไม่ได้เลย ผลอันนี้คือ อาหารของดวงใจในส่วนปฏิเวธ ซึ่งเมื่อแทงตลอดถึงที่สุดไม่มีอะไรเหลือจริง ๆ ก็คือการพบกันเข้ากับพระ-นิพพาน และการแทงตลอดที่ถึงขีดระยะหนึ่ง ๆ ข้างต้นนั้น คือมรรค ผล ขั้นหนึ่ง ๆ ตามหลักที่ท่านกำหนดไว้

เมื่อเราอาบน้ำ เราได้รับความเย็นของน้ำก็เพราะน้ำ เมื่อใจลุถึงพระนิพพานก็ย่อมเยือกเย็น เพราะความเย็นของพระนิพพานนั่นเอง ความเยือกเย็นอันนี้เป็นยอดอาหารชั้นพิเศษของดวงใจ ก็ความหม่นหมองต่าง ๆ ของดวงใจนั้น ถูกสลัดทิ้งเสียได้หมดแล้วตั้งแต่ได้รับอาหารขั้นปฏิเวธชั้นสูง มาบัดนี้ได้รับความเยือกเย็นของพระนิพ-พานเข้าอีก จึงเป็นการยากที่จะกล่าวให้เป็นที่เข้าใจกันอย่างทั่วไปว่า รสชาติอันนี้ขณะนี้เป็นอย่างไร ท่านจึงกล่าวว่า เป็นสิ่งที่แม้อยากพูดให้ฟัง ก็ไม่รู้ว่าจะพูดอย่างไร อย่าว่าแต่รสชาติของพระนิพพานเลย แม้เพียงแต่รสของวิเวก หรือสมาธิขั้นต้น ๆ ก็เป็นของยากที่จะอธิบายว่ามีรสเป็นอย่างไรเสียแล้ว เพราะเป็นรสที่ต้องจัดเป็นรสแปลกใหม่อีกรสหนึ่งจากบรรดารสที่คนธรรมดาเราเคยรู้รสกันมาในวงแห่งโลกิยารมณ์ ความจริงตามธรรมดาสิ่งที่เรียกว่ารสนั้น เป็นของอธิบายกันยากมาก บางอย่างไม่มีทางจะเทียบเคียงเสียเลย เช่น นาย ก. ไม่เคยกินของหวานเลย นาย ข. ก็ไม่อาจที่จะอธิบายให้นาย ก. ทราบได้ว่า รสหวานนั้นเป็นอย่างไร แม้นาย ข. จะคิดค้นหาคำใดมาพูดก็ไม่ได้ คงได้แต่ว่าหวาน ๆ อยู่อย่างเดิมนั่นเอง นี้คือความเป็น ปจฺจตฺตํ (รู้เฉพาะตัว) และความเป็น

ของอธิบายให้ชัดไม่ได้ของรส ส่วนรสของพระนิพพานก็ทำนองเดียวกัน เป็นแต่ยิ่งยากขึ้นไปกว่านั้นอีกหลายเท่านัก แม้ในทางที่จะให้เปรียบเทียบหรือคาดคะเน ก็เมื่อนาย ก. ไม่ควรจะดื้อเถียงนาย ข. ว่ารสหวานไม่มีในโลก และทางที่ดีที่สุด นาย ก. ควรใช้ความพยายามจนหาน้ำตาลมาชิมดูได้ด้วยตนเอง ก็จะรู้ว่าหวานเป็นอย่างไร ฉันใด ผู้ที่ยังไม่บรรลุถึงพระนิพพานก็ไม่ควรปฏิเสธรสของพระนิพพาน แต่ควรตะเกียกตะกายจนได้ชิมรสของพระนิพพานด้วยตนเองฉันนั้น

ก่อนแต่จะจบก็อยากจะเล่านิทานให้ฟังกันเล่น พอเป็นแง่คิดสักหน่อย เต่าตัวหนึ่งเป็นเพื่อนกันกับปลา วันหนึ่งไปหากินพบกันเข้า ปลาเอ่ยขึ้นก่อนว่า

"สหายเอ๋ย ท่านไปที่ไหนไม่พบกันเสียนาน ?"

"กันขึ้นไปเที่ยวบนบกมา" เต่าตอบ

"บนบกเป็นอย่างไร มีอะไรน่าเที่ยวหรือ ?" ปลาถาม

"อ๋อ บนบกนะหรือ งดงามมาก มีอะไรสวย ๆ แปลก ๆ เยอะ ลมพัดเย็นสบายมาก มีอาหารดี ๆ แยะ มีเสียงแปลก ๆ ซึ่งพวกเราไม่เคยได้ยินในที่นี่อีกด้วย"

"ฉันไม่เข้าใจเลยสหายเอ๋ย บนบกนั้นอ่อนลมุน ให้ศรีษะของเราแหวกว่ายไปได้สะดวกเช่นนี้หรือ ?"

"ไม่ใช่"

"บกไหลเอ่อไปได้ตามร่อง เช่นนี้หรือ"

"ไม่ใช่"

"บกเย็นชุ่มชื่น ซึมซาบ เอิบอาบ น่าท่องเที่ยว เช่นนี้หรือ ?"

"ไม่ใช่"

"บกเป็นละลอกริ้ว ๆ เมื่อถูกลมพัดเช่นนั้นหรือ ?"

"ไม่ใช่"

แม้ปลาจะตั้งคำถามมาอย่างไร คำตอบก็มีแต่ "ไม่ใช่" ทั้งนั้น ในที่สุดปลาก็หมดศรัทธา ประณามเต่าว่า "สหายเอ๋ย ท่านเป็นผู้โกหกเราเสียแล้ว เอาสิ่งที่ไม่มีจริงเป็นจริงมาพูด" และเต่าก็ไม่รู้ว่าจะหาคำตอบสหายของตนว่าอย่างไรดี ในที่สุดก็

ได้แต่ค่อย ๆ คลานหนีไป เต่าได้เที่ยวไปบนบกอีกใหม่ ซึ่งสหายของเขาไม่เคยนึกและไม่เชื่อว่ามี เต่าได้เที่ยวไปวันแล้ววันเล่าบนบก ซึ่งสหายของเขาหาว่าเขาโกหกนั่นเอง

นิทานเรื่องนี้ อาจจะเป็นเครื่องรับรองความเป็น "ปัจจัตตัง" (รู้เฉพาะตัง) และการพูดที่บรรยายไม่ได้ของสันติ (ความสงบ) ของพระนิพพาน—อาหารของใจชั้นพิเศษสุดยอดได้บ้างกระมัง น้ำกับบกติดต่อกันอยู่ ห่างกันเพียงชั่วเส้นริมน้ำเส้นเล็ก ๆ ที่ริมสระเท่านั้นเอง แต่ปลาก็ไม่อาจรู้หรือแม้แต่คาดคะเนว่าบกเป็นอย่างไรได้เลย พระพุทธองค์ตรัสว่า โลก คือ โอกะ หรือโอฆะ (แปลว่าน้ำทั้งสองศัพท์) สัตวโลกก็คือ ผู้ที่จมอยู่ในโลกหรือน้ำนั่นเอง พระนิพพานเป็นฝั่งเกาะที่รอดพ้น แต่น้อยคนนักที่จะว่ายออกไปถึงเกาะ ดุจพวกนกที่ติดบ่วงของนายพราน น้อยตัวนักที่จะหลุดไปได้ ฉันใดก็ฉันนั้น

ผู้ที่ตกอยู่ในโลกหรือจมอยู่ในโลก ก็คือผู้ที่รู้จักแต่โลกหรือกามคุณ ซึ่งเรียกในที่นี้ว่าอาหารของกาย หรือโลกิยะนั่นเอง เมื่อรู้จักแต่อย่างเดียวก็ไม่ (หรือมักจะไม่) เชื่อว่าบกมี หรือโลกุตตระมีอยู่ ณ ที่ใดอีก เช่นเดียวกับปลา ก็บัดนี้การที่จะเดินทางไปสู่บกนั้น ผู้เดินทางจะต้องกิน "อาหารของดวงใจ" ดังที่กล่าวมาแล้ว การที่ไม่ค่อยมีใครสนใจในเรื่องอาหารของดวงใจ ก็เพราะไม่เคยคิดที่จะเดินทางไปสู่ "บก" นั่นเอง

อาหารของดวงใจมีหลายขั้นนัก เพราะฉะนั้น ย่อมจะมีผู้แสวงหาและเสพได้ในขั้นต่าง ๆ กัน บางขั้นเป็นธรรมดา เรารู้ในข้อนี้ได้ก็โดยที่จะเห็นได้ว่า คนบางคนหาได้ตกอยู่ในโลกเต็มที่เหมือนกับคนบางคนไม่ เช่นเดียวกันถ้าเราจะมองดูภาพสมมุติสักภาพหนึ่งซึ่งเป็นภาพอยู่ริมฝั่งทะเล เราจะเห็นคนบางคนหรือบางพวก ตกน้ำจมมิดอยู่ บางพวกชูศีรษะร่อนขึ้นเหนือน้ำได้ กำลังมองดูรอบ ๆ สังเกตหาฝั่งบกอยู่ บางพวกมองเห็นฝั่งแล้ว บางพวกกำลังว่ายมุ่งเข้าฝั่ง บางพวกก็ใกล้ฝั่งมามากแล้ว บางพวกถึงที่ตื้นยืนได้ เดินตะคุ่ม ๆ เข้ามาแล้ว บางพวกเดินท่องน้ำเพียงแค่เข่าเข้ามาแล้ว บางพวกนั่งพักอย่างสบาย หรือเที่ยวไปอย่างอิสสระบนบก ท่านล่ะ ? จะเป็นพวกไหน ไม่มีใครรู้ได้ดีเท่ากับตัวท่านเอง

สวัสดี

ยาแก้จน (ขนานเล็ก)

โดย พระธรรมปัญญาบดี

บทที่ ๑

มี กับ **จน** เป็นของคู่กันมาตั้งแต่สร้างโลกเหมือนมืดกับสว่าง หรือ ร้อนกับหนาว ทั้งสองอย่างนี้มีลักษณะตรงกันข้ามทีเดียว เรื่องมีหรือความมั่งมี ข้าพเจ้าจะไม่พูดถึง จะขอพูดถึงแต่เฉพาะเรื่องจนหรือความยากจน พร้อมทั้งวิธีแก้จน วิธีแก้จนนั้น ข้าพเจ้าใช้คำว่า **ยาแก้จน** ก็เพราะว่าความจนเป็นโรคชนิดหนึ่ง ซึ่งอาจเกิดได้แก่คนทุกคน เหมือนโรคภัยไข้เจ็บตามที่รู้กันอยู่นั่นเอง

หากจะลองตั้งคำถามว่า ความจนคืออะไร ? ทุกคนคงตอบได้ เพราะเคยได้พบกับความจนมาด้วยกันทั้งนั้น จะต่างกันก็เพียงมากบ้าง น้อยบ้าง จนตลอดกาลก็มี จนชั่วระยะเวลาหนึ่งก็มี จนชั่วครู่ชั่วยามก็มี ดังที่พูดกันว่า เศรษฐียังรู้จักขาดไฟ ซึ่งหมายความว่า เป็นเศรษฐีแท้ ๆ แต่บางคราวก็จนได้เหมือนกัน คือ ไม่มีไม้ขีดจุดไฟได้ถึงแม้ว่าทุกคน จะตอบได้ว่าจนหรือความจน คืออะไรก็จริง ก็ยังเป็นการสมควรที่จะพูดถึงว่า ความจนคืออะไร ? เพื่อให้ครบตำรา

ความจนนั้น หมายถึงความขัดสน ความไม่มีทรัพย์ ความแพ้ (เล่นหมากรุกจน ได้แก่เล่นหมากรุกแพ้เขา) การหมดทางไป หรือไม่มีทาง ตัวอย่าง เช่น จนใจไม่มีทางคิด จนตรอก ไม่มีทางไป จนแต้มไม่มีทางเดิน จนมุมไม่มีทางหนี เมื่อได้รู้ความหมายของคำว่า **จน** หรือ **ความจน** พอสมควรดังกล่าวแล้ว จะพึงเห็นได้ว่าอันเรื่องจนเป็นสิ่งไม่ดีแน่ พระพุทธเจ้าตรัสบอกไว้เลยว่า **ทาลิทฺทิยํ ทุกฺขํ โลเก** ความจนเป็นทุกข์ในโลก เพราะให้เกิดความยาก ความขัดข้อง ความลำบากนานาประการ

คราวนี้ มาถึงปัญหาสำคัญของเรื่อง คือความจนนั้นเป็นสิ่งที่แก้ได้หรือแก้ไม่ได้ ขอตอบลัดตัดความไปเลยทีเดียวว่า ความจนเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ ไม่ใช่สิ่งที่พ้นวิสัยซึ่งจะแก้ไขไม่ได้ ถ้าเปรียบด้วยโรคภัยไข้เจ็บก็เป็นโรคภัยไข้เจ็บชนิดที่รักษาให้หายได้ จริงอยู่ อันโรคภัยไข้เจ็บนั้นมีอยู่หลายชนิด บางชนิดรักษาก็หาย ไม่รักษาก็หาย บางชนิดรักษาจึงหาย ไม่รักษาตาย บางชนิดถึงรักษาก็ไม่หาย ไม่ต้องพูดถึงว่าไม่รักษา คงต้องตายวันยังค่ำ เพราะเป็นโรคที่ยังไม่มีตัวยาที่จะรักษาให้หายได้ ความจนเปรียบด้วยโรคภัยไข้เจ็บประเภทที่สอง รักษาให้หายได้ ถ้าไม่รักษาจึงจะตาย คือ ตายจากความมั่งมีนั่นเอง เมื่อเป็นโรคที่จะรักษาให้หายได้แล้ว ปัญหาจึงมีต่อไปว่า จะรักษาด้วยวิธีไหน จะกินยาอะไร โรคจนจึงจะหาย ตัวยาที่จะกินพอหาได้อยู่หรือ และหายากหรือหาง่ายอย่างไร ?

บทที่ ๒

การรักษาโรคในสมัยปัจจุบันนี้ มีวิธีรักษาเป็นหลักใหญ่อยู่ ๒ ประการ คือรักษาด้วยทางยาประการ ๑ รักษาด้วยการผ่าตัดประการ ๑ รักษาโรค คือความจนขอกำหนดเอาว่ารักษาด้วยทางยา และตัวยาที่จะนำมารักษานั้น ขอให้เป็นตัวยาสำเร็จไว้ก่อน สิทธิการิยะ ท่านว่าตัวยาสำเร็จแก้ความจนอย่างชะงัด และแก้ได้ทุกกาลสมัย คือ "**มีเกินใช้ ได้เกินเสีย**" ประสิทธิแล.

ตัวยาสำเร็จแก้ความจน ดังกล่าวตามตำรับข้างต้น ข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่าไม่มีผู้ใดโต้แย้งว่าไม่เป็นความจริงหรือไม่ชะงัดจริง ต่างก็คงจะเห็นพ้องต้องกันว่า เป็นจริงแท้แน่นอน เป็นความจริงอย่างไร ต้องอธิบายกันยืดยาวสักหน่อย ดังต่อไปนี้

มี กับ **ใช้** เป็นคำหลักในตัวยา ต้องนำมาพูดก่อน กล่าวคือ ในการดำรงชีวิตอยู่ได้ของทุกคนนั้น ผูกพันอยู่กับ **เรื่องมี เรื่องใช้** เกิดปัญหาขึ้นว่า เพราะมีจึงต้องใช้ หรือว่าเพราะใช้จึงต้องมีในปัญหาข้อนี้ชอบกลอยู่ มีต้องมาก่อนใช้ หากมีไม่มาก่อนใช้ ก็มิรู้ว่าจะใช้อะไร เพราะไม่มีอะไรจะใช้ การไม่มีอะไรจะใช้นั้นเอง คือตัว

ความจน สิ่งใดหรืออะไรมาบังคับให้ทุกคนต้องมี สิ่งที่บังคับให้ทุกคนต้องมีนั้นมิใช่อื่นไกลที่ไหน คือการที่ต้องใช้นั่นเอง เป็นตัวการบังคับให้ทุกคนต้องขวนขวายเพื่อความมี ดูเหมือนธรรมชาติมันจะรู้ก่อนพวกเรารู้ การใช้นั่นแหละจะบังคับให้คนที่เกิดมาทุกคนต้องมี ในตำราว่าด้วยเริ่มต้นการเกิดของมนุษย์ จึงบอกไว้ว่า แรกเกิดเป็น **กลละ** คือเหลว ๆ ก่อน ต่อมาเป็น **ฆนะ** แค่นแข็งเข้า ต่อมาอีกเป็น **มํสเปสิ** คือก้อนเนื้อ ต่อมาอีก แตกออกเป็น **ปัญจสาขา** แปลว่า ห้ากิ่ง คือ มือ ๒ เท้า ๒ ศีรษะ ๑ ธรรมชาติมันบอกไปมาแต่ครั้งอยู่ในท้องแม่ว่า เองคลอดเป็นมนุษย์แล้วเองจะต้องถูกบังคับให้ทำงานจะมัวลอยนวลนั่งเล่นนอนเล่นอยู่ไม่ได้ ดังนั้น เองจะต้องเอาปัญจสาขาที่ข้าสร้างให้ไว้นี้ นำไปทำงานให้เต็มที่ทุก ๆ ส่วนต้องใช้มือใช้เท้าและใช้สมอง คือสติปัญญา หรือความคิดอ่าน ในการทำงานให้สมกับที่ข้าสร้างไปให้ดังนั้น การที่ท่านผู้หลักผู้ใหญ่สั่งสอนลูกหลานในการทำงานว่า ต้องทำแบบตีนถีบปากกัดมือคว้า สติปัญญาเข้าประกอบ จึงเป็นการตรงกับที่ธรรมชาติสร้างและสั่งมาทุกประการ หมายความว่า ต้องพากเพียรพยายามบากบั่นขันแข็งไม่ย่นย่อท้อถอย หรือเกียจคร้านเสียและต้องใช้สติปัญญาเข้าประกอบในการทำงานทุกชนิดไป

เมื่อได้พูดถึงการใช้ อาจมีผู้เข้าใจไม่ถนัดว่า มุ่งหมายเอาอะไร ข้าพเจ้าขอให้คำจำกัดความมุ่งหมายไว้เสียเลย การใช้ในที่นี้ ข้าพเจ้าหมายถึงการกินอาหารประการหนึ่ง กับการที่ต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตเช่นเครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคภัยไข้เจ็บอีกประการหนึ่ง พูดให้สั้นที่สุด หมายถึงการกินกับการใช้ เมื่อพูดถึงการใช้ ว่าหมายเอาการกินการใช้แล้ว เรื่องมีอะไร ? เป็นปัญหาที่ตอบได้ง่าย คือ มีของกินและของใช้นั่นเองในโลกมนุษย์ ถ้ามีของกินของใช้สมบูรณ์แล้ว มนุษย์ก็จะพ้นจากความยากจนขัดสน ไม่ต้องอดอยาก ถึงจะยังไม่เป็นเศรษฐีมหาเศรษฐีก็เรียกได้ว่าไม่จน เมื่อไม่จน ความทุกข์ที่เกิดเพราะความจนก็หมดไป

เมื่อมีการกินการใช้ ของกินของใช้ก็ต้องมีเพราะหากของกินของใช้ไม่มี ก็ไม่รู้ว่าจะกินอะไร จะใช้อะไร อันของกินของใช้นั้นเล่า จะให้มันลอยมาถึงปากถึงท้อง

เอง หรือจะให้มันเลื่อนลอยมาสวมใส่ในร่างกายเอง หรือจะให้มันยกเลื่อนมาตั้งเป็น บ้านเรือนให้คนอยู่เอง โดยไม่ต้องปลูกต้องสร้าง เป็นเรื่องที่พ้นวิสัยทั้งนั้น มนุษย์จะต้องสร้างสรรปั้นแต่งหรือปลูกสร้างให้มันเกิดขึ้นทั้งสิ้น จริงอยู่สิ่งต่าง ๆ ทั้งของกินของใช้บางอย่างธรรมชาติสร้างไว้ มนุษย์ไม่ต้องลงทุนไปสร้างเอง เช่น ต้นไม้ หรือผลไม้ในป่า ผักปลาในน้ำ ฯลฯ แต่สิ่งเหล่านี้ หากมนุษย์ไม่รู้จักกินรู้จักใช้ ในไม่ช้านักจะหมดสิ้นไป ปรากฏให้เป็นพยานอยู่แล้ว ถึงมนุษย์รู้จักกินรู้จักใช้ แต่เมื่อมนุษย์มากขึ้น ของกินของใช้ที่ธรรมชาติสร้างไว้ ไม่เพิ่มตามจำนวนของมนุษย์ ก็ต้องร่อยหรอและหมดสิ้นไป ผลที่สุดมนุษย์จะต้องสร้างเอาเอง จึงจะมีกินมีใช้ ตกลงเป็นอันว่าธรรมชาติสู้มนุษย์ไม่ไหวเสียแล้ว

ความไม่มี หมายถึงความจน จะแก้ความจนก็ต้องแก้ความไม่มีให้กลับกลายเป็นมี รู้ละว่าต้องให้มีจึงจะพ้นความจน ข้อนี้ไม่เป็นปัญหา ปัญหาอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะมี ? ข้อนี้พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้พร้อมมูล ซึ่งข้าพเจ้าจะนำมาพูดในภายหลัง ในขณะนี้ จะขอนำคำสอนในทางโลกที่ท่านสอนกันมา เพื่อให้ผู้ฟังได้คติและนำไปคิด ในหนังสือประถม ก. กา แบบเรียนอ่านภาษาไทยของเก่า มีกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า "ทรัพย์นี้มิไกล ใครปัญญาไว หาได้บ่นาน แว่นแคว้นแดนดิน มีสิ้นทุกสถาน ผู้ใดใจคร้าน บ่พานพบนา" ข้อความตอนนี้เป็นคำสอนที่ดีนัก ในการที่นำมาแก้ความไม่มีให้กลับกลายเป็นมี

ทรัพย์นี้มิไกล คำว่าทรัพย์ ตามความหมายเดิม มุ่งเอาโภคทรัพย์ เพราะเป็นสิ่งที่ต้องกินต้องใช้ ครั้นกาลเวลาล่วงมาจึงได้แบ่งแยกทรัพย์ออกเป็นหลายประเภท ซึ่งจะไม่นำมากล่าวในที่นี้ นอกจากธนทรัพย์ คือ เงิน ทอง เราต้องยอมรับความจริงกันว่า ที่ผืนแผ่นดินนั้นมีสิ่งที่เรียกว่าทรัพย์ หรือสิ่งที่เป็นบ่อเกิดแห่งทรัพย์อยู่ทั่วไป แต่ทรัพย์ดังกล่าวจะตกมาเป็นของคน ก็ต้องอาศัยสติปัญญาของคนนั้นเอง ในการที่จะมองหาทรัพย์ให้พบแล้วเร่งรีบกระทำให้เกิดผล แผ่นดินที่เราย่ำเหยียบ น้ำที่เรากินเรา

ใช้ ล้วนเป็นทรัพย์และเป็นบ่อเกิดของทรัพย์ถ้าเรารู้จักแสวงหา และใช้สติปัญญาสอดส่องพินิจพิจารณา ขอแต่เพียงอย่างเดียว คือ อย่าขี้เกียจขี้คร้านเสียเท่านั้น เป็นเห็นทรัพย์ และจะได้ทำให้เกิดทรัพย์แล้วนำทรัพย์มาเป็นสมบัติของตนต่อไป ดังนั้น ท่านจึงบอกไว้ว่า **"ผู้ใดใจคร้าน บ่พานพบนา"** ช่างถูกต้องจริง ๆ

นอกจากถ้อยคำที่ท่านกล่าวไว้ในหนังสือประถม ก. กาแล้ว ยังมีเรื่องที่ท่านกล่าวไว้ในที่อื่นอีก เป็นเรื่องที่ท่านเล่าไว้ในคัมภีร์ว่า มีเศรษฐีใหญ่ผู้หนึ่ง มีเงินและทรัพย์สินอย่างอื่น เช่น ที่ดินและโค เป็นต้น ประมาณ ๘๐ โกฏิ หรือ ๘๐๐ ล้านบาท ท่านเศรษฐีสอนลูกชายคนหนึ่งถึงวิธีก่อร่างสร้างตัวให้เป็นคนมั่งมี และวิธีรักษาทรัพย์สมบัติที่มีอยู่แล้วมิให้หมดสิ้นไป คำสอนของท่านเศรษฐีที่เป็นหลักความ มีอยู่ ๓ ประการ คือสอนให้ดูความสิ้นของยาหยอดตา ๑ สอนให้ดูความพอกพูนของตัวปลวก ๑ สอนให้ดูการนำเกษรดอกไม้มาทำรังของแมลงผึ้ง ๑

ประการต้น ท่านเศรษฐีสอนให้ดูความหมดเปลืองของยาหยอดตา ยาสำหรับหยอดตา เขาใช้หยอดกันเพียงหยดสองหยด หรืออย่างมากก็สามหยด ดูไม่หมดเปลืองไปเท่าใด นิดหน่อยเท่านั้น แต่เมื่อต้องหยอดทุกวัน ๆ จำนวนหยดย่อมเพิ่มมากขึ้นทุกที น้ำยาในขวดก็เหลือน้อยเข้าทุกวัน ในที่สุดยาหมดขวดจนได้ เขาสอนเพื่อให้นำมาเปรียบเทียบกับความหมดสิ้นของทรัพย์ที่หมดไปทุกวัน เพราะต้องกินต้องใช้ และสอนไม่ให้ประมาทว่าจะไม่หมด โดยถือว่าเงินทองเราถมเถไป จะใช้เท่าใดก็ไม่มีวันหมด ถ้าปล่อยให้หมดสิ้นไปแต่ฝ่ายเดียว โดยไม่หามาคอยเพิ่มเติมแล้วเป็นหมดแน่ จะช้าหรือเร็วเท่านั้น เพราะเข้าในหลักที่ทำคนให้เป็นทุคคตะ ข้อที่ว่า **"ใช้เกินมี"** คนเราลงเดินตามหลักทุคคตะแล้ว ต่อให้เป็นมหาเศรษฐี ก็ต้องกลับกลายมาเป็นทุคคตะแน่นอนเพราะการใช้เกินมี เป็นเรื่องผลาญทรัพย์ ทรัพย์เมื่อถูกผลาญทุกวัน ๆ จะทนทานอยู่ได้ตลอดกาลที่ไหน ต่อให้มีเป็นร้อย ๆ ล้าน ก็ทนผลาญไม่ไหว ดังนั้นเขาจึงสอนให้ระมัดระวังในเรื่องการหมดเปลืองของทรัพย์ที่มีอยู่ จะประมาทมิได้

ประการที่ ๒–๓ ท่านเศรษฐีสอนให้พอกพูนทรัพย์โดยยึดหลักว่า เมื่อยังไม่มีทรัพย์ ต้องแสวงหาทรัพย์ให้ได้ เมื่อมีทรัพย์อยู่แล้วต้องทำทรัพย์นั้นให้พอกพูนขึ้น จะแสวงหาได้ทีละเล็กละน้อย หรือจะพอกพูนขึ้นทีละเล็กละน้อยก็ไม่เป็นไร เขาสอนให้ดูตัวอย่างตัวปลวก และจอมปลวกกับทั้งตัวผึ้งและรวงผึ้ง จอมปลวกที่โตใหญ่ซึ่งเราท่านได้พบเห็นอยู่เสมอนั้น มิใช่ว่าตัวปลวกมันเอาบุ้งกี๋ไปใส่ดินแบกมาทำก็หาไม่ มันใช้ปากคาบดินมาทีละนิด ๆ แล้วมาทำเป็นรังขึ้นได้จนใหญ่โต ถึงรวงผึ้งก็เหมือนกัน ที่เห็นกันว่ารวงผึ้งนี้ใหญ่โต มิใช่ว่าแมลงผึ้งมันเอาตะกร้าไปใส่เกษรดอกไม้นำมาทำรัง ที่แท้มันก็ไปกลิ้งเกลือกเกษรดูดเอาน้ำหวานด้วยตัวของมันเอง แล้วนำมาทำรังและทำน้ำหวาน สิ่งที่ได้มาทีละนิด ๆ นั่นเอง รวมกันเข้าทีละน้อย ๆ ในที่สุดก็จะกลายเป็นใหญ่โต การแสวงหาทรัพย์ก็ดี การพอกพูนทรัพย์ก็ดี จะต้องดูตัวปลวกและแมลงผึ้งเป็นแบบอย่างไม่ควรประมาทหมิ่นว่า หาได้ทีละน้อย อีกสักเมื่อไรจะมั่งมี หรือเป็นเศรษฐี มหาเศรษฐี ต้องนึกเสมอว่า **มากมาจากน้อย** เศรษฐีสอนลูกเป็นเรื่องที่เป็นคติดีนักของการสร้าง **ความมี** เพื่อแก้ **ความไม่มี** จึงควรดูเป็นตัวอย่างไว้

ส่วนคำสอนในทางพระศาสนา พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้โดยตรงในเรื่องการแสวงหาทรัพย์ และการรักษาทรัพย์มีปรากฏในหลายพระสูตร เช่น ทรงสอนไว้ว่า **อุฏฺฐาตา วินฺทเต ธนํ** คนหมั่นย่อมหาทรัพย์ได้ เป็นตัวอย่าง ตามพระพุทธวจนะนั้น ทรงยกเอาความหมั่น ความขยันเป็นตัวเหตุให้เกิดทรัพย์ นอกจากทรงสอนให้รู้จักแสวงหา ยังทรงสอนให้รู้จักรักษาทรัพย์ที่แสวงหามาได้ โดยการเก็บรักษาไว้ให้มั่นคง หรือให้ปลอดภัย มีโจรเป็นต้น นอกจากนี้ยังทรงสอนให้รู้จักการใช้จ่ายทรัพย์

จริงอยู่ โภคทรัพย์เป็นสิ่งที่ต้องใช้จ่ายเพื่อกินเพื่อใช้ แต่ก็ต้องระมัดระวังอย่าใช้จ่ายให้เข้าแบบ **"ใช้เกินมี"** ต้องใช้จ่ายให้เข้าแบบ **"มีเกินใช้"** เป็นกิจประจำตัวมาลองกระทำตามที่ท่านสอนกันมา และที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้ดูสักที จะแก้ความไม่มีเป็นความมีได้จริงหรือไม่ ตำรายาว่าอย่างนี้ แต่อย่าเพิ่งเชื่อ ต้องเอาไปต้มกิน

ตำเป็นผงกินจึงจะรู้แน่ว่าแก้จนได้หรือไม่ ต้องทดลองจึงจะรู้แน่นอน ข้าพเจ้าผู้เขียนเกรงอยู่ว่า เมื่อได้ลองเอาไปต้มกินตำกินแล้วความจนจะหาย กลายเป็นความมีขึ้นมาทั่วกัน จะไม่มีความจนหรือคนจนให้เราดูเราเห็นเหมือนอย่างทุกวันนี้เท่านั้น ข้าพเจ้ายังเชื่อมั่นอยู่ว่า ความจนเป็นสิ่งที่แก้ได้ และแก้ได้ไม่ยากนัก ถ้าทุกคนต่างตั้งใจที่จะแก้ คนที่ไม่ยากจนก็เพราะเหตุที่เขาพากเพียรแก้จน ส่วนคนที่จน ก็เพราะไม่พากเพียรแก้จน มีแต่ซ้ำเติมให้ความจนทับถมเป็นทวีคูณอยู่เรื่อย ๆ จะพ้นจากความจนได้อย่างไร จึงต้องตกเป็นขี้ข้าของความจนอยู่ตลอดเวลาทั้งชาติ เมื่อชาตินี้แก้จนไม่ตกข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่าชาติหน้าจะแก้จนให้ตกได้หรือไม่ สงสัยจริง ๆ

ก่อนจบเรื่องยาแก้จน ข้าพเจ้าถือโอกาสกล่าวความอีกสักเล็กน้อย ข้าพเจ้าได้ยินได้ฟังอยู่เนือง ๆ ในเรื่องไม่มีทุนทำการ เพราะเรื่องการทำงานต้องลงทุนทำการทั้งนั้น เช่น การทำนาทำไร่ ก็ต้องมีทุนทำการ คือ ค่ากิน ค่าจ้างแรงงาน ค่าอุปกรณ์ทำงาน เช่น จอบเสียมเป็นต้น ค่าพืชพันธุ์ที่ต้องนำมาปลูก ฯลฯ เมื่อทุนไม่มีก็ต้องกู้ยืมเขามาลงทุน ต้องเสียดอกเบี้ยแพง ๆ บางรายต้องเสียดอกเบี้ยไม่ใช่แพงเฉย ๆ แต่ต้องเสียดอกเบี้ยชนิดที่เรียกว่าแพงหูฉี่ทีเดียว ครั้นทำได้เจ้าหนี้เอาคืนเกือบหมดแต่ต้นมือ เมื่อถึงกลางมือ และปลายมือ ก็ต้องกู้ยืมใหม่ เพราะไม่มีทุนทำการของตัวเอง จึงต้องกู้ยืมเขามา แล้วจะแก้จนได้อย่างไร ข้าพเจ้าเห็นด้วยในเรื่องต้องมีทุนทำการ หากไม่มีทุน ก็ทำการงานไม่ได้ แต่ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า ทุนทำการต่าง ๆ ตามที่พูดอ้างกันนั้น เป็นทุนทำการภายนอก เมื่ออ้างถึงทุนทำการ มักจะอ้างถึงทุนภายนอก แต่ทุนประจำตัวของทุกคนที่มีอยู่ เหตุใดจึงไม่อ้างถึง และยังมองข้ามทุนประจำตัว ซึ่งข้าพเจ้าขอเรียกว่า ทุนภายใน หรือทุนในกันหมด

ข้าพเจ้ามีความเห็นเป็นส่วนตัวอยู่ว่า ทุนภายนอกหรือทุนนอกไม่สำคัญยิ่งกว่าทุนภายใน หรือทุนใน ทุนในคืออะไร ทุนในนั้น ข้าพเจ้าพูดออกชื่อมาแล้วข้างต้นคือปัญจสาขานั่นเอง อันได้แก่ มือ ๒ เท้า ๒ ศีรษะ ๑ ซึ่งหมายถึงสมองหรือ

สติปัญญา ทุน ๕ ประการนี้ เป็นทุนสำคัญ เรามีทุนนี้ด้วยกันทุกคน ต้องพากเพียรพยายามใช้ทุนนี้ให้มาก ทุนนอกจะเกิดมีมาเอง ไม่ต้องร่ำร้องคร่ำครวญว่า ทุนไม่มี ๆ ที่แท้ทุนของตัวมีอยู่ครบ แต่ไม่ยอมใช้ทุนนั้นต่างหาก ไปแสวงหาแต่ทุนภายนอกฝ่ายเดียว ต้องนับว่าเป็นความหลงผิดอย่างฉกรรจ์ ลองมาพร้อมใจกันทำงานแลกเงินดูสักทีจะเป็นอย่างไรข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่า เมื่อตั้งใจทำงานแลกเงินแล้วเงินทองก็จะไหลมาเทมา ไม่ต้องร้องหาทุนนอกอย่างที่เคยเรียกหา ขอให้พวกเราพากันใช้ทุนในให้มากเป็นพอกับทั้งต้องยึดมั่นในหลักที่ว่า **"เอางานแลกเงิน ๆ"** สูตรเอางานแลกเงินนี้ เป็นสูตรวิเศษนักใช้ได้ทั้งวัดทั้งบ้าน

บทที่ ๓

เนื้อถ้อยกระทงความตามที่ข้าพเจ้าพูดมาข้างต้นนั้น สรุปรวมได้ว่า เป็นยาแก้จนตามหัวข้อเรื่องของหนังสือเล่มนี้ ความจนเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ หากเปรียบความจนเหมือนโรคชนิดหนึ่ง ก็เป็นโรคชนิดที่มีตัวยาสำหรับรักษาให้หายได้แน่นอน ตัวยามีทั้งตัวยาสำเร็จรูป มีทั้งตัวยาที่ต้องเก็บนำมาประกอบเข้าเป็นขนาน ตัวยาสำเร็จรูปได้ให้ไว้ว่า **"มีเกินใช้ ได้เกินเสีย"** ส่วนตัวยาที่ต้องเก็บนำมาประกอบเป็นขนานนั้น มีหลายสิ่งหลายอย่าง คือนำเอามาจากหนังสือประถม ก. กา ของเก่า นำเอามาจากหลักความที่เศรษฐีสอนลูก นำเอามาจากคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังที่พูดมาแล้วข้างต้น มารวมกันเข้าเป็นยาขนานเล็ก ต้มกินได้ ตำกินได้ จะใช้อาบ ใช้ทา เห็นท่าไม่สำเร็จ จะแก้จนให้ชะงัดเห็นจะไม่ได้ อนึ่ง การทำกิจการต่าง ๆ ต้องลงทุนในการทำดังนั้นจึงต้องมีทุนสำหรับประกอบการงาน อันเรื่องทุนนั้นมีทั้งทุนนอก ทุนใน เมื่อพูดกันเรื่องทุน มักพูดมุ่งเอาทุนนอกกันเสียหมด ลืมนึกถึงทุนใน หรือนึกไม่ถึงในเรื่องทุนใน ความจริงทุนในสำคัญไม่น้อยกว่าทุนนอก หากจะพูดกันอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่ต้องเกรงใจ ก็ต้องพูดว่าทุนในสำคัญกว่าทุนนอก เพราะทุนในเป็นทุนที่เอางานแลกเงินเมื่อลงทุนไปแล้วมักได้ผลแน่นอนกว่า

ข้อความตามที่ข้าพเจ้าพูดมาทั้งหมดนี้ อาจเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามจะมากน้อยเพียงใดสุดแต่การปฏิบัติตามจะมั่นคงแข็งแรงหรืออ่อนแง่นคลอนแคลนที่จะไม่เกิดคุณประโยชน์เลยนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ ความจนไม่ใช่พ่อแม่ของเรา ไม่ใช่ญาติวงศ์พงษ์พันธุ์ของเรา ไม่ใช่มิตรสหายของเรา ดูไม่จำเป็นที่เราจะต้องคอยเหนี่ยวรั้ง หรือประคับประคองเอาไว้มันเกาะกินและทำลายเราเหมือนโรคภัยไข้เจ็บ จึงเป็นการสมควรที่ ที่ทุกคนจะกำจัดทำลาย ขับไล่ไสส่งให้พ้นไปจากตัวเรา มันจะไปอยู่ได้ที่ไหนก็ช่างหัวมันเถิด ไม่จำต้องไปอาลัยตายอยากกับมัน พวกเราจะได้พอลืมตาอ้าปากได้บ้างมั่งมีกับเขาบ้าง ถึงจะยังไม่ถึงขั้นเศรษฐีมหาเศรษฐีก็ไม่เป็นไร มีพอกินพอใช้เป็นอย่างต่ำก็ดีแล้ว ขอทุกคนอย่าได้สมัครใจทับถมตัวเองให้จมอยู่ในปลักคือความจน ต้องพากเพียรพยายามยกตนขึ้นจากปลักคือความจนให้จงได้ ความจนเป็นสิ่งที่แก้ได้ ทั้งมียาแก้จนไว้ให้ด้วย ข้าพเจ้าขอจบเรื่องยาแก้จนด้วยคำปิดท้ายว่า;—

"จนทั้งนอก จนทั้งใน ไม่ได้การ

เร่งคิดอ่าน แก้จน ให้พ้นตัว"

ศุภมัสดุ

(ก่อนอธฐานสิ่งใดควรเริ่มต้นภาวนา)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโห สมฺมา สมฺพุทธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมา สมฺพุทธสฺส

คำบูชาพระ

อิเมหิ สักกาเรหิ พุธธัง อภิปูชะยามิ
อิเมหิ สักกาเรหิ ธัมมัง อภิปูชะยามิ
อิเมหิ สักกาเรหิ สังฆัง อภิปูชะยามิ

คำแผ่เมตตา

สัพเพ สัตตา อะเวรา สัพเพ สัตตา อัพยาปัชฌา สัพเพ
สัตตา อะนีฆา สัพเพ สัตตา สุขี อัตตานัง ปะริหะรันตุ

อาราธนาศีล ๕

มะยัง ภันเต วิสุง ๆ รักขะณัตถายะ ติสะระเณนะ สะหะ ปัญจะสีลานิ
ยาจามะ

ทุติยัมปิ......ฯลฯ

ตะติยัมปิ......ฯลฯ

(ถ้าจะอาราธนาศีล ๘ ให้เปลี่ยนคำว่า ปัญจะ เป็น อัฏฐะ)

อาราธนาพระปริตต์ (สวดมนต์)

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพทุกขวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปริตตัง พรูถะ มังคะลัง

วิปัตติปะฏิพาหะยะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง

อาราธนาเทศน์

พรหมา จะ โลกาธิปะติ สะหัมปะติ กัตอัญชะลี อันธิวะรัง อะยาจะถะ สันตีธะ สัตตาปปะระชักขะชาติกา เทเสตุ ธัมมัง อนุกัมปิมัง ปะชัง

บทถวาย ธูป เทียน ดอกไม้

อิมานิ มะยัง ภันเต ธูปะทีปะบุปผะวรานิ ระตะนัตถายัสเสวะ อะภิปูชะยามะ อัมหากัง ระตะถายัสสะบูชา หิตะสุขาวะหาโหตุ อาสะวักขะยัปปัตติยา

คำถวายข้าวบูชาพระพุทธ

อิมัง สุปะพยัญชะนะสัมปันนัง สาลีนัง โภชะนานัง อุทะกัง วะรัง พุทธัสสะ ปูเชมิ

คำลาข้าวพระพุทธ

เสสัง มังคะลา ยาจามิ

อธิษฐานเวลาทำบุญ

สุทินนัง วะตะ เม ทานัง อาสะวักขยาวะหัง โหตุ

คำถวายเภสัช

อิมานิ มะยัง ภันเต คิลานะปัจจะยะเภสัชชะ ปะริกขารานิ อิธะ อาเนตะวา ฐะปิตานิ ภิกขุสังฆัสสะ นิยยาเทมะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ คิลานะปัจจะยะ เภสัชชะ ปะริกขารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

คำอาราธนาบาตรก่อนตักว่าดังนี้

อิมํ ปตฺตคนํ ปติคฺคณฺหามิ ทุติยมฺปิ อิมํ ปตฺตํ ปตฺตคนํ ปติคฺคณฺหามิ ตติยมฺปิ อิมํ ปตฺตํ ปตฺตคนํ ปติคฺคณฺหามิ

ยกขันข้าวขึ้นทูนหัวก่อนตักบาตรพระสงฆ์ว่า อิมํ ปตฺตํ โภชนํ ทพฺพ ปญฺจหตฺถํ สงฺฆสฺส สิรสานมามิ ว่า

อิมํ ปตฺตํ โภชนํ ทพฺพึ ปญฺจหตฺถํ พุทฺธสฺส สิรสานมามิ

ถวายสังฆทาน (ถวายเพื่อความสุขความเจริญ)

อิมานิ มะยัง ภันเต ภัตตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภันเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ ภัตตานิ สะปะริวารานิ ปฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

คำภาวนาเวลาทอดผ้าศพให้พระบังสกุล

นามะรูปัง อะนิจจัง นามะรูปัง ทุกขัง นามะรูปัง อะนัตตา

คำภาวนาเวลาเผาศพ

อะยัมปิ โข เม กาโย เอวัง ภาวี เอวัง ธัมโม เอวัง อะนะตีโต

คาถาบูชาโภชนาหารแด่บิดาที่ล่วงลับไปแล้ว

อิมินา สกฺกาเรน กตญฺญูกตเวทินนํปิตุโน คุณุตฺตรํ สงฺขารสรีรํ โภชนํ มํสานํ ผลานํ อุทกํ วรํ สุคนฺธรสํ ปิตุโน คุณุตฺตรํา สิรสานมามิหํ

คาถาลาว่า

เสสํ ปิตุนํ โภชนํ ยาจามิ (หลายคนว่ามะ)

มาตาปิตูนํ มาตา

คำถวายผ้าไตรอุทิศแก่ผู้ตาย

อิมานิ มะยัง ภันเต ติจีวะรานิ อัยยัสสะ เทมะ สาธุ โน ภันเต อะยัง ติจีวะระปูชา วิปาโก อัมหากัง มาตาปิตุอาทีนัง ญาตีนัง กาละกะตานัง สังวัตตะตุ อัมหากัง มาตาปิตุอาทะโย ญาตะกา ทานะปัตติง ละภันตุ อัมหากัง เจตะสา

คำถวายสังฆทานอุทิศแก่ผู้ตาย

อิมานิ มะยัง ภันเต มะตะกะ ภัตตานิ สะปะริวารานิ ภิกขุสังฆัสสะ โอโณชะยามะ สาธุ โน ภัณเต ภิกขุสังโฆ อิมานิ มะตะกะ ภัตตานิ สะปะริวารานิ ปฏิคคัณหาตุ อัมหากัญเจวะ มาตาปิตูอาทีนัญจะ ญาตะกานัง ฑีฆะรัตตัง หิตายะ สุขายะ

บทความข้างวัด

จาก...

หนังสือพิมพ์ "สยามรัฐ"

โดย...

"ประสก"

และ

"อนุปสัมบัน"

อย่างนี้หรือ

บวชก็บวชให้ เรียนก็ส่งเสียให้เรียน ที่ทำงานอยู่ขณะนี้ก็ฝากให้ทำแม้แต จะมีครอบมีครัว ก็พูดอยู่ไม่หยุดปาก "เขาดีนะลูก"

อย่างนี้หรือ จะไม่ให้ผมพูดเรียก "แม่" อย่างสนิทปากสนิทใจ

อนุปสัมบัน

ไว ตาทิพย์

หนังสือพิมพ์ "สยามรัฐ"

ป้ายรับเสด็จ

สมเด็จพระสังฆราชยังไม่มีปัญหา

"ประสก"

สุภาพสตรีท่านหนึ่งคือคุณเชาวดี นิ่มเย็น จาก ๑๒๕/ ๑ ถนนสามลวด สมุทรปราการเขียนจดหมายมาถึงผู้เขียนเมื่อ ๒—๓ วันมานี้ เพื่อขอความเห็นจากผู้เขียน บังเอิญผู้เขียนเกิดติดพันในเรื่องอื่นอยู่ จึงเพิ่งจะนำเรื่องในจดหมายนั้นมาทำเป็นที่มาของบทความข้างวัดวันนี้

ถ้าหากล่าช้าไป ไม่ทันกับวันงานผูกพัทธสีมา ผู้เขียนก็ขออภัยท่านเจ้าของจดหมายนั้นด้วย จดหมายของคุณเชาวดีนั้นมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

"ดิฉันต้องขออภัยที่มีจดหมายมารบกวนเวลางานของคุณประสก กล่าวคือ ดิฉันจำได้ว่า ได้เคยอ่านคอลัมน์ข้างวัดของคุณ (ปกติอ่านทุกวัน) มีอยู่ครั้งหนึ่งคุณได้เขียนเกี่ยวกับเรื่องการเขียนคำถวายพระพรสมเด็จพระสังฆราชว่าการใช้ป้าย "ทีฆายุโก โหตุ มหาสังฆราชา" นั้นไม่สมควร เนื่องจากท่านเป็นผู้ทรงเจริญพร้อมแล้ว ครั้งนี้ดิฉันมีความข้องใจและไม่เห็นผู้ใดจะให้ความกระจ่างได้ จึงต้องมีจดหมายมาเรียนถามคุณประสกว่าเมื่อใช้อย่างนั้นไม่ได้แล้ว ควรจะเขียนว่าอย่างไร ถ้าเป็นในโอกาสที่วัดหนึ่งวัดใดต้องเชิญ (ที่ถูกควรว่าทูลอาราธนาครับ—ประสก) สมเด็จพระสังฆราชให้เสด็จไปทรงประกอบพิธีและ จะจัดทำซุ้มประตูหน้าวัดถวายการต้อนรับ (รับเสด็จ—ประสก)ตลอดจนประดับธงทิวตามรายทาง ดิฉันขอเรียนถามว่าควรจะเขียนป้ายว่าอย่างไรจึงจะเหมาะสมและถูกต้องคะ เนื่องด้วยวัดราษฎร์โพธิ์ทองซึ่งเป็นวัดที่อยู่ใกล้ ๆ กับบ้านดิฉันจะประกอบพิธีผูกพัทธสีมาฝังลูกนิมิตและในวันสุดท้ายได้เชิญ (ทูลอาราธนา-ประสก) สมเด็จพระสังฆราชทรงสวด

ญัตติลูกนิมิต ท่านเจ้าอาวาสจะเขียนป้ายเหมือนอย่างที่ได้เห็นวัดอื่น ๆ ทำกันอยู่ขณะนี้ ดิฉันได้เรียนห้ามไว้ และขอผัดว่าจะเรียนถามผู้รู้ก่อนเพื่อความถูกต้อง ดิฉันเรียนท่านเจ้าอาวาสอย่างนั้น ก็เพราะจำข้อความในคอลัมน์ "ข้างวัด" ของคุณประสกได้

คุณประสกช่วยกรุณาตอบให้ทราบด้วยนะคะ ขอขอบพระคุณมาในโอกาสนี้ด้วยอย่างสูงค่ะ คุณประสกจะกรุณาตอบโดยวิธีใดก็ได้ค่ะสุดแต่จะกรุณา ขอบพระคุณอีกครั้งหนึ่ง—เชาวดีนิ่มเย็น"

เรื่องป้ายรับเสด็จสมเด็จพระสังฆราชเนื่องในโอกาสเสด็จไปในพิธีต่างๆ ของชาวบ้านและชาววัดซึ่งมิใช่เป็นพิธีของทางราชการนี้ ผู้เขียนเคยนำมาเขียนในคอลัมน์ข้างวัดนี้ครั้งหนึ่ง ท้องเรื่องได้มาจากผู้อ่านเขียนจดหมายไปขอความเห็นเช่นครั้งนี้เหมือนกัน

ในขอบเขตของความจำเท่าที่จำได้และประสพการณ์ของผู้เขียน ผู้เขียนจำได้ว่านับตั้งแต่สมเด็จพระสังฆราชวัดสระเกศถอยหลังคืนไปจนถึงสมเด็จพระสังฆราชทุกพระองค์ในอดีต แม้แต่สมเด็จพระสังฆราชเจ้าชั้นกรมหลวง กรมพระ กรมพระยาที่ชาติสกุลท่านเป็นเจ้าเป็นนายเชื้อสายขัตติยะเวลาเสด็จไปไหนไม่เคยเห็นใครทำซุ้ม เขียนป้ายขึ้นรับเสด็จว่า **"ทีฆายุโก โหตุ สังฆราชา"**

หรือที่ทุกวันนี้พัฒนาขึ้นเป็น "ทีฆายุโก โหตุ มหาสังฆราชา"

เมื่อปีใหม่ที่ผ่านมา ผู้เขียนขึ้นอีสานนำสบงจีวรไปแจกถวายพระที่ท่านขัดสนสบงจีวรนุ่งห่ม ได้ยินคนอีสานเขาวิพากษ์วิจารณ์ศาลาการปรียญที่สร้างเสร็จใหม่หลังหนึ่งว่ารูปทรงไม่เข้าท่า บันไดขึ้นศาลาก็เล็กเกินไปไม่กลมกลืนกับศาลาหลังใหญ่เขาพูดเหมือนคนภาคกลาง โดยเฉพาะคนกรุงเทพฯพูดเหมือนกัน คนกรุงเทพฯ เวลาจะตำหนิอะไรที่ไม่เข้าท่า ก็ว่าแล้วดูมันเขิน คนอีสานก็ว่าอย่างนั้นเหมือนกัน แต่มีสร้อยต่อท้ายด้วยว่า

ดูแล้วมันเขินเจิ้นเทิ่น

ผู้เขียนเขียนมาถึงตรงนี้ ได้ยินว่าทุกวันนี้มีคนเขียนป้ายรับเสด็จสมเด็จพระสังฆราชก็อยากจะพูดเหมือนคนอีสานพูดถึงศาลาการเปรียญเหมือนกันว่า

ครับ—มันเขินเจิ้นเทิ่นจริง ๆ

ผู้เขียนเคยเห็นภาพป้ายรับเสด็จสมเด็จพระสังฆราช เช่นว่าครั้งแรกในชีวิตคือในคราวสมเด็จพระสังฆราชวัดมกุฏกษัตริยารามเสด็จไปทรงนมัสการ เพราะมงคลมิ่งเมืองที่จังหวัดอุบลราชธานี ที่ทางเสด็จเข้าไปนั้นมีแผ่นป้ายผ้าขาวผืนใหญ่เขียนตัวอักษรขนาดเขื่องไว้ว่า

ทีฆายุโก โหตุ สังฆราชา"

ภาพนี้ หนังสือนิตยสารเผยแพร่พระพุทธศาสนา ชื่อ "ศุภมิตร" เคยนำมาตีพิมพ์เป็นภาพปกนี่คือประสพการณ์ครั้งแรกที่ผู้เขียนเกิดมาก็เพิ่งได้เห็น

สมเด็จพระสังฆราชวัดเบญจมบพิตรก็ดี สมเด็จพระสังฆราชเจ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ วัดบวรก็ดี สมเด็จพระสังฆราช วัดสุทัศน์ก็ดี ผู้เขียนเกิดมาทันได้เห็นท่าน แต่ก็ไม่เคยเห็นใครเขียนป้ายรับเสด็รท่านว่าอย่างนั้น

เขียนมาถึงตรงนี้มารในหัวใจกระโดดผลุงออกไปยืนยิ้มกวน ๆ อยู่ข้างหน้าถามว่าสมัยพระพุทธเจ้า เวลาพระพุทธเจ้าเสด็จไปแห่งหนไหนเคยมีผู้เขียนป้ายรับเสด็จบ้างไหมว่า

"ทีฆายุโก โหตุ สัมมาสัมพุทโธ"

ตอบมารก่อนว่าไม่เคยอ่านพบ เคยอ่านพบแต่เมื่อคราวเสด็จไปทรงปราบโรคห่า หรืออหิวาตกโรคที่เมืองไพศาลี ที่เกิดพระพุทธรูปปางขอฝนทราบจากที่อรรถกถาจารย์เขียนพรรณนาไว้ว่า ชาวบ้านปลูกต้นกล้วยต้นอ้อย และประดับธงชัยธงแผ่นผ้าเรียงรายตามสองข้างทาง เวลาพระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงก็มีราชบุรุษเข้าไปถือกลดกั้นถวาย

แต่อย่าลืมว่านั่นท่านเป็นพระพุทธเจ้า และทรงมีเชื้อสายขัตติยะ

เรื่องป้ายรับเสด็จสมเด็จพระสังฆราชนี้ผู้เขียนขอแสดงความคิดเห็นส่วนตัว

ให้ปรากฏอีกครั้งหนึ่งว่าไม่จำเป็นและไม่ควรมี การจะประดับธงทิวหรือต้นไม้ดอกไม้ก็ควรจะทำแต่ในบริเวณงาน เวลาท่านเสด็จไปก็รับเสด็จอย่างพระสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์ และให้สมกับทรงเป็นสกลมหาสังฆปริณายก

ผู้เขียนเห็นว่าสิ่งใดไม่เคยมี ไปมีเข้าแล้วมันเขินก็ไม่ควรมี เช่นสมเด็จพระสังฆราชเสด็จไป ไปไหน ถ้าเกิดมีวัดใดเกิดสวดชยันโตรับเสด็จ ผู้เขียนก็ว่าเขิน

เมื่อหลายปีมาแล้ว นายกรัฐมนตรีท่านหนึ่งของเมืองไทยไปตรวจราชการต่างจังหวัด จะเป็นชาวบ้านหรือใครช่างประจบสอพลอก็ไม่รู้เขียนป้ายต้อนรับว่า "**ทีฆายุโก โหตุ วิปุลสังคาโม มหาปุริโส**"

ตอนนั้นคำว่าเขินก็ดี เชยก็ดี ยังไม่มีใครนิยมใช้พูดใช้เขียนกันเหมือนทุกวันนี้ แม้คำว่าเขินเจิ้นเทิ่นของชาวอีสานผู้เขียนก็ยังไม่ได้ยิน ถ้าเรื่องนั้นกลับมาเกิดในสมัยนี้อีกก็ต้องอย่างว่าแหละครับ

เขินเป็นบ้าเลย หรือจะว่าเขิ้นเจิ้นเทิ่นฉิบหายเลยก็คงไม่เสียหาย และเสียหลาย

ผู้เขียนจึงเห็นว่าเฉย ๆ ไว้ดีกว่า ทั้งเชื่อด้วยว่าไม่เป็นพระประสงค์ของสมเด็จพระสังฆราชทุกพระองค์อีกด้วย เรามาเทิดทูนธรรมเนียมอย่างว่าไว้สำหรับสถาบันเดียวกันดีกว่า

ไม่ควรลาบวชแต่กับพ่อแม่เท่านั้น

"ประสก"

ระหว่างวันอาทิตย์ถึงวันจันทร์ ซึ่งธุระจำเป็น เป็นดุจเทพจรลงเท้าบังคับให้ผู้เขียนไปอยู่ต่างจังหวัดเสียสองวันนั้น มีเหตุการณ์เกิดเป็นข่าวข้างวัด ๒ ข่าวด้วยกัน

ทีแรกเมื่อฝากซื้อหนังสือพิมพ์มาจากตลาด ผู้เขียนยังไม่ได้อ่านเพราะพวกพี่ ๆ น้อง ๆ เขาแย่งกันไปอ่านก่อน อ่านกันแล้วพวกเขาซึ่งรู้อาชีพของผู้เขียนดีอยู่แล้วบอกว่ามีเรื่องเขียนอีกแล้วไหมล่ะ

เขาชี้ให้ดูข่าวหนุ่มสาวเข้าไปตั้งโมเต็ลมั่วกามารมณ์ในวัด ว่าให้ชัดก็ตั้งซ่องกระหรี่นั่นเอง และข่าวหนุ่มสามล้อเมืองนนท์ถูกมารผจญบวชไม่ได้ถึง ๒ ครั้ง

ข่าวแรกผู้เขียนจะงดเขียนถึง เพราะทราบว่ามีใครช่วยกันเขียนกันและช่วยกันยันลงนรกไปแล้ว จึงมาเขียนเรื่องหนุ่มสามล้อรับจ้างถูกมารผจญจนบวชไม่ได้ดังกล่าวดีกว่า เพื่อจะเป็นประโยชน์แก่ใครต่อใครหลายคนที่ยังไม่ได้บวชแล้วคิดจะบวชในปีนี้หรือปีต่อไป

ฟังดูตามเนื้อผ้าจากที่เป็นข่าวหน่อยก่อนเป็นไร เผื่อว่าถ้ามันเป็นอย่างที่หนังสือพิมพ์ลงข่าวจริง จะได้จับประเด็นกันถูก

หนุ่มสามล้อที่ว่านี้ชื่อสมชาย มีชีพสม อายุ ๒๓ ปี ครั้งแรกจะบวชตามธรรมเนียมไทยที่ว่าเพื่อทดแทนคุณบิดามารดาเมื่อกลางเดือนมีนาคมที่แล้วแต่บวชไม่ได้ทั้งที่ขบวนแห่นาคเข้าไปถึงประตูวัดแล้วเพราะเมียหลวงของนาคสมชายพาเจ้าหนี้มาดักทวงหนี้ที่พ่อนาคเคยก่อหนี้ไว้เมื่อก่อนบวช ดักอยู่ที่หน้าประตูวัดนั่นแหละ เลยบวชไม่ได้เพราะพระอุปัชฌาย์ไม่ยอมบวชให้ด้วยสาเหตุดังกล่าว มาครั้งที่สองหนุ่มสามล้อรับจ้างคนนี้จะบวชอีก แต่ยังไม่ทันถึงวันบวชซึ่งตรงกับวันที่ ๑๕ นี้เลย เมียน้อยของนายสมชายก็พาเจ้าหนี้มาผจญอีกว่านายสมชาย หรือผัวของหล่อนยังเป็นหนี้ญาติทางเมียน้อยอยู่อีกหนึ่งพันบาท หนุ่มสมชายก็เลยบวชไม่ได้ เรื่องไปถึงตำรวจโรงพัก ทางตำรวจไกล่เกลี่ยผลที่สุดเจ้าหนี้ทั้งสองยอมให้บวชโดยผ่อนปรนไว้ว่าสึกมาแล้วค่อยหาเงินมาชำระหนี้ให้

ต่อไปนี้เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนคือ เมื่อพ่อนาคเข้าโบสถ์จะบวช พระสวดจะสวดสอบถามถึงคุณสมบัติว่า

"อนโณสิ เธอไม่มีหนี้สินใช่ไหม"

ถ้าพ่อนาคไม่มีอย่างว่าก็จะขานรับว่า "อามภันเต—ครับผม"

หนี้ตามพระบาลีนี้หมายถึงหนี้ที่เป็นข้อผูกพันกันตามสัญญา ที่ลูกหนี้จะต้องชำระชดใช้ให้เจ้าหนี้ตามสัญญา ตามธรรมเนียมและตามกฎหมาย ผู้มีหนี้ผูกพันอย่างนี้จะบวชไม่ได้ เพราะถ้าบวชแล้วจะเกิดความวุ่นวายเหมือนหนุ่มสามล้อที่เกิดเป็นข่าวรายนี้ ด้วยเหตุดังกล่าว พระพุทธเจ้าจึงทรงห้ามอุปัชฌาย์รับบวชให้คนมีหนี้สินติดตัว

สาเหตุอันแท้จริงของพระพุทธบัญญัตินี้คือคนสมัยพระพุทธเจ้าเขาบวชกันไม่เหมือนคนไทยสมัยนี้บวชกัน เพราะคนสมัยพระพุทธเจ้าเมื่อลาพ่อแม่บวชนั้นเขาบวชกันไม่สึกเลย ที่สึกภายหลังนั้นก็มีแต่เมื่อแรกบวชนั้นเจตนาบวชจริง ๆ บวชชนิดตัดโลกตัดพันธะทุกสิ่งทุกอย่างเช่นลูกเมีย หนี้สินให้ขาดจากกันไปเลย ไม่มีลาบวชตามกำหนด ๑๕ วันหรือ ๓ เดือนหรือบวชชั่วคราวอย่างคนไทยเราเพราะฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงตั้งพระพุทธบัญญัติไว้อย่างนั้น

แต่คนไทยหลายส่วนเราบวชชั่วคราว ถ้ารายที่มีลูก มีเมียอยู่แล้ว ก็ยังถือว่ามีพันธะต่อกันอยู่ ถ้าเมียเกิดไปสมสู่กับชายอื่นในระหว่างสามีบวชก็ถือว่ามีชู้ ถ้าเมียอยากมีผัวใหม่ก็ต้องฟ้องหย่าสามีซึ่งกำลังบวชอยู่ เพราะยังไม่ขาดจากกัน สึกออกมาแล้วไม่ต้องทำพิธีสู่ขอเพื่อแต่งงานกันอีก การบวชชั่วคราวดังกล่าวนี้ จึงเหมือนปิดไฟไว้ชั่วคราวเท่านั้น

สึกมาแล้วเปิดสวิทช์ไฟต่อเนื่องกันไปได้เลย

ตามความเห็นส่วนตัวของผู้เขียน ผู้เขียนก็เห็นว่า ถ้าถือเถรตรงเป๊ะตามพระบาลีกันจริง ๆ โดยไม่ดูเจตนารมณ์อันแท้จริงของพุทธบัญญัติ และขนบประเพณีของการบวชแล้ว คนไทยส่วนมากทุกวันนี้จะบวชชั่วคราวกันไม่ได้เลย เพราะต่างมีหนี้สินกันทั้งนั้น

คนไทยหลายส่วนไม่ได้บวชอย่างคนอินเดียสมัยพระพุทธเจ้าเขาบวชกันเพราะบวชกันชั่วคราวเท่านั้นดังกล่าวแล้ว หนี้สินและความผูกพันกันอย่างอื่นยังมีอยู่ ผู้เขียนจึงเห็นว่าถึงจะยังมีหนี้สินอย่างหนุ่มสามล้อเมืองนนท์ก็บวชได้

จะไม่เป็นการโกหกพระคู่สวดหรือที่ขานรับกับท่านว่า อาม ภันเต ตอนท่านสวดสอบถาม ?

ตอบได้ว่าถ้าถือตามตัวอักษรแห่งพระบาลีดังกล่าวก็ขัด แต่เพื่อไม่ให้เป็นอย่างนั้น รวมทั้งเพื่อไม่ให้เกิดความวุ่นวายดังรายพ่อนาคสามล้อ ผู้ยังมีหนี้ควรจะปฏิบัติดังต่อไปนี้คือ

๑. ขอร้องให้พ่อแม่ ญาติพี่น้องยอมรับสภาพความเป็นหนี้ชดใช้หนี้แทนเผื่อว่าเมื่อบวชแล้วเกิดเลื่อมใสในพระศาสนาแล้วบวชไม่สึกเลย

๒. พ่อนาคควรจะไปบอกขออนุญาตเจ้าหนี้ขอประนีประนอมเพื่อลาบวชตามกำหนด สึกแล้วจะรับใช้หนี้ต่อไป ให้เจ้าหนี้เขายินยอมแล้วจึงบวช

ที่นายสมชายบวชไม่ได้ดังกล่าวข้างต้นนั้นที่จริงไม่ใช่เรื่องหนี้ แต่เห็นว่าเป็นเรื่องของการไม่ได้ลาเมียน้อยเมียหลวงบวชมากกว่า เมียทั้งสองคงเห็นว่าพ่อสมชายนี่คงจะหาเรื่องบวชแล้วสลัดตัดทิ้งตนมากกว่า

กุลสตรีจะบวชเป็นนางภิกษุณี ต้องลาพ่อลาแม่และลาผัวจึงบวชได้ ส่วนกุลบุตรผู้ชายลาแต่พ่อลาแต่แม่ เมียไม่ต้องลา ตามพุทธบัญญัติก็จริงแต่ในทางปฏิบัติคือในสังคมไทยทุกวันนี้ผู้ชายควรลาเมียเป็นอย่างยิ่ง หมายถึงบอกกล่าวกันนั่นแหละถ้าไม่ทำอย่างนั้นแสดงว่าผู้บวชเจตนาไม่สุจริตคิดจะทิ้งขว้างเขาเมื่อภายหลังสึกแล้ว

แล้วเรื่องอะไรฝ่ายเมียเขาจะยอม เสียทองเท่าหัวน่ะแม่ยอมเสียให้ ได้นี่เจ้าข้า

พระใหม่บวชแล้วทำอะไรกันบ้าง

"ประสก"

ก่อนเข้าพรรษาปีนี้ไม่กี่วัน ผู้เขียนไปบวชนาคที่วัด เห็นขบวนแห่นาคแต่ละรายที่พานาคเดินแห่เข้าโบสถ์ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และสงบสำรวมจนไม่มีค่าควรจะเรียกว่าแห่นาคด้วยซ้ำไป ก็เลยบังเกิดความรู้สึก

แห่นาคเท่าที่เห็นตามวัดต่าง ๆ นาคจะขี่คอคน มีคนคอยถือสัปทนกั้นให้ มีเสียงโห่ฮิ้ว มีแตรวง มีสิงห์โต มีคนตีกลอง มีเถิดเทิง มีกระตั้วแทงเสือ มีหัวโต หลายหัววิ่งไล่เตะก้นเด็ก ที่ขาดไม่ได้คือมีขี้เมาเกลื่อนไป บ้างเดินแอ่นหน้าแอ่นหลัง บ้างฟ้อนรำเซไปเซมาและหัวซุกหัวซุน

นี่ต่างหากจึงมีค่าควรเรียกว่าแห่นาค

ผู้เขียนเป็นคนชอบความสงบ ครั้นได้มาเห็นการแห่นาคในวัดที่ไปบวช เห็นคนเขาเดินไปด้วยความสำรวม เครื่องประโคมแห่นาคไม่มีแม้แต่อย่างเดียว เลยประทับใจเกิดปีติ และจับใจในความสงบจึงนมัสการถามพระที่วัดว่าวัดนี้ไม่มีแห่นาคอึกทึกครึกโครมอย่างวัดอื่นดอกหรือ พระท่านว่าไม่มีเพราะไม่เคยมีธรรมเนียมอย่างนั้น

ดีเหลือเกิน นับเป็นการบวชตามแนวของพระพุทธเจ้าโดยแท้ ที่สำคัญคือไม่มีการตำน้ำพริกละลายแม่น้ำในงานบวชนาคเช่นนี้เลย

เพราะเหตุที่เห็นความจับใจอย่างนั้น จึงนมัสการถามพระที่รู้จักกันรูปนั้นว่าที่วัดนี้มีวิธีการอบรมพระใหม่อย่างไรบ้าง พระใหม่บวชแล้วจะกลายเป็นลูกเป็ดลูกเต่าของอุปัชฌาย์เป็ดอุปัชฌาย์เต่า คือออกไข่ไว้แล้ว ปล่อยทิ้งเลยอย่างที่ชาวบ้านเปรียบเปรยนั้นมีหรือไม่ ?

พระท่านไม่ตอบ แต่เรียกเด็กให้เข้าไปหยิบเอาปึกกระดาษพิมพ์โรเนียวออกมาให้ผู้เขียนอ่านแล้วบอกว่าถ้าผู้เขียนสนใจจะนำไปเผยแพร่ลงข้างวัดก็ได้ แต่ขออย่างเดียวว่าอย่าระบุชื่อวัดก็แล้วกัน

"ทำไมล่ะครับ" ผู้เขียนเรียนถาม

"ใครไม่รู้จะเข้าใจผิดวัดนี้แบ่งทับวัดอื่น" พระท่านบอก

ในแผ่นกระดาษพิมพ์โรเนียวนั้น เป็นรายการหัวข้ออบรมพระใหม่ทั้งนั้นดังจะสรุปลงต่อไปนี้

เช้าออกบิณฑบาต ต้องให้ได้อรุณคือสว่างเสียก่อน สองโมงเช้าลงทำวัตรสวดมนต์ที่พระอุโบสถ ถ้าเป็นวันพระเปลี่ยนเป็นสามโมงเช้า สามโมงเช้า (ในวัน

ธรรมดา) ไปโรงเรียนภาคเช้าเรียนไปจนถึงเกือบเพล บ่ายโมงลงฟังโอวาสพระอุปัชฌาย์ที่พระอุโบสถ บ่ายสองโมงครึ่งไปโรงเรียนภาคบ่าย แล้วหกโมงเย็นฟังปาฐกถาพิเศษซึ่งไม่มีทุกวัน สองทุ่มลงทำวัตรสวดมนต์เย็นที่พระอุโบสถ เฉพาะวันพระและหลังวันพระหนึ่งวันลงเจริญกรรมฐานที่ห้องประชุม โดยท่านเจ้าอาวาสเป็นผู้ให้การอบรมกรรมฐาน

นั่นเป็นรายการอบรมพระใหม่ประจำวัน ต่อไปนี้เป็นระเบียบของวัด ที่พระทุกรูปทั้งพระเก่าและพระใหม่จะต้องปฏิบัติ คือ

จะออกนอกวัดทุกครั้ง เว้นออกบิณฑบาต (ช่างเรียงจำ คำว่าบิณฑบาตนี่ฉันเขียนถูกที่สุดในโลกแล้ว อย่าเติมตัว ร เรือใส่ให้อีกเป็นอันขาดเพราะนั่นมันหมายถึงบาตรสำหรับใส่ข้าวจ้ะ–ประสก) ต้องลาท่านเจ้าอาวาสก่อน ตั้งแต่เวลาค่ำไปแล้วไม่รับแขกผู้หญิง เว้นแต่ในกรณีจำเป็น ต้องเรียนให้เจ้าคณะทราบก่อน ห้ามเดินสูบบุหรี่เมื่อเดินเข้าไปใกล้พระผู้ใหญ่ ถ้าสวมรองเท้าให้ถอดออก เมื่อเดินผ่านลานพระเจดีย์ ห้ามสวมรองเท้า กั้นร่ม และห่มคลุม จะออกจากคณะต้องห่มจีวรไม่ควรห่มแต่อังสะ (คือผ้าเฉวียงบ่า) ในวันพระ ถ้าไม่มีกิจจำเป็น ไม่ควรออกจากวัดไปไหน เวลาลงโบสถ์ทำวัตรสวดมนต์ เมื่อทางวัดเรียกชื่อ ให้ขานรับว่า "อาคโต ภันเต"

เขียนมาถึงตรงนี้ ผู้เขียนเกิดนึกถึงความหลัง คือที่วัดที่เคยบวชก็มีระเบียบเรียกชื่อและขานรับอย่างนี้เหมือนกัน คำขานก็ อาคโต แปลว่า มาภันเตก็ครับ อาคโต ภันเต ก็ "มาครับ" นั่นเอง สมัยนั้นพระภิษุเรียนภาษาอังกฤษกันยังไม่มากเหมือนทุกวันนี้ มีอยู่วัดหนึ่งเพียงรูปสองรูปเท่านั้น พอพระเจ้าหน้าที่จดบัญชีเรียกชื่อเรียกว่า

"พระวีรธัมโมภิกขุ"

"อาคโตเซ่อร์–เอ๊ย–ภันเต" พระรูปนั้นก็ขานว่าอย่างนี้จริง ๆ

ว่าถึงระเบียบอบรมพระใหม่ลูกวัดต่อไปดีกว่าคือ

เวลาฉันรวมกันตั้งแต่สองรูปขึ้นไปต้องใช้ช้อนกลาง เวลาไปกลับจากห้องน้ำไม่ควรใช้ผ้าอื่น ๆ เช่นผ้าเช็ดตัวเป็นต้นพาดบ่า ไม่เด็ดใบไม้ และดอกไม้ทุกชนิด จะฉันอะไรทุกอย่างต้องรับประเคน อย่านุ่งผ้าลอยชายอย่างการนุ่งผ้าขาวม้าแบบคฤหัสถ์ การรับแขกต้องห่มจีวร ถ้าแขกนั้นเป็นสตรีต้องนั่งอาสนะอีกต่างหากคือไม่นั่งอาสนะเช่นเสื่อปูผืนเดียวกัน จะเข้าบ้านในเวลาวิกาลคือตั้งแต่เที่ยงแล้วไปต้องบอกลาท่านเจ้าอาวาสว่า "วิกาเล ภันเต คามปเวสนัง อาปุจฉามิ" (ผมขอลาเข้าบ้านในเวลาวิกาลครับ) ก่อนจะฉันจะบริโภคอะไรต้องพิจารณาก่อน ต้องรักษาที่อยู่ให้สะอาด จะนอนพักกลางวันให้ปิดประตูให้เรียบร้อย อย่าหักนิ้วมือ ตัดเล็บและนั่งท้าวแขนในพระอุโบสถ

ทั้งหมดนี้ (ความจริงยังไม่หมด) คือระเบียบอบรมพระใหม่ พระท่านแจกให้ผู้เขียนมาหลายวันแล้วแต่บังเอิญลืมเสีย เพิ่งมานึกขึ้นได้เมื่อเช้าตอนนั่งเรือหางยาวมาทำงานนี้เอง

ผ่านมาในคลอง ผ่านวัดแห่งหนึ่ง เห็นพระภิกษุรูปหนึ่งยืนแทะข้าวโพดต้มอยู่ริมหน้าต่างกุฏิเลยเกิดนึกได้ขึ้นมา ก็เลยนำมาเขียนเผยแพร่ไว้นี่แหละครับ

ท่านมหาอาย

อนุปสัมบัน

ในตรอกบ้านเรา มีเรื่องตื่นเต้นกันอีกแล้ว ลุงเพิ่มกระโดดแหยงข้ามท้องร่องสวนมา

"ท่านไปไหนมา......ผ่านมาทางนี้บ้างหรือเปล่า"

"ใครหรือลุง"

ครูอิสาน เพื่อนในตรอกของเราคนหนึ่งวางแก้วกาแฟจากปากถามขึ้น

"ก็ท่านมหานะซิ บ้านนี้ยังไม่มาเลย"

"ท่านอาจติดนิมนต์ฉันเช้าที่ไหนกระมัง"

ลุงดิษฐ์ชะโงกหน้าจากโต๊ะชงกาแฟ ออกมาให้ความเห็น

"โถ ! ท่านเคยเสียเมื่อไรเล่า"

ลุงเพิ่มแย้ง และพวกเราทุกคนในร้านกาแฟ ก็มีความเห็นเช่นเดียวกับลุงเพิ่ม ในตรอกบ้านเรามีพระออกเดินบิณฑบาตอยู่หลายรูป มีเพียงรูปเดียวที่พวกเราใจจดใจจ่อ คือท่านมหาองค์ที่ลุงเพิ่มถามหา

ท่านมหาเป็นคนสุพรรณ บวชตั้งแต่เป็นเณร มาอยู่ที่วัดข้างบ้านตั้งแต่ท่านเจ้าคุณสมภารได้เป็นเจ้าคุณใหม่ ๆ ไม่เพียงแต่พวกเราหรอกที่ภูมิใจ ท่านเจ้าคุณก็ภูมิใจเหลือที่จะกล่าว

ท่านมหาเป็นเณรองค์แรกที่สอบเป็นมหาได้ ท่านเจ้าคุณจัดงานเฉลิมฉลองพัดเปรียญเสียใหญ่โต พวกเราในตรอกรู้จักท่านมหาตั้งแต่วันนั้น

"เณรองค์นี้ ต่อไปข้างหน้ามันจะดัง"

ท่านเจ้าคุณสมภาร บอกกับลุงเพิ่มและพวกเราหลายคนที่ไปในงานฉลองวันนั้นก็ได้ยินจริงอย่างที่ท่านเจ้าคุณสมภารว่าไว้ไม่มีผิด ท่านมหาสอบไม่มีตก สอบเปรียบธรรมได้ติด ๆ กันทุกปี ปีที่ผ่านมหาครบบวชเป็นพระ ก็สอบได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค ลุงเพิ่ม ป้าเมี้ยน แม้กระทั่งลุงดิษฐ์แย่งกันเป็นเจ้าภาพบวช จนท่านเจ้าคุณสมภารเอ็ดลั่นศาลาวัด

"บ้า ! แล้วไอ้พวกนี้ ถึงขนาดจะประมูลกันเชียวหรือ"

ป้าเมี้ยนนั่นแหละเป็นคนพูดขึ้นก่อน

"ฉันจะจัดลิเกฉลอง"

"ข้าจะเอาหนังเพชรา มาฉาย"

ลุงเพิ่มสอดขึ้นมา

"ข้าจะเอา ระพิน ภูไทมา"

ลุงดิษฐ์ ก็ไม่ยอมน้อยหน้า

"ใครว่ะ ระพิน ภูไท ข้าไม่เคยได้ยิน" ป้าเมี้ยนถามอย่างคนไม่รู้

"เอ็งนี่เชยแหลก ก็คุณนายโรงแรมอย่างไงหละ"

"เอ็งว่าข้าหรือตาดิษฐ์ เดี๋ยวแม่ปาด้วยไอ้นี่เสียหรอก"

ป้าเมี้ยนคว้ากระโถนน้ำหมาก

"โถเอ๋ย ! ไม่ทันสมัยเอาเสียเลย ก็นักร้องลูกทุ่งอย่างไงล่ะ ข้าจะเอามาฉลองพระใหม่"

เพราะเถียงแย่งกันอย่างนี้แหละ ท่านเจ้าคุณสมภารจึงเอ็ดขึ้น

"ข้าจะจัดบวชของข้าเอง ทุกคนในตรอกเป็นเจ้าภาพเหมือนกันหมด"

ท่านเจ้าคุณสมภารพูดตัดบท แล้ววันบวชพวกเราในตรอกก็เป็นเจ้าภาพร่วมกัน เราถือว่าท่านมหาเป็นสมบัติส่วนรวม ท่านมหาก็รู้ข้อนี้ดี จึงเรียนเก่งและมีปฏิปทาน่านับถือ

"ยกเอาไว้ให้องค์หนึ่ง"

ท่านเจ้าคุณสมภารว่า...... ท่านมหาจึงไม่รับนิมนต์ฉันเช้าบ้านใคร เพราะพวกเราขอเอาไว้ให้มารับบาตรในตรอกเป็นประจำ และท่านก็ไม่เคยขาด เวลาอาพาธมาไม่ได้ท่านก็ให้ลูกศิษย์วัดมาบอก

มาวันนี้อยู่ ๆ ท่านก็หายไป ลุงเพิ่มจึงหน้าตื่นเข้ามาร้านกาแฟ เด็กวัดไม่ยอมมาบอก พวกเราต่างตั้งปัญหาถามกัน—เอ ! ท่านไปไหนนา ก็พอดีป้าเมี้ยนถือถาดเปล่าผ่านมา

"เจอะ ท่านมหาหรือเปล่า"

ลุงเพิ่มถาม

"ก็ข้าไปตามถึงวัดนะซิ"

"ท่านไม่สบายหรือ"

"เปล่า !" ป้าเมี้ยนตอบแล้วทำท่าจะเดินผ่านไป ลุงเพิ่มวิ่งไปฉุดมือไว้

"ท่านเป็นอะไรถึงไม่มารับบาตร"

"เอ็งอย่าเอ็ดไปนะ" ป้าเมี้ยนกระซิบกระซาบ

"ท่านอาย......ที่หนังสือพิมพ์พาดหัวข่าว ......เจ้าอาวาสบงการฆ่า อดีตนิสิตจุฬา ฯ"

ยายซิ้มกลัวจะไม่ได้ขึ้นสวรรค์

อนุปสัมบัน

ตลอดทั้งวัน วันนั้นคนในตรอกบ้านเราโจษขานกันมาก จากปากตรอกถึงท้ายตรอก ยืนจับกลุ่มพูดกันแต่เรื่องเดียว โดยเฉพาะร้านกาแฟลุงดิษฐ์พูดกันไม่มีหยุดปาก

"ยายซิ้มมันไปแจ้งความตำรวจหรือเปล่า"

ลุงเพิ่มดูเหมือนจะเป็นคนหลังสุดที่ทราบเรื่องนี้ถามขึ้น

"เห็นเขาบอกว่ามันไม่ยอมไป"

"ลุงดิษฐ์ชะโงกหน้าจากโต๊ะชงกาแฟออกมาตอบ

ลุงเพิ่มตบขาตนเองดังฉาด

"อ้าว ! อย่างงี้มันก็ได้ใจนะซิ"

ไม่มีใครตอบลุงเพิ่ม

"ข้าจะไปยุให้มันแจ้งความ กลัวอะไรกะไอ้จิ๊กโก๋พวกนี้ บ้านเมืองมันมีขื่อมีแปโว้ย"

ว่าแล้วลุงเพิ่มก็สะบัดหน้าออกจากร้านกาแฟเดินหัวซุนลัดท้องร่องสวนไป

เรากำลังพูดกันถึง ยายซิ้ม เพื่อนเก่าแก่ในตรอกบ้านเราคนหนึ่ง ถูกโจรวัยรุ่น ๓ คนเข้าปล้นบ้านแกเมื่อตอนเช้ามืด ขณะลุกขึ้นหุงข้าวถึงแกจะเป็นคนไหว้เจ้า แต่ยายซิ้มก็ใส่บาตรเป็นประจำ

เช้าวันนั้นแกลุกขึ้นหุงข้าวใส่บาตรตามปกติของแก มีคนมาเคาะประตูที่หน้าร้านยายซิ้มก็นึกว่าจะมีคนมาขอซื้อบุหรี่ แกก็เปิดประตูออกไปรับ แล้วแกก็ถูกกระชากสร้อยหนัก ๒ บาทแถมพวกโจรยังตบแกเข้าให้จนหน้าหัน เมื่อยายซิ้มปฏิเสธบอกที่เก็บเงิน แต่แล้วพวกนั้นก็ค้นเอาเงินไปจนได้ ลูกชายของแกที่นอนอยู่ข้างบนวิ่งลงมาช่วย ก็ถูกพวกโจรซ้อม แล้วก็ไล่ทั้งแม่ทั้งลูกเข้าไปขังในห้องน้ำ แล้วพวกมันก็จากไป

ยายซิ้มจำหน้ามันได้ทั้ง ๓ คน เป็นเด็กเกเรรบกวนชาวบ้านอยู่แถวตรอกเทวดา

"จำมันได้ก็ไปแจ้งความตำรวจเขาซิ"

ยายซิ้มสั่นหัว เมื่อลูกชายแกจะไปแจ้งแกก็ห้ามเอาไว้

"แล้วร้องห่มร้องไห้ทำไม เสียดายของหรือ"

ยายซิ้มแกก็สั่นหัวอีก แค่ทองหนัก ๒ บาท แกว่าพอมีปัญญาหาซื้อใหม่ได้เงินอีก ๒ พันบาท ถ้าแกไม่ตายก็พอเก็บหอมรอมริบได้อีกเช่นกัน

พวกเราไม่เข้าใจ ทำไมยายซิ้มถึงร้องไห้ตาฉ่ำทั้งวัน แกคงตกใจมากกระมัง หลายคนคิดกันอย่างนี้ บางคนก็ว่า แกคงเสียใจที่พระเครื่องที่พระธุดงค์รูปหนึ่งให้แกไว้ตั้งแต่ยังสาวถูกพวกโจรเอาไปด้วย

พระเครื่ององค์นี้ ยายซิ้มเจอะใครแกคุยไม่หยุดปาก แกว่า เพราะพระองค์นี้แหละทำให้แกทำมาค้าขึ้น จากคนขายปลาทูในตลาดมาเซ้งตึกแถวราคาหลายหมื่นในตรอก

แต่เมื่อมีคนถามแกก็สั่นหัวเอาอีก เรา—ในร้านกาแฟคาดคะเนกันไปต่าง ๆ นานา จนกระทั่งลุงเพิ่มเดินสั่นหัวกระโดดท้องล่องสวนเข้ามาในร้าน

"แย่วะ ! ยุอย่างไรมันก็ไม่ยอมไปแจ้งความ"

"ลุงก็ไปแจ้งเสียเองไม่ดีหรือ"

"บ้า ! เดี๋ยวตำรวจก็ไล่ข้าลงโรงพักไม่ทันหรอก ข้าไม่ใช่เจ้าทุกข์นี่"

ลุงเพิ่มว่าแล้วก็หย่อนก้นลงนั่งหยิบหนังสือพิมพ์มาอ่าน

"โธ่เอ๋ย ! ธนาคารมันยังปล้น แล้วสำมะหาอะไรกับบ้านยายซิ้มและบ้านชาวบ้านอย่างพวกเรามันจะไม่ปล้น ข้าว่า ยายซิ้มมันปลงตกแล้วล่ะ"

ลุงเพิ่มพูดด้วยเสียงสั่น เมื่อแกอ่านข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์

"ยายซิ้มหยุดร้องไห้ แล้วหรือลุง"

พวกเราคนหนึ่งถาม

"หยุดแล้ว......ข้าไปปลอบเดี๋ยวเดียวมันก็หยุด คนอะไรไม่รู้กลัวจะไม่ได้ขึ้นสวรรค์"

"ทำไมหรือลุง"

"ก็มันว่ามันใส่บาตรทุกวันไม่เคยขาด แต่เช้าวันนี้มันไม่ได้ใส่ กระไดขึ้นสวรรค์มันจะขาดไปขั้นหนึ่ง"

"ทำไมก็ใส่ได้นี่นา"

"ใส่ได้กะผีอะไรกัน ไอ้โจรมันเตะหม้อข้าวที่แกหุงใส่บาตรเสียกระเด็น"

พวกเราร้องโถ ! ขึ้นมาพร้อม ๆ กัน แล้วก็นึก......ไอ้โจร ๓ คน นั้นมันตกนรกไม่ได้ผุดไม่ได้เกิดแหง ๆ

วีรชน

อนุปสัมบัน

ณ **เบื้องพระพักตร์** ขณะนี้ร่างอันมีเกียรติทั้ง ๖๕๖ ร่าง ที่ได้เชิญมาเตรียม รอรับพระราชทานเพลิง ล้วนเป็นคนไทยที่ได้กำเนิดมาจากถิ่นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เขาก็มีความรู้สึกนึกคิดอย่างปุถุชนธรรมดาทั่วไป มีความรักครอบครัวทรัพย์สมบัติ ต้องการความสุข ไม่ปรารถนาจะเผชิญอันตรายใด โดยไม่จำเป็นเพราะเขารักชีวิตของเขาเป็นที่สุด

แต่แล้วเขาก็ยอมสละสิ่งที่มีค่าส่วนตัวเหล่านั้นให้ไปหมด รวมทั้งแรงกาย แรงใจ และแรงความคิด เข้าปฏิบัติการต่อต้านผู้รุกรานในแบบต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อเพียงขอให้ประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ที่เขารัก เคารพ และหวงแหนกว่า ได้ดำรงอยู่ในลักษณะปลอดภัย มีเกียรติ มีเอกราชอธิปไตย และหมู่พี่น้องประชาชนคนไทยของเขา มีที่อยู่อาศัยอย่างสงบสุข ไม่ตกเป็นทาสของชนต่างชาติต่างลัทธิปกครองที่เขาไม่พึงปรารถนา

ฉะนั้น แม้ตัวเขาเหล่านี้จะได้ตายไปแล้วแต่ก็มิได้สูญเปล่า เพราะประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ยังคงอยู่สมกับความต้องการของเขา นับว่าเขาได้ปฏิบัติหน้าที่ของเขาสำเร็จสมกับที่ได้เกิดมาเป็นคนไทย และในผืนแผ่นดินไทยแล้ว เขาเหล่านี้ควรแก่การยกย่องว่าเป็น "วีรชน" ได้โดยแท้ชั่วกาลนาน......"

สิ้นเสียงซึ่งดังกังวาน อยู่ในความเงียบสงบของผู้คนนับหมื่นในบริเวณวัดพระศรีมหาธาตุวันนั้น แม่ยกผ้าเช็ดหน้าขึ้นเช็ดน้ำที่ไหลพรากมาถึงปลายจมูก แล้วแม่ก็พูดของแม่ออกมา

"บุญของมันแล้ว"

แม่จะหมายถึงใครไม่ได้ นอกจากพี่ชายของผม แม่ยกมือท่วมหัวตั้งแต่พี่ชายผมมาบอกแม่วันนั้นแล้ว

"ฉันจะอาสาไปรบ แม่"

"เอ็งว่าอะไรนะ"

แม่ถามอย่างไม่แน่ใจนัก

"ฉันจะสมัครไปเป็นทหารอีก และจะอาสาไปรบ"

พี่ชายผมพูดอย่างหนักแน่น แม่หันมาจ้องหน้าแล้วก็เข้ามาเขย่าไหล่พี่ชายผม

"เอ็ง......"

"ใช่ แม่ ฉันจะไปจริง ๆ ฉันอยู่ของฉันอย่างนี้ ทำให้แม่เดือดร้อนตลอดมา"

พี่ชายผมเคยเป็นทหารมาแล้ว ก่อนเป็นทหารแกก็เก เป็นทหารแล้วยังเกจนแม่ต้องเสียเงินทองในเมื่อพี่ชายผมยกพวกตีกับลูกชายกำนัน แล้วก็แทงเขาสาหัส แม่ยอมเสียเงินเพื่อมิให้พี่ชายผมติดคุก ออกจากทหารครบเกณฑ์มาแล้ว งานการก็ไม่หาทำ มั่วสุมกับพวกนักเลงจนแม่อายไปหลายคุ้งน้ำ เมื่อมันฉุดลูกสาวบ้าเมี้ยนไปทำปู้ยี่ปู้ยำกลางทุ่ง แม่ก็เสียเงินอีก

ว่ามันก็แล้ว ด่ามันก็แล้ว พูดกะมันดี ๆ ก็ไม่รู้กี่ร้อยกี่พันหน มันก็ไม่ดีขึ้นมา

แม่ไปปรึกษาหลวงปู่......อยากจะให้พี่ชายผมบวช

"สันดานอย่างมันน่ะหรือ จะบวช"

หลวงปู่ว่าแม่

"ฉันไม่มีปัญญาจะบังคับมันบวชหรอก" ขอให้หลวงปู่เรียกมันมาเถอะ ฉันว่ามันคงจะเชื่อหลวงปู่

แม่อ้อนวอนหลวงปู่จริง ๆ

"พวกเอ็งนี่ มีอะไรเดือดร้อนก็มานึกถึงข้าทุกที นึกว่าข้าเป็นพระวิเศษหรือไง"

หลวงปู่พูดไปอย่างนั้นเอง แต่ใจจริงแล้วหลวงปู่รู้นิสัยของพี่ชายผมดี ถึงจะเป็นนักเลงหัวไม้ ไม่กลัวใคร แต่ก็ยังเกรงผ้าเหลือง โดยเฉพาะผ้าเหลืองอย่างหลวงปู่

"เออ ! เย็นนี้บอกให้มันมาพบข้า"

แม่รีบกราบหลวงปู่ แต่พอมาถึงบ้านแทนที่แม่จะได้บอกอย่างที่รับปากหลวงปู่มาพี่ชายผมกลับชิงบอกแม่เสียก่อน

"ฉันจะอาสาไปรบ"

แม่เขย่าพี่ชายผมซ้ำแล้วซ้ำอีก

"แม่อยากให้เอ็งบวชก่อน ไปปรึกษาหลวงปู่แล้ว หลวงปู่ก็ให้เรียกเอ็งไปพบ"

แม่ว่ายังไม่ทันจะจบประโยค พี่ชายผมก็สอดขึ้นกลางคัน

"แม่ไม่ต้องบอก ฉันก็จะไปกราบหลวงปู่อยู่แล้ว จะไปขอพระหลวงปู่สักองค์"

ผมเห็นแม่ทำปากขมุบขมิบ แม่คงอยากจะพูดอะไรอีกหลายคำแต่พูดไม่ออก พี่ชายผมก็กระโดดลงเรือน

"ฉันไปละแม่"

"จะไปไหนล่ะลูก"

แม่ไม่ได้ใช้คำว่า "ลูก" กับพี่ชายผมมานานแล้ว เกลียดเพราะ

ความเกเร พี่ชายผมคงจะได้ยินเหมือนกัน ไม่อย่างนั้นคงไม่เหลียวหลังมาส่งยิ้มให้แม่

"ฉันจะไปวัดนะแม่"

แม่ดึงผมมากอด แล้วก็ตบหลังผมแทนตบหลังพี่ชาย

"มันไปของมันดี"

แม่ว่าแล้วก็ไล่ผมให้รีบไปบอกใครต่อใครว่า ลูกชายของแม่จะไปรบรับใช้ประเทศชาติแล้วละนะ

"... **หนาวเหลือเกินแม่** ฉันเคยอยู่แต่บ้าน ไม่เคยอยู่ป่า อะไรดูน่ากลัวไปหมด เมื่อวานนี้เพื่อนฉันก็ตายไปคนหนึ่งแม่ไม่ต้องห่วง ฉันคงเอาตัวรอด พวกนี้มันร้ายนัก ไม่กล้าสู้ซึ่งหน้า ฉันอยากเจอะมันจัง ๆ สักที จะได้แรกกระสุนกันให้มันมือ

ฉันส่งเงินมาให้แม่ ๒ พันบาท ที่นี่มีเงินแต่ไม่รู้จะเอาไปซื้ออะไร อีกไม่ถึงเดือนฉันก็จะได้กลับมาเยี่ยมบ้าน และจะเอาเงินมาให้แม่อีก แม่เก็บเอาไว้ให้ดีนะ—ก็เอาไว้บวชฉันอย่างไงละ......!"

พี่ชายผมไปแล้ว ๓ เดือน จึงส่งจดหมายมา แม่ให้ผมอ่านแล้วอ่านอีก ถ้าแม่อ่านหนังสือออก แม่คงจะต้องอ่านจนกระดาษหมองไปกับมือ

อีกไม่ถึงเดือน พี่ชายผมก็มาจริง ๆ แต่เขามาอย่าง "วีรชน" วันทราบข่าวแม่ไม่เคยร้องไห้ให้ใครเห็น นอกจากหลวงปู่คนเดียว

บริเวณวัดพระศรีมหาธาตุ ที่เงียบไปครู่นี้เริ่มมีเสียงคุยกันเบา ๆ แม่สะกิดให้ผมดูพระเจ้าอยู่หัวกำลังเสด็จ ฯ พระราชทานเพลิง แล้วน้ำตาแม่ก็ไหลพรากอีกเป็นหนที่สอง

"บุญของมัน"

แม่พูดแล้วก็พูดอีก จนกระทั่งแม่เป็นคนสุดท้ายที่ขึ้นเผาวีรชนของชาติ ......ในจำนวน ๖๕๖ คนนั้นมีลูกชายที่แสนจะเกเรของแม่ด้วยคนหนึ่ง

ขอกราบขอบพระคุณ

ขอกราบขอบพระคุณ และขอบคุณที่ท่านเสียสละเวลามาเป็นเกียรติในงานฌาปนกิจศพคุณแม่ หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่องขอความกรุณาได้โปรดอภัยด้วย

เจ้าภาพ

พิมพ์ที่ ห.จ.ก. อรุณการพิมพ์ ถนนพระสุเมรุ กรุงเทพมหานคร โทร. 816533 น.ส. ลัดดาวัลย์ วรพิทักษานนท์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2516